

Fredagen den 28 maj

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

§ 2 Lag om hemförsäljning m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande nr 10 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemförsäljning jämte motioner m. m.

Genom en den 19 mars 1971 dagtecknad proposition, nr 86, hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om hemförsäljning m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionen innehåller förslag till lag om hemförsäljning m. m. Lagen ger konsument möjlighet att frånträda vissa köp- eller s. k. abonnemangsavtal som har ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden genom att inom en vecka — ”ängerveckan” — skriftligen meddela säljaren att han frånträder avtalet.

Den föreslagna lagen gäller vid yrkesmässig försäljning av lös egendom för enskilt bruk, under förutsättning att köparen avger eller antar anbud vid sammanträffande med säljaren eller dennes ombud i köparens bostad eller i övrigt på annan plats än säljarens eller ombudets fasta försäljningsställe. Lagen gäller under motsvarande förutsättningar också i fråga om vissa avtal varigenom en näringsidkare åtar sig att fortlöpande tillhandagå en konsument med tjänster. Om ett köpeavtal ingås och fullgörs på ömse sidor vid sammanträffandet, är lagen inte tillämplig.

För att köparen skall få kännedom om sin rätt att frånträda avtalet, skall säljaren vid sammanträffandet lämna honom underrättelse om hans rättigheter enligt den nya lagen. Underrättelsen skall lämnas och kvitteras på fastställt formulär. Iaktas inte dessa bestämmelser blir konsumenten över huvud taget inte bunden av sin beställning.

Har köparen frånträtt avtalet skall i princip vardera parten lämna tillbaka vad han har mottagit. Har säljaren inte hämtat godset inom tre månader, tillfaller det köparen utan kostnad.

Lagen innehåller också en bestämmelse som slår fast, att om köparen har lämnat anbud till ombud för säljaren, han normalt skall ha rätt att utgå från att ett antagande svar från säljaren avser det av ombudet mottagna anbudet. Det betyder bl. a. att även om det vid sidan av en skriftlig beställning har förekommit muntliga utfästelser från ombudets sida, säljaren blir bunden av dessa, om han inte i sitt svar uttryckligen anger att detta inte omfattar utfästelserna eller det uppenbart framgår av omständigheterna att svaret inte överensstämmer med köparens anbud. Den rätt ombudet sålunda har att mottaga även muntliga anbud från

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

köparen kan inte begränsas av säljaren genom klausul i ordersedel eller på annat sätt.”

Med anledning av propositionen hade väckts motionerna

1. 1971:1435 av herr Levin, vari hemställts att riksdagen skulle besluta att 5 § första stycket lagen om hemförsäljning skulle utformas i analogi med lagen den 31 mars 1950 om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats,

2. 1971:1436 av herr Möller i Göteborg m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att en lagstadgad s. k. ångervecka infördes även vid hemförsäljning med kontantbetalning om priset uppgick till minst 200 kronor, att tiden inom vilken en säljare måste återta sitt gods förlängdes från tre till fyra månader samt att därvid beaktades vad som i motionen anförts för det fall då köparen inte beredde säljaren tillgång till godset, att kostnaderna för skriftligt beställda och kontant betalade installationer skulle bestridas av köparen även om köpet återgick, att kontrakt och övriga villkor som upprättades vid hemförsäljning måste vara avfattade på svenska eller försedda med fullständig översättning, samt att utskottet utarbetade erforderliga lagtexter. Vidare hemställdes att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala vad som i motionen anförts beträffande hemförsäljning på främmande språk och att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära speciell utredning om telefonförsäljning enligt vad som i motionen anförts,

3. 1971:1437 av fru Nordlander m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle besluta att 1 § första stycket lagen om hemförsäljning m. m. — med avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag — skulle erhålla av motionärerna angiven lydelse, innebärande bl. a. att försäljningsställe på mässa, utställning o. d., vilket upprättades under begränsad tid, i lagen om hemförsäljning inte skulle anses som fast försäljningsställe samt att 1 § tredje stycket i nämnda lag skulle utgå, innebärande att lagstiftningen inte skulle göra undantag för kontantköp,

4. 1971:1438 av herr Söderström m. fl.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1437, såvitt avsåg frågan om vad som var att anse som fast försäljningsställe, skulle antaga 1 § första stycket i det vid propositionen 1971:86 fogade förslaget till lag om hemförsäljning m. m.,

B. att riksdagen med avslag på motionerna 1971:1436 och 1971:1437, båda såvitt avsåg frågan om kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen, skulle antaga 1 § tredje stycket i lagförslaget,

C. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1435 samt motionerna 1971:1436 och 1971:1438, båda såvitt avsåg frågan om längden på den tidsfrist, inom vilken säljaren skulle avhämta avbeställt gods, skulle antaga 5 § första stycket i lagförslaget,

D. att riksdagen skulle antaga förslaget till lag om hemförsäljning m. m. i de delar som inte omfattades av hemställan under A—C,

E. att riksdagen skulle avslå följande motioner, nämligen

1. 1971:1436,

2. 1971:1437, samt

i vad de inte kunde anses besvarade genom vad utskottet hemställt.

Fredagen den
28 maj 1971

Reservationer hade avgivits
vid A i utskottets hemställan

Lag om hemförsäljning m. m.

I. beträffande frågan om vad som var att hänföra till fast försäljningsställe av herr Israelsson (vpk), som ansett att utskottet bort under A hemställa,

att riksdagen — med förklaring att visst tillägg borde göras i 1 § första stycket i det vid propositionen 1971:86 fogade förslaget till lag om hemförsäljning m. m. — med bifall till motionen 1971:1437, såvitt avsåg frågan om vad som var att hänföra till fast försäljningsställe, för sin del skulle antaga 1 § första stycket i den lydelse som föreslagits av reservanten,

vid B i utskottets hemställan

II. beträffande frågan om kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen av herrar Sjöholm (fp) och Israelsson (vpk), vilka ansett att utskottet bort under B hemställa,

att riksdagen — med förklaring att viss ändring borde göras i 1 § tredje stycket i lagförslaget — i anledning av motionerna 1971:1436 och 1971:1437, båda såvitt avsåg frågan om kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen, för sin del skulle antaga 1 § tredje stycket i den lydelse som föreslagits av reservanterna, innebärande att lagen skulle gälla också vid kontant betalning om köpeskillingen översteg 50 kronor,

vid C i utskottets hemställan

III. beträffande förslaget att vara som inte avhämtats inom tre månader utan vederlag skulle tillfalla säljaren av herrar Wiklund i Stockholm (fp), Lidgard (m) och Winberg (m), vilka ansett att utskottet bort under C hemställa,

dels att riksdagen med avslag på motionen 1971:1435, såvitt avsåg yrkandet om ändring i 5 § första stycket, samt motionerna 1971:1436 och 1971:1438, båda såvitt avsåg frågan om längden på den tidsfrist, inom vilken säljaren skulle avhämta avbeställt gods, skulle antaga 5 § första stycket i lagförslaget,

dels att riksdagen i anledning av motionen 1971:1435 i skrivelse till Kungl. Maj:t gav till känna vad reservanterna anført rörande förslaget att avbeställd vara, som ej avhämtats inom viss tid, utan vederlag skulle tillfalla köparen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är bra att detta lagförslag om hemförsäljning och ångervecka har kommit på riksdagens bord. Man kanske t. o. m. kan säga att det är högt på tiden att det blir en ordentlig reglering av detta verksamhetsområde där det har förekommit en hel del som är otillbörligt och som därför är mindre acceptabelt i ett rättssamhälle som vill slå vakt om den svagares skydd i rättsaffärer.

Det har också övervägts i förarbetena till propositionen att man helt

och hållet skulle förbjuda hemförsäljning, såsom fallet är exempelvis i Danmark. Men det har man ändå inte gjort, bl. a. med åberopande av tryckfrihetsförordningens bestämmelser som anses inte tillåta att man skulle förbjuda saluförandet av tryckt skrift. Ibland är alltså regeringen i hög grad på alerten när det gäller tryckfrihetsfrågor, men det är som vi alla vet icke alltid fallet — dess värre.

I detta ärende har det väckts en del motioner, bl. a. en av herr Möller i Göteborg m. fl. Den innehåller många förnuftiga synpunkter som herr Möller själv bäst kanske skulle kunna redogöra för, men för tids vinnande har vi kommit överens om att jag skulle ta upp några av de punkter som motionen omfattar, eftersom jag i alla fall skulle tala för en av reservationerna. Det gäller bl. a. telefonförsäljning. Det är inte nu avsikten att telefonförsäljning skall omfattas av denna lag. I och för sig vore det berättigat, eftersom det vid telefonförsäljning förekommer mycket skoj av just den art som denna lag vill komma åt. Men såsom denna lag är uppbyggd och konstruerad går det av rent formella skäl inte att föra in telefonförsäljning. Men det sägs i utskottsbetänkandet att man skall ha uppmärksamheten riktad på detta spörsmål och kanske kunna komplettera lagen senare med ytterligare bestämmelser.

En av punkterna i motionen gäller det numera florerande skicket — eller jag skulle vilja säga oskicket — att idka hemförsäljning på främmande tungomål. Jag känner till att ett amerikanskt bolag vid sådan försäljning av ett bokverk anlitar svenska ungdomar, men de får bara använda engelska språket när de är ute och försöker sälja bokverket. Nu säger man i utskottsbetänkandet att detta skall man kunna komma åt med hjälp av lagen om otillbörlig marknadsföring. Vi får hoppas att man på det sättet kan sätta stopp för detta oskick.

Under utskottsarbetet har man kommit på ett par formella förbättringar av lagförslaget. I det formulär som säljaren skall överlämna till köparen för att det över huvud taget skall bli ett giltigt avtal numera skall vissa av de gällande reglerna vara avtryckta. Utskottet framhåller här vikten av att köparen får klart för sig att han mister rätten att ångra sig om han inte tillhandahåller godset för säljaren. Det är en mycket viktig bestämmelse och den bör också finnas avtryckt i formuläret. I övrigt skall jag inte, herr talman, gå in på konstruktionen av detta lagförslag, för det förutsätter jag att varje ledamot kan klara av själv och även har gjort.

Den andra punkten som utskottet anser vara viktig är att köparen i det formulär som han får och som han sedan skall översända till säljaren om han ångrar sig tillkännager vid vilken tid på dygnet och vilka veckodagar han lättast är anträffbar så att säljaren kan avhämta godset. Det är en rent formell men ganska självklar uppgift som borde stå i formuläret.

På en punkt som också ingår i motionen har jag och herr Israelsson reserverat oss. Det är häpnadsväckande att det bara är vi två. Det är faktiskt minst sagt häpnadsväckande att utskottet har stannat vid en annan ståndpunkt än vi har gjort. Det gäller kontantköpen, som lagen inte avses komma att omfatta. Lagen gäller alltså inte i fall där man betalar hela köpeskillingen vid sammanträffandet med säljaren eller med säljarens ombud.

Jag skall ta ett konkret exempel för att visa hur orimlig majoritetens

ståndpunkt är. Låt oss säga att det kommer en försäljare av "äkta" mattor vilket förekommer ganska flitigt ute på landsbygden. Låt oss förutsätta att det gäller ett äldre par, som också ganska ofta är förhållandet. De köper en matta och betalar kanske hälften eller två tredjedelar av köpeskillingen. Så småningom märker de – kanske när någon annan familjemedlem, som har större möjligheter att jämföra priser, kommer hem – att det var en väldigt dålig affär. De har då rätt att ångra sig. Men skulle försäljaren ha varit litet mera framgångsrik, så att han fått detta äldre par att betala hela köpeskillingen, mister de sin rätt att ångra sig.

Det är helt orimligt, och jag vill ställa två frågor till den som här skall föra utskottets talan. Den grundläggande förutsättningen för detta lagförslag är ju att man anser att den som köper hemma vid dörren mer eller mindre är föremål för överrumpling. Han befinner sig i ett psykologiskt underläge och har som sagt ingen möjlighet att kontrollera kvaliteter och jämföra priser. Min första fråga till utskottets talesman är: Är inte de psykologiska förutsättningarna helt lika, oavsett vilken del av köpeskillingen som betalas? Föreligger inte de förutsättningar som föranlett lagens tillkomst i precis lika stor utsträckning i båda dessa fall?

Den andra frågan är – och den vill jag gärna också ha svar på: Vem har största anledningen att ångra sig – den som har gjort en dålig affär och betalat hela köpeskillingen eller den som gjort en dålig affär och betalat en mindre del av köpeskillingen?

Svaren på frågorna är som jag ser det helt självklara, och de måste innebära att det egentligen finns större anledning att skydda den som betalat hela köpeskillingen, i synnerhet som det säkerligen ofta – det säger man också i förarbetena till propositionen – kommer att gälla pensionärer och andra människor som inte gärna vill sätta sig i skuld och som kanske har en liten sparad slant i byrålådan. Majoriteten vill alltså ta bort skyddet för dem som egentligen allra mest skulle behöva det.

Det är också anmärkningsvärt att samtliga tunga remissinstanser varit inne på att lagen skulle omfatta också kontantköp. Så är fallet med LO, TCO, Husmodersförbundet, statens konsumentråd och konsumentutredningen, alltså instanser som bl. a. sysslar med just sådana här frågor. De är helt inställda på att lagen också skulle omfatta kontantköp. Jag finner det som sagt häpnadsväckande att man har kunnat stanna vid en annan ståndpunkt.

Jag skall, herr talman, nöja mig med det sagda. Jag yrkar bifall till reservationen II och i övrigt till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar Möller i Göteborg, Hörberg, Taube och Henmark (samtliga fp).

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Syftet med denna lags tillkomst är att ge konsumenterna ett bättre skydd i en situation då de kan tänkas befinna sig i, som det heter, ett psykologiskt underläge i förhållande till säljaren. Departementschefen har i sin specialmotivering i propositionen 1971:86 uttalat sig om sin tolkning av vad som i denna lags mening skall förstås med fast

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

försäljningsställe, där lagen icke äger tillämpning.

Han anser att med fast försäljningsställe skall i första hand avses säljarens butik men också andra liknande platser, t. ex. säljarens kontor. Ett försäljningsställe som säljaren utnyttjar i fasta utställningslokaler, antingen under en längre tid, kanske en månad eller mera, eller varje år vid en regelbundet återkommande utställning – man nämner t. ex. S:t Eriks-mässan i Stockholm – måste också räknas såsom fast försäljningsställe. Försäljning som sker från mera tillfälliga stånd, kiosker o. d. i anslutning till utställning, mässa, offentlig tillställning, basar, utflykt, biograföreställning osv. omfattas däremot av lagstiftningen.

Motionärerna i motionen 1437 anser emellertid att de konsumenter som besöker försäljningsställen på mässa, utställning o. d., vilka upprättsats för begränsad tid och där det sker demonstration av varor, ofta befinner sig i en sådan situation att de kan tänkas vara i ett psykologiskt underläge i förhållande till talföra och påträngande försäljare. Om den föreslagna lagstiftningen skall ge konsumenterna det totala skydd som åsyftas, bör därför icke sådana försäljningsställen anses såsom fasta utan som tillfälliga försäljningsställen i lagens mening och lagen sålunda kunna bli tillämplig. Jag kräver därför i reservationen I ett sådant tillägg till lagtexten i 1 § att försäljning på mässa, utställning o. d. kommer att ligga under lagens tillämpning och köparna där följaktligen kommer i åtnjutande av det skydd som denna lag är avsedd att ge.

Motionärerna vill emellertid också utvidga lagens tillämpningsområde även i ett annat hänseende. Det gäller ett område som herr Sjöholm nyss var inne på, nämligen kontantköp. I den lagtext som föreslås av departementschefen undantas kontantköp från lagens tillämpning. Motionärerna anser att köparen även då det gäller kontantköp i hemmen befinner sig i ett psykologiskt underläge i förhållande till säljaren och att han saknar möjlighet att jämföra pris, kvalitet m. m. i fråga om konkurrerande produkter på det sätt som man kan göra vid besök i varuhus eller i flera med varandra konkurrerande butiker. Det är ju sådana förhållanden som föranlett den föreslagna lagstiftningen. Vi anser att de som vid hemförsäljning betalat kontant bör ges samma möjlighet att övertänka sitt beslut och frånträda sitt köp som de som ingått ett kreditavtal.

Vid remissbehandlingen har Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, statens konsumentråd, konsumentutredningen samt Husmodersförbundet Hem och samhälle varit kritiska till att lagen endast skulle omfatta kreditköp. Motionärerna anser också, i likhet med LO, att vi bör arbeta för en utveckling mot generellt öppna köp, oberoende av om betalning erlagts kontant eller ej. Vid utskottsbehandlingen har jag släppt något på denna inställning och gått samman med herr Sjöholm i en gemensam reservation, som i fråga om kontantköp undantar köp som understiger 50 kronor. Detta överensstämmer i sin tur med vad konsumentutredningen anfört vid propositionens remissbehandling.

Herr talman! Med stöd av det jag här anfört vill jag yrka dels bifall till reservationen I vid A i utskottets hemställan, innebärande att försäljningsställe på mässa, utställning o. d. ej skall vara att anse som fast försäljningsställe i denna lags mening och att lagen följaktligen blir

tillämplig på köp där, dels i likhet med herr Sjöholm bifall till reservationen II vid B i utskottets hemställan, dvs. att kontantköp överstigande 50 kronor vid hemförsäljning skall omfattas av lagen.

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Det har framgått redan av de båda första anförandena att huvudsyftet med denna lag är att ge en köpare som vid sin dörr undertecknar ett avtal om köp av en viss vara en möjlighet att under vissa omständigheter häva det avtalet.

Själva rätten att på sådana grunder häva avtalet blir kanske inte så förfärligt konstig från allmän rättssynpunkt, nämligen om man presumerar att den i hemmet överrumplade köparen alltid befinner sig i ett sådant underläge i förhållande till hårdföra försäljare, att man nästan kan tala om att säljaren begagnar sig av köparens trångmål eller oförstånd eller lättsinne eller någonting annat sådant som finns omtalat i avtalslagen.

Det går kanske att anknyta, även om det är med tvekan, till en allmän svensk rättsuppfattning på denna punkt. Det går på skruvar, kan man säga. Då kan man också kanske tolerera att hävandet av köpet är så att säga gratis från köparens sida. Han skall inte behöva vidkännas några kostnader för det.

Vad som emellertid har förefallit mer betänkligt och mindre i överensstämmelse med våra rättstraditioner är andra följder av hävandet av avtalet. När köparen har inom ångerveckans ram hävt avtalet, skall han hålla godset tillgängligt för avhämtning, och hämtar säljaren inte godset inom tre månader blir köparen utan vidare ägare till det. Han har t. o. m. kvar sin rätt att få tillbaka den eventuella handpenning som han kan ha betalat.

Äganderättens övergång på så pass lösa boliner förefaller inte oss – några stycken – som har reserverat oss i utskottet tolerabel, och jag förmodar att den kan komma att ge utrymme åt många tvister om förfallotider, om godsets nyttjande under den tid det har stått hos köparen under tremånadersperioden etc. etc. I det läget förefaller det rimligare om köparens rätt begränsades till att låta försälja godset och ur den köpeskillning som kan komma fram ta ut sina kostnader, dvs. vad han har betalt i förskott, vad han rimligen kan begära i hyra för att godset har stått hos honom, de kostnader han kan ha haft för transport till en auktionskammare i händelse av försäljning på auktion etc. och att resten av köpeskillningen tillfaller säljaren. Det överensstämmer med annan lagstiftning som vi har på detta område.

Det är klart att man kan säga att man med ett sådant tillägg till lagstiftningen gör det litet besvärligare för köparen. Men man får väl ändå i detta ärende komma ihåg att här föreligger i botten ett skriftligt avtal; man ger lagstiftningsvägen köparen en möjlighet att häva detta avtal utan att han skall behöva bevisa att han har blivit lurad eller eljest illa behandlad. Han kommer till ett verkligt billigt pris ifrån ett köp som han kanske tycker varit dumt och som kanske också varit det.

Det förefaller mig obilligt om köparen därutöver skulle göra en oberättigad vinst genom att få behålla godset utan vidare. Under hänvisning till detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen III vid C i utskottets hemställan.

1* Riksdagens protokoll 1971. Nr 99–100

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Efter tre stora debattomgångar under de tre senaste dagarna – förlåt: dygnet – om stora principfrågor och de ännu större samhällsekonomiska problemen kan det kanske inte skada att vi ett slag ägnar oss åt åtminstone en sida av den lilla enskilda människans ibland problemfyllda värld.

Förslaget till hemförsäljningslag som vi alltså nu behandlar skall ses – jag tror att det är viktigt att understryka det – som ett led i strävandena att på längre sikt nå en samlad lösning av de centrala förmögenhetsrättsliga problem som för närvarande är under utredning.

Såsom föredragande statsrådet anfört föreligger ett påtagligt behov av skydd för konsumenterna vid s. k. hemförsäljning. En lagstiftning härom bör därför genomföras snarast möjligt, fortsätter statsrådet, även om lagstiftarens insats därvid alltså bör ställas in i sitt större sammanhang och denna lagstiftning därmed får en viss punktuell och temporär karaktär över sig. I likhet med de sakkunniga som framlagt förslag i ämnet anser föredragande statsrådet, att det går att avgränsa en sådan lagstiftning utan att man föregriper lösningen av de allmänna lagstiftningsfrågor som eftersträvas inom konsumentköprättens område. En speciallagstiftning om hemförsäljning kan ge erfarenheter som kan tillvaratas, om det fortsatta lagstiftningsarbetet på detta område skulle leda till en mera heltäckande konsumentköplag. Många kommentarer i olika former till lagförslaget går ut på att en rad spörsmål som sammanhänger med hemförsäljning lämnats oreglerade och därför lätt kan bli föremål för tvist. Detta kan alltså kanske förklaras med att det nu rör sig om ett slags punktlagstiftning att användas mera på försök.

Det bör vidare erinras om att bakgrunden till det nu framlagda förslaget om en hemförsäljningslag ju är en ganska långvarig opinionsbildning på konsumentskyddsområdet, inte minst från det partis sida jag företräder, och att – sedan konsumtionskreditutredningen 1966 avgivit ett betänkande, som ansågs kräva ytterligare utredning – Nordiska rådet i en rekommendation 1967 hos de nordiska ländernas regeringar påyrkade en skyddsregel om hemförsäljning. Det tillsattes då utredningskommittéer i Danmark och Norge, och detta resulterade i att sakkunniga också tillkallades i Sverige för att följa dessa kommittéers arbete och överväga lagstiftningsfrågan även för vårt lands vidkommande. De sakkunnigas förslag som kom 1970 skall alltså ses som frukten av ett nordiskt lagsamarbete, där även en finländsk observatör medverkat.

Den alldeles övervägande delen av remissinstanserna har ansett att de sakkunnigas förslag kan läggas till grund för en lagstiftning, och detta har därför lett till den proposition med förslag till lag om hemförsäljning som vi nu behandlar. Denna typ av försäljning vid sidan om butiksförsäljning är ännu ganska omfattande. En undersökning av pris- och kartellnämnden visade en omsättning av 300 miljoner kronor under år 1968 för sådan kontraktbunden hemförsäljning som ingick i undersökningen.

Jag skall, herr talman, inte i vidare mån uppehålla mig vid bakgrunden till propositionen utan be att med anledning av de olika inlägg som här har gjorts få övergå till att beröra vad som anförts i lagutskottets betänkande och i de fyra motionerna och de av dessa motioner föranledda reservationerna.

Lagförslaget omfattar bara sex paragrafer. Det var visst sju i det förslag som de tillkallade sakkunniga avgav. Reglerna i den föreslagna lagen ger, som här tidigare betonats, en konsument möjlighet att frånträda vissa köp och s. k. abonnemangsavtal, som ingåtts i hans bostad eller under andra likartade förhållanden, t. ex. i annan persons bostad, på en arbetsplats, ett sjukhus, en utbildningsanstalt, om han inom en vecka – den s. k. ångerveckan – skriftligen meddelar säljaren att han frånträder köpavtalet.

En biprodukt till lagen torde bli att du-reformen får ett ytterligare genomslag i landet. Det användes nämligen i textförslaget till det viktiga dokumentet – riktat till köparen med erinran om hans rättigheter enligt lagen – genomgående andra personen singularis, dvs. *du*. Man har anledning förvänta sig att justitieministern i någon kungörelse i stort sett oförändrat och slutligt godkänner detta textförslag, i varje fall i vad avser dess ”familjära språk”, som regeringsrådet Hjern säger om detta formulär i ett uttalande enligt lagrådsprotokollet på s. 115 och 116 i propositionen. Därmed får du-reformen indirekt ett slags officiellt godkännande, något som vi väl alla tycker är bara bra.

I de fyra motionerna med anledning av propositionen finns ingen erinran mot *huvudlinjerna* i förslaget till hemförsäljningslag. Denna borde kunna bli ett inte alldeles oviktigt komplement till lagen om otillbörlig marknadsföring och lagen om otillbörliga avtalsvillkor. Konsumenternas skydd mot ohederliga eller på annat sätt skadliga metoder i marknadsföringen bör därmed kunna öka.

Jag skall nu ta upp de olika motions- och reservationsyrkandena ämnesvis.

Beträffande först lagens tillämpningsområde påyrkas i den motion, som herr Möller i Göteborg m. fl. väckt, att även *telefonförsäljning* bör omfattas av lagen. Motionärerna åberopar vad *Husmodersförbundet* Hem och samhälle anfört och ansluter sig också till vad pris- och kartellnämnden påyrkat, nämligen att frågan om telefonförsäljningens inordnande under lagen bör uppmärksammas vid en efterhandsgranskning av lagen. Motionärerna anser likväl samtidigt denna fråga så viktig, att en enmansutredning kunde vara påkallad redan nu. Utskottet hyser förståelse för motionärernas uppfattning men har likväl uttalat sin anslutning till föredragande statsrådets mening att utvecklingen i fråga om telefonförsäljning, som ju – som motionärerna med rätta påpekar – kan tänkas få ökad omfattning och betydelse redan genom tillkomsten av den nya lagen, bör noga följas liksom utvecklingen i stort efter lagens ikraftträdande. Utskottet anser sig med detta ha i viss mån gått motionärerna till mötes och avser givetvis med sitt uttalande att Kungl. Maj:t vid behov snabbt kommer att framlägga lagändringsförslag. Svårigheterna att lagstifta även om telefonförsäljning är emellertid alldeles uppenbara. Man måste ju kunna otvetydigt fixera en tidpunkt, då den s. k. ångerveckan skall anses ha börjat löpa, om hemförsäljningslagens huvudregel om köparens rätt att före ångerveckans slut frånträda ett köp skall kunna tillämpas.

För att fortsätta med lagens tillämpningsområde vill jag erinra om att fru Nordlander i sin motion ansett att försäljningsställe på mässa,

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

utställning o. d., som pågår under begränsad tid, inte bör anses såsom fast försäljningsställe. Köpare på mässa eller utställning bör därför enligt fru Nordlander och hennes medmotionärer skyddas på samma sätt som vid hemförsäljning. Motionärernas yrkande får, som vi hörde, stöd av herr Israelsson, som i reservationen I anslutit sig till detta yrkande. Utskotts-majoriteten hänvisar i denna fråga till föredragande statsrådets klara anvisningar i propositionen till tolkning av vad som skall anses såsom fast försäljningsställe. Dessa anvisningar innebär ett slags mellanständpunkt i den här frågan. De återges på s. 45 i utskottsbetänkandet. Jag skall inte ta upp tid med att citera, jag ber bara att få hänvisa till vad som där anföres.

Utskottet har ansett sig med denna motivering böra avvisa motions- och reservationsyrkandet på den punkten.

Slutligen anser herr Möller och hans medmotionärer liksom fru Nordlander och hennes medmotionärer att *kontantförsäljning* under vissa förutsättningar bör omfattas av lagen. Sådan försäljning faller enligt propositionen utanför lagen. Enligt den Möllerska motionen bör den som gör kontantköp på minst 200 kronor skyddas av lagen, medan fru Nordlander menar att alla kontantköpare bör skyddas. Vi har hört detta utvecklas av herr Sjöholm och herr Israelsson.

Motionärerna har, som också påpekats, stöd av en hel del remissinstanser med speciell kompetens i konsumentfrågor. Deras argumentation ligger i linje med vad dessa instanser har anfört.

Även utskottet anser att det finns goda skäl för att också kontantköp skall omfattas av lagstiftningen. Herr Sjöholm sökte markera en djup skillnad mellan reservanterna och majoriteten på den här punkten. Han sade att man "tar ifrån" de båda äldre makarna deras skydd. Men de har ju inte något skydd nu. Utskottet är allmänt positivt inställt till den här frågan. Enligt utskottets mening bör, liksom i fråga om telefonförsäljningen, frågan om kontantköparens skydd med stöd av hemförsäljningslagen vara en viktig angelägenhet att ta upp vid den av utskottet förutsatta efterhandsgranskningen av denna helt nya lagstiftnings verkningar. Det är här fråga om ett slags första försök med en lagstiftning.

Som skäl mot den påyrkade vidgången av lagens tillämpningsområde kan anföras att kontantköparen som regel får varan – t. ex. livsmedel, som kanske är det allra vanligaste – omedelbart levererad och därför i varje fall inte har samma behov av skydd som vid den mera typiska hemförsäljningen, där varan i allmänhet levereras i efterhand och på kredit. Vid omedelbar leverans mot kontantbetalning kan ju köparen granska varan redan innan köpeavtal slutligt ingåtts. Det torde väl ändå höra till undantagsfallen att i varje fall dyrbarare kapitalvaror levereras samtidigt med att de betalas kontant. Flertalet av de mera kostsamma köpen i hemmen sker på kredit med leverans i efterhand. Dessa köp är det ju mest angeläget att omgärda med skyddsregeln, och de kommer också att skyddas av lagen.

Som sagt är utskottet inte avvisande inför behovet av konsumentskydd i vissa fall även vid kontantköp. Om en efterhandsgranskning av hur lagen verkat visar att förhållandena utvecklats på sådant sätt att även kontantförsäljning bör omfattas av lagen, måste självfallet skyddsbehovet snarast tillgodoses genom ändrad lagstiftning.

Med denna ståndpunkt, som alltså inte ligger särskilt långt ifrån reservanternas, har utskottsmajoriteten ansett sig i ganska stor utsträckning tillgodose motionärerna i denna fråga och även reservanterna, herrar Sjöholm och Israelsson, som ju har utvecklat skälen för sin ståndpunkt i reservationen II.

Reservationen III, som tillkommit med anledning av herr Levins motion, har jag personligen ställt mig bakom av principiella skäl. Jag ber att här bara få hänvisa till vad herr Lidgard anfört till stöd för denna reservation.

I motionen av herr Söderström m. fl. liksom i den Möllerska motionen föreslås att den tid av tre månader, som enligt lagförslaget måste ha förflutit innan varan — efter ett köps frånträdande före ångerfristens utgång — övergår i köparens ägo, bör förlängas, nämligen till sex respektive fyra månader.

Utskottet har för sin del funnit sig enhälligt böra ställa sig bakom föredragande statsrådets ståndpunkt, som ansluter till tremånadersfristen i 4 § hittegodslagen. Enligt denna lag måste tre månader förflyta innan upphittare av gods, som saknar känd ägare, övertar äganderätten till godset. Med en tremånadersfrist även i hemförsäljningslagen torde det enligt statsrådets av utskottet understödda uppfattning knappast i praktiken inträffa att varan tillfaller köparen utan att säljaren fått vetskap om att köparen frånträtt köpet och alltså haft möjlighet att bibehålla äganderätten till varan genom dess avhämmande. Man bör vid fastställande av tidsfristen även ta hänsyn till att köparen inte bör betungas med värdnadsplikt avseende den köpta varan under oskäligt lång tid. Här bör gälla en inte för lång men inte heller för kort tid.

I herr Möllers i Göteborg motion upptas även frågan om vem som skall bära installationskostnaderna, då köpet t. ex. gäller en tvättmaskin och köparen inom vederbörlig tid ångrar sig. Motionärerna menar att sådana kostnader alltid bör stanna på köparen, i varje fall om köparen uttryckligen och skriftligen begärt en omedelbar installation och visat sin köpvilja genom att betala installationen kontant före eller senast i samband med att denna verkställes. Följden av att säljaren enligt lagförslaget står risken för kostnaden för installationen, då ju köparen kan ångra sig, anses enligt motionärerna kunna bli att säljaren är ovillig att utföra installationen före ångerveckans utgång, och detta skulle inte vara konsumentvänligt. Men man kan väl också vända på saken och säga att det inte heller är konsumentvänligt att köparens skydd begränsas till att han, om han ångrar sig i det anförda exemplet, kan frånträda köpet av tvättmaskinen och få tillbaka eventuell delbetalning men enligt motionärernas förslag måste bära hela kostnaden för installationen, om denna utförts innan ångerveckan gått ut. Det bör observeras att säljaren kan kalkylera in ekonomisk risk av nu åsyftat slag i sina omkostnader, medan köparen knappast har denna möjlighet. Utskottet har därför avstyrkt motionärernas yrkande i denna del.

Slutligen berörs i motionen av herr Möller i Göteborg m. fl. de risker för missförstånd som uppenbarligen kan uppstå hos köpare, då hemförsäljning bedrivs på främmande språk eller försäljningskontrakt upprättas på utländskt språk. Motionärerna påyrkar åtgärder för att förhindra att

försäljare, som *kan* tala svenska, i vilseledande syfte i tal eller i försäljningshandlingar använder främmande språk. Båda dessa företeelser bör vara möjliga att — såsom även motionärerna är inne på — komma till rätta med genom tillämpning av lagen om otillbörlig marknadsföring, i första fallet främst genom ingripande av konsumentombudsmannen, i det senare fallet genom att marknadsrådet ingriper mot sådana köpekontrakt på något språk som köparen inte behärskar och som därför kan vilseleda honom. Utskottet har på dessa grunder ansett sig böra avvisa motionen även i denna del.

Jag hemställer, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets förslag utom såvitt avser punkten C, där jag yrkar bifall till reservationen III.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Jag tror att alla är överens om att det är bra att man får en lag som kan hindra att det uppstår dåliga affärer, vare sig det gäller den ena eller den andra parten. Vad jag möjligen är något tveksam om och som har föranlett den motion vilken tolv borgerliga ledamöter har skrivit på, är att det inte alltid är den ena parten som är boven i dramat och den andra parten som är den ädle hjälten — dvs. det är inte alltid köparen som är den ädle och säljaren som är boven. Det kan ju finnas fall då det är tvärtom, och har man en lagstiftning skall den ju vara generell och förutsättningslös.

Det är som sagt detta som har föranlett motionen, och den berör ju egentligen bara ett litet avsnitt av det hela, nämligen denna ångervecka som kan få vissa konsekvenser för säljaren. Vi har i motionen pekat på olika konsekvenser. Efter herr Lidgards föredragning här behöver jag inte nu uppta kammarens tid med att gå in på detta närmare. Utskottet har vid sin behandling funnit att syftet i vår motion liksom syftet i motionen 1435 har fog för sig, och slutet har blivit att man i reservationen 3 av herrar Wiklund i Stockholm, Lidgard och Winberg har ställt ett sådant yrkande att motionärerna anser att syftet med deras motion är tillgodosett.

Herr talman! Jag skall inte uppta kammarens tid i onödan utan nöjer mig med att yrka bifall till reservationen III.

Fröken ANDERSON i Lerum (s):

Herr talman! Den fråga som behandlas i det utskottsbetänkande vi nu diskuterar, lagutskottets betänkande nr 10, är som redan sagts i hög grad en konsumentfråga. Om riksdagen bifaller utskottets hemställan, kommer detta att ge ökat skydd åt en speciell grupp av konsumenter, nämligen de som av olika skäl förlägger sina inköp eller del därav till det egna hemmet, eller i varje fall utanför den ordinarie försäljningslokalen. Det råder inga tvivel om att just dessa konsumenter många gånger är utsatta för en mycket stark påverkan från energiska försäljare och att de understundom låter sig övertalas till inköp som de sedan kommer underfund med var mindre lyckade. Detta lagförslag ger dessa konsumenter en möjlighet att låta köpet gå tillbaka inom en vecka.

Glädjande nog är lagutskottet fullt enigt i sin bedömning av förslagets

betydelse, och de reservationer som fogats till utskottets betänkande gäller endast detaljer i fråga om lagens praktiska tillämpning. Jag skall här endast beröra vad som faller under lagförslagets 5 §. Denna paragraf innehåller stadgande om vad som skall ske med det gods som köparen önskar återlämna till säljaren. Första stycket i paragrafen lyder så: "5 § Frånträder köparen sitt anbud eller svar enligt 4 §, åligger det säljaren att inom tid som skäligen åtgår för godsets avhämtande återställa vad han kan ha mottagit av vederlaget. Köparen har rätt att hålla godset inne till dess säljaren har fullgjort sin betalningsskyldighet. Avhämtas ej godset inom tre månader efter sammanträffandet, tillfaller godset köparen utan vederlag."

Denna del av lagförslaget har, som utskottets ordförande tidigare redogjort för, givit upphov till tre motioner med olika yrkanden om ändring. I en av motionerna, väckt av herr Levin, yrkas att köparen efter sex månader skall ha rätt att sälja godset på offentlig auktion och att ta ut sina kostnader för detta jämte sin eventuella fordran ur köpeskillingen samt tillställa säljaren överskottet. Detta är enligt utskottets mening en mycket omständlig procedur, och vi tror att det skulle avskräcka många människor från att över huvud taget använda sig av möjligheten att låta ett köp återgå.

I de andra motionerna, väckta av herr Möller i Göteborg m. fl. och herr Söderström m. fl., har yrkats att tiden för avhämtning av utlämnat gods skall utsträckas till fyra respektive sex månader. Som skäl härför anför motionärerna att en köpare som liksom har siktat på att behålla den vara han erhållit genom olika åtgärder skulle kunna försvara för säljaren att avhämta godset och på så sätt få äganderätt till detsamma. Det är klart att man väl inte kan utesluta att sådana fall kan uppstå, men jag ifrågasätter om de i så fall inte lika gärna kan befaras, om man har en tid av sex respektive fyra månader som om man har en tid på tre.

Reservanterna har inte yrkat bifall till motionerna utan nöjer sig med att föreslå att denna del av lagförslaget tas upp till förnyad prövning inom Kungl. Maj:ts kansli. Utskottsmajoriteten har inte kunnat finna några bärande skäl för att frångå propositionens förslag, där det ju heter: "Avhämtas ej godset inom tre månader efter sammanträffandet, tillfaller godset köparen utan vederlag." Att som föreslås i herr Levins m. fl. motion ålägga en köpare som vill använda sig av rätten att låta ett köp gå tillbaka skyldighet att, om säljaren inte hämtar tillbaka sitt gods, anordna offentlig auktion på en vara som kanske kostar en obetydlig summa, anser vi vara helt orimligt. Vi tror att en tidsfrist på tre månader är helt tillräcklig för att ge säljaren möjlighet att återhämta den levererade varan. Att, som vissa motionärer gör, spekulera i att en köpare med flit skulle hålla sig undan för att på så sätt bli ägare till ifrågavarande gods bedömer vi som ganska verklighetsfrämmande. Och som jag tidigare har sagt är man nog inte så mycket hjälpt av om tidsfristen är tre eller fyra månader, om någon med flit försöker undanhålla säljaren från möjligheten att hämta sitt gods. Man kan ju också ha den synpunkten på frågan, och jag tycker det är en ganska viktig synpunkt, att det inte kan vara rimligt att låta en köpare under så lång tid som fyra eller sex månader ansvara för, förvara och vårda en vara som en försäljare av olika skäl inte hämtar.

Fredagen den
28 maj 1971

*Lag om hemför-
säljning m. m.*

Utskottsmajoriteten anser för sin del att den föreslagna tiden på tre månader är fullt tillräcklig. Den överensstämmer med de sakkunnigas förslag, den överensstämmer också med den bestämmelse som finns i hittegodslagen när det gäller äganderätten till upphittat gods. Vi har heller inte funnit något skäl att biträda reservanternas förslag att man nu, en månad innan lagen föreslås träda i kraft, skulle återförvisa en del av förslaget till förnyad prövning.

Däremot vill vi kraftigt understryka vad som stadgas i 4 § om köparens skyldighet att hålla godset tillgängligt för säljaren. Utskottet pekar också i sin skrivning på önskvärdheten av att det formulär som användes för att anmäla återgång av köp utformas så, att det innehåller en uppgift på tider då godset är tillgängligt för avhämtning.

Med det anförda ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets förslag i dess betänkande nr 10 på samtliga punkter.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Jag skulle tro att enigheten i kammaren är ganska stor i fråga om lämpligheten att införa en lag till konsumentens skydd av den karaktär som föreslås i propositionen 86, även om det med visst fog kan sägas och också har sagts att behovet av en lagstiftning sannolikt hade varit större förr än nu. Med det sagda syftar jag på det förhållandet att såväl skolutbildning som konsumentupplysningsverksamhet, inte minst i våra massmedia, under de senare decennierna bör ha lett till det resultatet att köparen är bättre rustad att bedöma en säljares argumentering och värdet av respektive priset på den vara eller tjänst som denne säljare erbjuder. Men jag anser likväl att den föreslagna lagstiftningen är värdefull, ty även om det kanske finns en viss benägenhet att överskatta de praktiska konsekvenserna och även om jag finner det svårt att instämma i en hel del av den allmänna misstänksamhet mot säljarna, som propositionen delvis är ett uttryck för, så innebär otvivelaktigt lagens tillkomst ett skydd för köparen i de fall då han verkligen ångrar sig. Dessutom kommer den, får man hoppas, att ha ett välgörande, dvs. hämmande, inflytande på de undantagsvis förekommande, mindre nogräknade säljföretagen.

Jag har i konsekvens med denna min uppfattning också i motionen 1435 betecknat propositionens huvudmålsättning som lovvärd.

En del kritiska röster har gjort gällande att säljaren skulle kunna riskera att göra en rättsförlust på grund av att köparen kunde tänkas hålla sig undan för att därigenom hindra säljaren att ta tillbaka sin refuserade vara. Sådana invändningar eller farhågor har jag svårt att förstå, eftersom 4 § tydligt stadgar att köparens rätt att över huvud taget återropa lagen förutsätter att han håller varan tillgänglig.

Däremot, herr talman, har jag reagerat mot den bestämmelse i 5 § som stadgar att köparen utan något som helst vederlag skall med full äganderätt få behålla det en gång köpta enbart av det skälet att köparen underlåtit att inom tre månader avhämta varan. Samtidigt som man på detta sätt, såvitt jag kan finna, introducerar en helt ny princip i svensk rätt och dessutom en princip som – det vågar jag hävda efter att ha hört mig för – saknar stöd i det allmänna rättsmedvetandet, anser man det

Fredagen den
28 maj 1971

*Lag om hemför-
säljning m. m.*

helt naturligt att icke bara ålägga säljaren att fullt ut återbetala vad han kan ha bekommit i vederlag utan dessutom påföra honom alla uppkomna kostnader. Jag har, även om också det varit med viss tveksamhet, kunnat acceptera att säljaren – och säljaren ensam – skall bära kostnaderna för varans återtagande och att han givetvis skall återlämna det vederlag han fått. Det har jag gjort därför att lagens värde i annat fall skulle kunna bli illusoriskt för köparens del. I och för sig hade det annars inte alls varit orimligt att köparen, som dock frivilligt gett sig in på affären – det är ju fråga om en frivillig handling och inte något rån eller något liknande – fått betala åtminstone någon summa för förmånen att få ångra sig och dra sig ur affären. Men, som sagt, jag kan hålla med om att lagen i så fall hade förlorat något av sitt huvudsyfte.

Men det kan inte rimligen hävdas att syftet med lagen, dvs. att en köpare skall kunna frigöra sig från ett åtagande som han kan ha gjort utan tillräckligt övervägande, skulle äventyras om inte lagstiftaren dessutom med ett penndrag helt enkelt överflyttar äganderätten från säljare till köpare, då tre månader har förflutit och säljaren av något skäl inte utnyttjat möjligheten till återtagande. Det kan finnas olika och fullt godtagbara skäl till en sådan underlåtenhet: glömska, förbiseende, sjukdom m. m.

Innebörden av vad departementschefen säger är egentligen bara att säljaren får skylla sig själv om han inte utnyttjar möjligheten att hämta godset. Så kan man naturligtvis säga, men – och det är det väsentliga – då inför man omotiverat en ny och för svensk rätt helt främmande princip, något som man enligt min mening bör vara ytterst försiktig med att göra. Påståendet, att en anknytning till köplagens bestämmelser om köpares möjlighet i vissa fall att sälja godset för säljarens räkning skulle väsentligt urholka den nu aktuella frånträdesrätten, gör departementschefen inget försök att styrka eller ens göra sannolikt. Jag skulle sätta stort värde på att få veta på vilket sätt frånträdesrätten enligt statsrådets mening kan urholkas genom att köparen ges en rätt att på det antydda sättet sälja godset. Hans enda olägenhet syns mig vara att han, om han ej vill sälja godset, får behålla det i sin bostad eller på annan lämplig plats.

Herr talman! Ett sådant obestyrkt påstående är lika litet ett skäl för införande av en ny rättsprincip som det allmänna talet i propositionen om att säljarens underlåtenhet att hämta sin vara är ett uttryck för att han saknar ekonomiskt intresse därav. Jag finner hela detta departementschefens resonemang på något sätt obehagligt.

Än värre – för att inte säga rent groteskt – anser jag det vara då man i käcka ordalag särskilt fäster köparens uppmärksamhet på att han blir ägare till godset, om inte säljaren inom den föreskrivna tiden hämtar sin vara. Det står i tredje punkten i det förslag till formulär som bifogats propositionen på s. 113 ordagrant följande: ”Om säljaren inte har avhämtat godset inom tre månader efter det Du gjorde Din beställning, tillfaller det Dig utan kostnad.”

Ärade kammarledamöter, observera formuleringen! Det talas här inte om avbeställningen utan om beställningen som själva grunden för äganderättens övergång. Detta understryker enligt min uppfattning ytterligare att man är i färd med att införa en helt ny princip.

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Dess värre har utskottsmajoriteten inte gjort sig mödan att i betänkandet gå in på denna av mig påtalade principfråga. Det är dock sannolikt att resonemang har förekommit under utskottsbehandlingen, eftersom min motion har föranlett en reservation. Majoriteten säger sig – utan att närmare motivera sin ståndpunkt – sakna anledning att frångå departementschefens bedömning. Det finner jag både betänkligt och beklagligt, då det här inte gäller en politisk värdering – hoppas jag – utan en ren principfråga.

Jag har, herr talman, föreslagit att 5 § skulle ges en utformning i analogi med 1950 års lag om rätt för hantverkare att sälja ej avhämtat gods, och jag har även föreslagit viss lagtext. Jag ber i all vänskaplighet att få fästa fröken Andersons i Lerum uppmärksamhet på att jag inte har yrkat på någon skyldighet för köparen att sälja utan en rätt att sälja. Herrar Wiklund i Stockholm, Lidgard och Winberg har under reservationen III givit uttryck för samma principiella uppfattning som jag har gjort i motionen och även i detta debattinlägg. Reservanterna har emellertid framhållit att frågan om vilken rättsteknisk metod som skall användas inte är av avgörande betydelse, och de förordar därför att den bör övervägas inom Kungl. Maj:ts kansli.

Då denna fråga, herr talman, för mig uteslutande har ett rent principiellt intresse, har jag ingen anledning att yrka bifall till motionen. Jag ställer mig alltså bakom herr Lidgards yrkande om bifall till reservationen III.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Vi är alla liksom de sakkunniga i sitt år 1970 avgivna betänkande Hemförsäljning medvetna om att det är många faktorer som gör att konsumenternas behov av skydd är särskilt framträdande i det moderna samhället. Dagens marknad karakteriseras ju av ett mycket omfattande utbud av varor och tjänster, och köpkraften ökar. Vi har en hårdnande konkurrens.

När det gäller frågan om hemförsäljning och den aktuella lagen har man haft att välja mellan en näringsrättslig lagstiftning eller en civilrättslig lagstiftning. Den förra skulle innebära ett totalt eller partiellt förbud mot hemförsäljning, vilket inger principiella betänkligheter samt också näringspolitiska betänkligheter. Man har stannat för en civilrättslig reglering.

Det har från många håll här sagts – jag vill instämma i det – att det är tillfredsställande att vi nu får denna lagstiftning, som fyller ett behov och ger större skydd åt konsumenterna. Jag vill helt kort göra några kommentarer till centerpartiledamöternas ställningstagande i utskottet.

Vi har givetvis noggrant studerat de aktuella motionerna. Vi har därvid funnit synpunkter som är värda ett beaktande. Vi har dock anslutit oss till propositionen.

När det gäller frågan huruvida kontantköp skall omfattas av lagstiftningen synes det nödvändigt att göra en avgränsning, så att lagstiftningen inte omfattar t. ex. kontantförsäljning av livsmedel. Man kan fråga sig, om det är lämpligt att kunna riva upp en affär som enligt vedertagna regler är avslutad, dvs. varan är levererad och likviden betald – det är litet

Fredagen den
28 maj 1971

*Lag om hemför-
säljning m. m.*

svårt att ana konsekvenserna av ett dylikt förfarande.

Mot förslaget att en vara som inte avhämtats inom tre månader skall tillfalla säljaren utan vederlag föreligger det en reservation, där det sägs att det strider mot allmänt rättsmedvetande att en köpare som häver ett ingånget avtal skall göra sig en vinst genom att bli ägare till det avbeställda godset enbart därigenom att säljaren inte inom viss tid hämtat detsamma. Jag vill göra en kort kommentar till detta.

Det ligger faktiskt också i köparens intresse att tidsfristen inte blir alltför lång, eftersom köparen är skyldig att vårda godset under tidsfristen. Det måste, som fröken Andersson i Lerum sade, vara besvärligt och betungande om han skall ta ansvar för godset under en längre tid. Tre månader, dvs. samma tid som gäller i hittegodslagen, bedömer vi som rimligt ur både säljarens och köparens synpunkt.

En förutsättning för rätten att frånträda avtalet är att köparen håller godset tillgängligt för säljaren. Det innebär att köparen skall göra det möjligt för säljaren att avhämta godset. Utskottet har föreslagit förbättringar i det utkast till formulär till underrättelse som bifogats propositionen, där det bl. a. föreskrivs att köparen skall se till att säljaren kan avhämta godset.

Utskottet har också sagt att man i klarhetens intresse bör i detta formulär ta med en sådan formulering att det framgår klart att underlåtenhet av köparen i nämnda hänseende medför att han förlorar rätten att avbeställa varan. Vidare har utskottet sagt att avbeställningssedeln bör utformas så, att köparen har att ange tider som är lämpliga för godset avhämtande.

Denna lagstiftning är helt ny. Man kan medge att det är svårt att helt bedöma effekterna av lagstiftningen. Det är därför angeläget, har vi centerpartiledamöter ansett, att man gör en efterhandsgranskning. Utskottet har också uttalat sig för att sådan granskning av lagens verkningar skall företas. Jag anser att det utgör en viss garanti för den händelse lagen skulle få negativa verkningar.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Det förslag riksdagen nu diskuterar om en s. k. ångervecka för konsumenter som köper varor — ofta kapitalvaror — i samband med besök i hemmet är, såsom bl. a. herr Wiklund i Stockholm påpekat, ett led i ett stort arbete på att förnya vår lagstiftning om avtal och köp och förstärka konsumenternas ställning i den rättsliga miljön. Lagen om otillbörlig marknadsföring som antogs förra året och lagen om otillbörliga avtalsvillkor som riksdagen antagit i år är två produkter som redan är avklarade och som ingår i detta lagstiftningsarbete. På programmet står närmast efter det här en konsumentköpslag som jag tror vi skall kunna lägga förslag om till riksdagen redan nästa år. I dag har riksdagen att behandla ett förslag om begränsning av inkassokostnader som också hör hemma i detta sammanhang. Det är alltså väldigt många ting som är uppe här.

Låt mig bara konstatera apropå detta förslag om ångervecka att det

för mig är utomordentligt tacknämligt att höra att det råder en så allmän enighet om behovet att införa denna ångervecka för hemförsäljningsfall och en del andra fall. Flertalet av de yrkanden som har framställts i motioner och reservationer går ut på att vidga och förstärka lagstiftningen. De yrkandena bottenar uppenbart i en iver att snabbt komma ännu längre än vad regeringen vågat sig på. För de ivriga skulle jag då bara kort vilja framhålla två synpunkter.

Den första synpunkten är att när vi skapat detta skydd med ångervecka, som bygger på ett skriftligt förfarande, avbeställningssedel osv. är det en speciell teknik som är avsedd för hemförsäljningsfallen och även passar i en del andra fall, men det är en teknik som inte utan vidare kan generaliseras och utsträckas över hela fältet av konsumentköp. Den synpunkten gör sig gällande bl. a. när man diskuterar möjligheterna att plocka in telefonförsäljning under den här lagen. I någon mån gör den sig gällande också när man diskuterar frågan om att även kontantköpen borde vara med.

Den andra synpunkten som jag skulle vilja framhålla för de reformivriga är att om vi lugnar oss en liten smula så får vi inom något år ta ställning till en rad av de viktiga tankar som ventilerats här. Det blir anledning till det i anslutning till en blivande konsumentköplag. Då kan vi diskutera bl. a. frågan om man skall införa ett system med obligatoriskt öppet köp generellt över en mycket stor del av marknaden.

Det är egentligen bara en reservation och ett yrkande som gått i den negativa och kritiska riktningen, och det är reservationen III vid punkten C i utskottets betänkande. Den gäller skyldigheten för säljaren att återta godset inom en viss begränsad tid, om köparen använt sig av rätten att backa ur avtalet. Om säljaren inte fullgör den skyldigheten tillfaller enligt förslaget godset köparen. Tidsfristen är satt till tre månader. Herr Levin, och i någon mån herr Lidgard, tar till brösttoner när de talar om att lagförslaget här är olustigt och innebär ett avsteg från viktiga rättsprinciper. Den lösning som antyds i reservationen som ett alternativ är att man skulle införa bestämmelser i analogi med lagen den 31 mars 1950 om rätten för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats.

Låt mig bara säga att jag tror att herr Lidgard och herr Levin gjorde klokt i att tänka om på denna speciella punkt. Menar ni allvar med er anslutning till denna lagstiftning skall ni inte införa regler som försvagar lagen och kan göra konsumenterna mycket betänksamma mot att utnyttja de rättigheter som lagen vill ge dem. Det system som ni hänvisar till i 1950 års lag om hantverkares rätt att sälja gods är fullkomligt oanvändbart för vanligt folk. Man kan inte rätt gärna begära av en konsument som inköpt ett bokverk, en diskmaskin, en TV-apparat eller vad det kan vara och som upptäckt att han gjort en dålig affär och utnyttjar sin avbeställningsrätt, att han skall anlita offentlig auktion för att göra sig av med varan. Det är att lägga bördor på konsumenterna, som bara kan ge upphov till trassel och tvister av olika slag och ytterst kan försvaga lagstiftningen som sådan.

Inte minst med hänsyn till att det råder så stor enighet bland oss alla om huvuddragen i förslaget om ångervecka kan jag, herr talman, inskränka mig till dessa kortfattade synpunkter. Det är egentligen bara på

den sista punkten om återtaganderätten som jag har en klart principiellt avvikande inställning till reservanterna och känt ett behov av att säga ifrån.

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag har inte mycket att säga i anledning av statsrådet Lidboms anförande. Jag delar hans mening att det i och för sig är en bra lagstiftning, som nog ändå kan komma att vålla en del trassel i vissa fall.

Statsrådet sade inte mycket om varför inte även kontantköp skulle omfattas av lagstiftningen. Jag vänder mig främst mot herr Wiklund i Stockholm, som talade mot att kontantköp skulle vara med. Jag ställde två konkreta frågor, som jag inte har fått svar på; jag tror det vore bra om vi över huvud taget kunde försöka konkretisera debatterna i riksdagen mera. Den ena frågan var om inte de psykologiska förutsättningarna är exakt lika om köparen betalar en del av beloppet eller hela beloppet och om inte just de syften som lagstiftningen vill tillgodose är för handen även i det fall då hela köpeskillingen erlagts. Den andra frågan var vem som har den största anledningen att ångra sig: den som betalt mera eller den som betalat mindre. Jag tycker det är helt befängt att inte kontantköp skall ingå i det här.

Vidare sade herr Wiklund att jag hade sagt att man tog skyddet ifrån den som bäst behövde det. Jag anförde som exempel att äldre makar, som köper någonting som är relativt värdelöst och av sina sparade slantar betalat kontant, fräntas det skydd som andra har. Herr Wiklund sade att de inte har något skydd nu. Men jag ställer dem naturligtvis i relation till andra som omfattas av den här lagstiftningen. De får alltså inte det skydd, som lagstiftningen skall tillhandahålla andra konsumenterna.

Fru Jonäng, som också talade mot reservationen II, sade att det var nödvändigt att avgränsa t. ex. livsmedel. Det har vi gjort. Vi har satt en värdegräns på 50 kronor; vid köp från varubuss torde beloppet i regel understiga 50 kronor. Dessutom reglerar detta sig automatiskt, eftersom livsmedel som regel konsumeras ganska snabbt. Om inte varan kan återställas, är hela historien ur världen. Då löper ju avtalet. Fru Jonängs invändning på den punkten är alltså inte särskilt övertygande.

Vidare sade fru Jonäng att om en affär är avslutad skall man låta den vara det. Det är en litet äventyrlig princip. Då skulle vi alltså inte hålla så hårt på att även avtal i princip skall följas, om vi nu går utanför just det område som den här lagstiftningen avser. Dessutom börjar man – som också statsrådet var inne på – mer och mer att tillämpa principen med öppet köp, vilket är bra. Det finns faktiskt varuhus, som redan tillämpar den principen. Jag tycker alltså inte att den invändningen var mycket värd heller.

Herr Levin ansåg, att lagstiftningsförslaget andas misstänksamhet mot säljaren. Jag vill säga att det inte är helt oberättigat. Jag sysslar i min dagliga gärning med ting, som angränsar till detta. Jag skulle kunna berätta de kusligaste historier om säljarmetoder vid dörren, men tiden medger det inte och det hör kanske inte hit. Det finns naturligtvis många hederliga försäljare, men det finns tyvärr en stor del som inte är det och som har mycket klandervärda affärsmetoder.

Vems intressen är herrar Levin och Lidgard ute för att främja egentligen? Formellt ser det ut som om de ville främja köparens intressen, men så är det nog ändå inte. Det är bra att lagstiftning är enkel. Förfarandet med offentlig auktion är förfärligt tillkrånglat – även när det gäller hantverkare – och den lagen tillämpas ytterst sällan.

Nu har man ju inriktat sig på att i annan lagstiftning söka komma ifrån offentliga auktioner. När det gäller den exekutiva verksamheten får numera lös egendom säljas under hand och det är inte mer än 14 dagar sedan vi beslöt att t. o. m. fast egendom i exekutiva sammanhang skall kunna säljas under hand därför att offentliga auktioner ofta är ren värdeförstöring för alla utom för den som kan ropa in något på en auktion för en ren spottstyver. Reservationen kommer således att tillgodose inoparnas intressen och gå ut över övriga parter.

Dessutom – och det är väsentligt – kan ett sådant fall som åsyftas i reservationen bara uppstå om säljaren struntar i att försöka få tillbaka sin vara. Men då har han ju helt och hållet sig själv att skylla. Har han gjort den minsta ansträngning att få tillbaka varan löper avtalet och därmed är problemet med ångerveckan ur världen.

Jag var fast i samma villfarelse som tydligen herr Levin fortfarande sitter kvar i. Därför ställde jag – till min skam kan jag erkänna nu – ett yrkande i utskottet beträffande sådana fall då en person köper låt oss säga en TV-apparat och ångrar sig inom en vecka och sedan håller sig oanträffbar under tre månader. Då skulle alltså TV-apparaten tillfalla honom helt gratis. Han skulle t. o. m. få tillbaka det han hade betalt. Det anser jag vara oriktigt. Jag menar att säljaren då skulle ha rätt att vända sig till utmättningsman för att få tillbaka sitt gods på samma sätt som gäller enligt avbetalningslagen. Nu blev jag av herr Winberg, som är en rättslärdd och klok man, bringad till förnuft, ty ett sådant fall som jag nyss antydde kan inte uppstå. Tyvärr sitter herr Winberg själv kvar i den villfarelse som han tog mig ur. Det är mycket märkligt. Ett sådant här fall kan ju aldrig bli aktuellt, herr Levin. Gör säljaren den minsta ansträngning att få tillbaka sitt gods är saken ur världen. Detta är alltså att tvista om påvens skägg, vilket har förekommit här tidigare vid ett tillfälle i ett ärende från lagutskottet.

Jag vill därför bestämt avstyrka bifall till denna reservation. Men jag tillstyrker livligt bifall till reservationen II.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Herr Sjöholm tar inte, tycker jag, tillräcklig hänsyn till att det är fråga om en genomgångslagstiftning, en passage till en lagstiftning som har mer allmän räckvidd. Statsrådet var inne på det och talade om att han räknar med att redan nästa år kunna lägga fram förslag till en konsumentköplag. Jag förutsätter då – det antyds också i propositionen – att den lag som vi nu behandlar kommer att samordnas med denna blivande konsumentköplag.

Om alltså herr Sjöholm inte får alltsammans i den här provisoriska lagstiftningen så tycker han att det är mycket stor anledning att göra affär av det.

Jag vill svara på hans fråga om det finns likhet mellan kontantköp och

kreditköp i köpsituationens själva karaktär. Javisst finns det det. Det är bara det att vi vet rätt litet om vad den likheten betyder. Vi vet hur det är nu utan en lagstiftning, men vi vet inte vilken effekt en lagstiftning får.

Jag tycker att man alltså skall skaffa sig erfarenheter och göra iakttagelser. Det är också därför som utskottet tagit den ståndpunkt som vi har gjort. Jag skulle vara tacksam att få höra om statsrådet Lidbom kan bekräfta att hemförsäljningslagen skall inarbetas i den blivande konsumentköplagen, ty det tycker jag är relevant i denna debatt.

Sedan medger jag att det finns en svaghet i reservationen III, nämligen i fråga om hur godset skall säljas om köparen frånträder sitt köp och säljaren inte avhämtar godset. Jag tycker att äganderätten inte så där lätt skall kunna övergå från säljaren till köparen. Det må vara en subjektiv känsla, men det stöter mitt rättsmedvetande.

Jag skulle därför utan att anvisa någon lösning vilja framföra önskemålet att Kungl. Maj:t skall undersöka frågan om man inte kan finna någon rättslig metod att lösa problemet att återställa värdet av godset till säljaren i åsyftade situationer. Jag vet att man kan åberopa bestämmelser om äganderättens övergång i vissa fall i hittegodslagen såsom parallell till 5 § i den föreslagna hemförsäljningslagen, men jag har likväl inte kunnat göra annat än ställa mig på reservanternas ståndpunkt under punkten C i utskottets hemställan.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag får nog säga att det verkar som om statsrådet Lidbom inte har läst reservationen III tillräckligt noggrant, eftersom han ägnar så pass mycket kraft åt att hävda att lagen om rätt för hantverkare att sälja gods som ej avhämtats inte passar här. Också vi reservanter har ju – det framgår av texten – varit tveksamma på denna punkt. Vi har talat om att man analogivis skall kunna tillämpa lagen, men vi har inte själva varit beredda att bestämt säga att den skall följas. Man kan väl sammanfatta vårt förslag så att denna fråga skall utredas av Kungl. Maj:t och att man bör närma sig frågan ungefär på det sätt vi angivit.

Herr Sjöholm säger litet grand raljant: Jag undrar i vems ärenden herr Lidgard är ute? Han säger det efter att ha talat om vilka hiskliga historier han har upplevt när det har gällt dörrförsäljning. Jag skall svara herr Sjöholm att jag inte på något sätt är ute i skumma ärenden. Ett ärende som jag möjligtvis skulle vilja känna mig vara ute i är bevarandet av respekten för äganderätten, och den respekten tycker jag att man skulle kunna begära också av herr Sjöholm. Av en socialist begär jag den inte, och därför går herr Lidbom i det avseendet fri. Vi har olika rättsuppfattningar i ett sådant här ärende, och därför skall jag inte kritisera hans inställning. Men jag tror att man bör vara väldigt försiktig på denna punkt.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Herr Sjöholm frågade mig liksom herr Lidgard i vems intressen jag är ute. Jag skall svara herr Sjöholm klart och tydligt på det.

Jag har i mitt första anförande klart sagt ifrån att jag instämmer i den föreslagna lagstiftningens huvudsyfte. Följaktligen är jag i det stora hela

ute i köparens intresse. Däremot tillåter jag mig, herr Sjöholm, företräda säljarens intresse i det speciella fall som nu är aktuellt, dvs. i 5 §, där det förutsättes att äganderätten utan någon reell anledning skall övergå från den ena till den andra parten.

I mitt första inlägg ställde jag en fråga till herr statsrådet. Jag bad att få veta på vilket sätt köparens s. k. frånträddanderätt skulle kunna urholkas om gamla, erkända regler i köplagen innebärande en rätt för köparen att sälja godset skulle bibehållas i den lag som vi nu diskuterar.

Jag har fått ett svar, och jag tackar för det. Emellertid måste jag konstatera att svaret på intet sätt bidragit till att skapa klarhet i kärnfrågan. Det är för mig fortfarande höljt i dunkel varför en person, som frivilligt ingått ett avtal och som sedan ändrat sig, inte bara slipper ifrån alla ur avtalet emanerande förpliktelser utan dessutom förvärvar äganderätt till den vara han inte betalt, enbart därför att säljaren inte avhämtat det som köparen köpt.

Jag har såväl i min motion som i mitt första anförande hänvisat till de lagregler angående hantverkares rätt att göra sig betald för ej avhämtat gods som återfinns i en lag av den 31 mars 1950.

Statsrådet framhåller i propositionen att vår förmögenhetsrätt i stor utsträckning vilar på lagar som tillkom under detta sekels första årtionden, ett påpekande som i och för sig är korrekt. De är, säger statsrådet, präglade av sin tids liberalistiska grundsyn på det ekonomiska livet. År 1950, då vi haft en socialdemokratisk regering i bortåt 20 år, ansågs tydligen dessa liberalistiska principer angående äganderätten fortfarande ha giltighet. Märkligt nog tycks man så sent som förra året, alltså 1970, ännu ha respekterat samma principer i fråga om äganderätten, även om grundsynen tydligen delvis förändrats. Förändrats hade den.

Ser vi på regeringsförslaget till ny jordabalk, 8 kap. 22 §, som handlar om den nya arrendelagstiftningen, finner vi att regeringen tänkt sig att en jordägare utan lösen skulle bli ägare till en avflyttande arrendators på gården kvarlämnade tillhörigheter, om arrendatorn inte inom tre månader avhämtat desamma. Att denna tanke inte är liberalistisk, om man därmed menar liberal, det är uppenbart. Huruvida den är typiskt socialistisk undandrar sig mitt bedömande. Väsentligare är emellertid att regeringen ändrade sig och accepterade de gamla principerna år 1970, sedan lagrådet kommit till tals.

Lagrådet konstaterade inledningsvis beträffande regeringsförslaget i denna del att det saknade motsvarighet i gällande rätt och sade, efter att ha påpekat att det kunde komma att gälla så värdefulla ting som lantbruksmaskiner, möbler eller husgeråd: "Enligt lagrådets mening kan det inte anses försvarligt att egendomen i dylika fall med äganderätt skall tillfalla jordägaren under förutsättning endast att viss kortare tid förflyter. Arrendatorn bör åtminstone ha fått en anmaning av jordägaren att föra bort sina tillhörigheter, innan han förlorar äganderätten till dem. Lagrådet föreslår därför att paragrafen kompletteras så, att egendomen tillfaller jordägaren först om arrendatorn trots anmaning försummat att föra bort sina tillhörigheter." Denna lagrådets rekommendation att i lagen införa en bestämmelse om särskild anmaning från jordägarens sida

som förutsättning för äganderättens övergång följdes också av regeringen, vilket framgår av paragrafens utformning i det förslag som sedan förelades riksdagen.

De principer som alltså ännu 1970 godtogs har nu övergivits. Man kan fråga sig varför. Är det möjligen en eftergift för den allmänna propagandan i Aftonbladet, som så sent som den 21 maj i år – visserligen i ett helt annat sammanhang – uttryckte sin förtjusning över ett visst förslag som gick ut på att man på ett indirekt sätt skulle komma åt den privata äganderätten? Nåja, jag vet inte vilka motiv som egentligen ligger bakom socialdemokratins övergivande av gamla erkända principer, som står i överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande. Centerpartisterna i utskottet tycks inte ha observerat propositionens angrepp på de regler som alltid har gällt för svensk lagstiftning i liknande frågor. Men eftersom jag vet att centerns företrädare brukar slå vakt om företagarnas intressen lika väl som konsumenternas, så betraktar jag detta som ett olycksfall i arbetet.

Jag vill, herr talman, till sist vidhålla att lagförslaget i den del jag nu uppehållit mig vid är orimligt och orättvist. Därför vidhåller jag också mitt yrkande om bifall till reservationen III och förutskickar, till den verkan det hava kan, att jag återkommer i detta ärende vid nästa års riksdag, om utskottsmajoriteten skulle segra vid den kommande vote-ringen.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Herr Levin talade nyss om ett olycksfall i arbetet. Jag tror att de senaste minuternas inlägg av herr Lidgard och herr Levin om socialism och äganderätt är ett olycksfall i arbetet. Det är någon röra som har inställt sig i deras tankegångar. Vad frågan i sak gäller är ju hur man skall klara ut ett rent praktiskt problem av begränsad betydelse.

Problemet är hur man skall förfara när köparen har avbeställt godset och vill bli av med det. Han har fått varan och har förmodligen betalat en viss handpenning. Hur skall man göra för att avveckla köpet? Vi har sagt i vårt förslag att då skall säljaren betala tillbaka handpenningen och hämta godset. Men om det inte sker, som vi föreskriver skall ske, vem skall så att säga risken drabba? På vem skall vi lägga plikten att vara litet mer aktiv – på säljaren eller på konsumenten?

Jag tycker att det är rätt rimligt att lägga på säljaren att vara litet mer aktiv. Han får tre månader på sig. Gör han inga försök att hämta tillbaka godset under tre månader efter det avbeställning skett, då får han stå sitt kast. Godset tillfaller då köparen utan skyldighet för honom att betala för det. Detta är ju inte mycket värre än andra liknande praktiska problem som vi har att lösa i andra sammanhang. Ett exempel: Om någon tappar bort ett föremål och en annan person hittar det måste även här ovissheten om vem som skall få behålla föremålet lösas inom en viss tid. Man kan inte hålla på att forska hela livet för att få veta vem som ursprungligen kunde vara ägare till det borttappade godset. Efter tre månader får upphittaren behålla det.

Det är den typ av praktiska problem vi här har löst. Att våra lösningar har gett upphov till en debatt om socialism och äganderätt vill jag

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Sjöholm att när det gäller kontantförsäljning är omständigheterna andra än vid kreditköp och avtals ingående. Då vet köparen redan från början exakt hur varan ser ut. Han får den i sin hand och är beredd att genast erlägga betalning för den. Även om man vill skydda konsumenterna bör man väl inte fränkänna dem allt förstånd och all bedömningsförmåga.

Till herr Levin vill jag säga att det inte är fråga om olycksfall i arbetet från centerpartiets sida. Hela denna lag är tillkommen för att ge konsumenterna skydd, det är det väsentliga. Den fråga herr Levin tar upp är endast en detalj. Och jag vill understryka det jag sagt tidigare att om köparen inte håller godset tillgängligt för säljaren förfaller hans rätt att frånträda avtalet. I utskottet har också centerpartiet medverkat till förbättringar genom de ändringar som vi föreslagit i formuläret till underrättelse.

Jag vill också understryka det som herr Wiklund i Stockholm framhöll, nämligen att det här är en övergångslag. Utskottet har dessutom mycket klart uttalat att man när det gäller en ny lagstiftning inte nu till fullo kan bedöma verkningarna utan förordar en efterhandsgranskning.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Först några ord till fru Jonäng. Förhållandena är inte alls annorlunda utan exakt desamma i det fallet att köparen får varan i sin hand. Det lagstiftningen vill komma åt är den överrumpling som inträffar när det en vacker dag kommer en försäljare och bjuder ut exempelvis en vacker matta. Den som köper hemma kan inte jämföra kvalitet och pris som man kan göra när man köper i en affär.

Sedan är det så, fru Jonäng – och det är allvarligt, jag har inte sagt det tidigare men det står också i herr Möllers i Göteborg motion – att med den lagstiftning beträffande kontantköp som vi nu sannolikt dess värre kommer att anta kommer säljarna att övergå till kontantköp i mycket större utsträckning. De kommer att slå av 50 kronor på priset – vinsten är ofta tillräckligt stor ändå – och så är affären klar. Då kommer de ifrån hela ångerveckan och hela lagstiftningen. Det tror jag är en konsekvens som man borde ha tänkt på i departementet. Det kommer att visa sig i praktiken att det blir mycket fler kontantköp. Människor kommer att bli bedragna och får inte lov att ångra sig.

Sedan sade herr Wiklund i Stockholm, och det gjorde också fru Jonäng, att den här lagstiftningen är en passage. Javisst, men det finns ju bättre och sämre passager. Varför inte ta den bättre om vi kan välja? Det är inget argument. Herr Wiklund måste hålla med mig om att de psykologiska förutsättningarna är desamma och att den som betalat mer och blivit bedragen väl har större anledning att ångra sig än den som betalat mindre. Det säger sunda förnuftet.

Jag insinuerade inte alls att herr Lidgard hade några skumma intressen eller att han ville slå vakt om några sådana, utan jag frågade bara vems intressen som i praktiken blir tillgodosedda. På det svarar jag själv att det

blir inroparens vid den offentliga auktionen, därför att han kan inropa någonting för en spottstyver, och de som förlorar är de andra parterna.

Jag menar att det här med ägardemokrati kan gå till överdrift. Ägardemokratin får inte sträcka sig så långt att man tvingar på folk äganderätt. Om en säljare struntar i att hämta godset får han väl stå sitt kast. Han har ju på sätt och vis överlåtit äganderätten genom att han i praktiken låter bli att hämta varan. Jag tror att herr Levin har fått fel för sig när han menar att det inte räcker med att säljaren gör en ansträngning, skickar ett brev: "Jag vill hämta mitt gods." Om då inte köparen tillhandahåller det är hela ångerhistorien ur världen. Jag tror som sagt att herr Levin som motionär och reservanterna är ute i ogjort väder – det kommer inte att i praktiken bli ett sådant fall som äsyftas i reservationen.

Det står mycket tydligt i propositionen och majoriteten i utskottet anser att det bör framgå ännu tydligare av formuläret att om köparen inte tillhandahåller godset är hela lagstiftningen ur spel. Därför hänger denna reservation i luften, för att uttrycka det välvilligt.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Om det blir så som herr Sjöholm sade att man mer och mer kommer att övergå till kontantförsäljning om den lag som vi nu behandlar antas – jag tror att det ligger en hel del i vad herr Sjöholm i det avseendet profeterar om – får vi de erfarenheter som vi behöver för att stå på fast mark när vi skall överse lagen, och det är i så fall bara tillfredsställande.

Men jag begärde ordet, herr talman, för att upprepa min fråga till statsrådet Lidbom huruvida den blivande konsumentköplagen kommer att uppta även de lagregler som vi nu behandlar. Det antyds i propositionen att så skulle kunna ske, men det vore värdefullt att få veta hur det verkligen förhåller sig. Om man redan nu kan bedöma att en samordning kommer att äga rum får den här lagen en utpräglad karaktär av ett provisorium.

Jag upprepar alltså den frågan till statsrådet Lidbom.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! På herr Wiklunds i Stockholm fråga vill jag svara – jag tror att jag har nämnt det förut – att denna lagstiftning om ångervecka vid hemförsäljning är ett led i ett större lagstiftningsarbete. När konsumentköplagen blir klar kommer vi naturligtvis att se till att det blir en samordning mellan den och lagen om hemförsäljning. Däremot kan jag inte utlova att det blir en teknisk inarbetning av hemförsäljningslagen i den kommande konsumentköplagen – men jag utgår från att det inte är teknik som herr Wiklund är ute efter utan sakfrågan.

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Det finns kanske ingen anledning för herr Sjöholm och mig att fortsätta en diskussion om vem som har missförstått vad i propositionen. För att spara kammarrens tid föreslår jag att vi privat tar upp den diskussionen senare.

Efter fru Jonängs inlägg har jag bara att konstatera och lägga på

Fredagen den
28 maj 1971

Lag om hemförsäljning m. m.

minnet till en annan gång vad hon har sagt om centerpartisternas ståndpunkt.

Och så till statsrådet Lidbom. Här talar jag om en ren principfråga i ett kommersiellt förhållande, där en part har köpt någonting av den andra parten. Då kommer statsrådet dragande med reglerna som gäller för hittegodts. Jag finner det vara en makalös jämförelse.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Vad som står i propositionen eller ej är inget personligt mellanhavande mellan herr Levin och mig — det skall slås fast i kammaren vad som där avses. Och jag vidhåller vad jag uppgivit om den här saken.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr I av herr Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr I av herr Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	295
Nej	—	19
Avstår	-	8

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr II av herrar Sjöholm och Israelsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sjöholm begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr II av herrar Sjöholm och Israelsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sjöholm begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 251
Nej - 63
Avstår - 10

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

Ändring i vapenförordningen, m. m.

Herr Jadestig (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr III av herr Wiklund i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lidgard begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkan-
det nr 10 punkten C röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr III av herr Wiklund i
Stockholm m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lidgard begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna om-
röstning gav följande resultat:

Ja - 246
Nej - 70
Avstår - 9

Punkterna D och E

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 3 *Ändring i vapenförordningen, m. m.*

Föredrogs justitieutskottets betänkande nr 14 i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vapenförordningen
(1949:340), m. m. jämte motion.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Det var ju skottdramat vid jugoslaviska ambassaden för
ett tag sedan som föranledde justitieministern att utarbeta ett förslag om
skärpta straff för olaga vapeninnehav. När vi i justitieutskottet behandlat
propositionen har vi varit helt eniga med departementschefen om att en
sådan straffskärpning är motiverad.

Jag skulle för egen del ändå vilja säga att man frågar sig om det måste
till så dramatiska händelser som att en ambassadör blir skjuten, händelser
som ger eko i utlandet, för att man skall inse att man behöver ta till
skärpta straff för att hindra en sådan här våldsutveckling. Vi har ju under

Fredagen den
28 maj 1971

*Inskränkningar i
rätten att utbe-
komma allmänna
handlingar*

senare år upplevt att antalet våldsbrott ständigt ökat – också våldsbrott där vapen används. I och för sig borde alltså utvecklingen här i landet ha kunnat föranleda en dylik straffskärpning.

Men utskottet har som sagt varit helt enigt om att förslaget är riktigt. Anledningen till att jag tar till orda när betänkandet är enhälligt är att jag önskar klargöra att vi i utskottet har ansett att ikraftträdandebestämmelserna, som de framlades i propositionen, inte var helt tillfredsställande. Vi har nämligen delat departementschefens uppfattning att man bör ge information och stimulera dem, som nu illegalt innehar vapen, att lämna fram dessa vapen, så att inte en straffskärpning leder till att de inte vågar göra det. Men då har vi också tyckt att det bör förflyta en skälig tid innan lagen träder i kraft, för att de skall ha den här möjligheten.

Vi har därvid beaktat en motion som väckts av herr Dockered. Med instämmande i den motionens syfte och efter egna överväganden föreslår vi att lagen skall träda i kraft den 1 juli.

Det är alltså utskottets ståndpunkt.

Sedan vill jag, herr talman, endast notera att propositionen som motiv för att skärpa straffet anger att det kan antas ha en avskräckande effekt. Man tycks alltså numera i justitiedepartementet omfatta tesen att allmänpreventionen kan ha sin betydelse.

I detta anförande instämde herrar Dockered och Polstam (båda c).

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 35 i anledning av proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar och en följdmotion.

I propositionen 1971:89 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås med anledning av uppbyggnaden av ett rättsväsendets informationssystem ändring i sekretesslagen i syfte att skydda uppgifter om enskild person som databehandlats i informationssystemet.

Vidare föreslås att i sekretesslagen skall ges möjlighet att bereda sekretesskydd för vissa typer av affärshandlingar hos statligt affärsdrivande verk, såsom marknadsundersökningar, prissättningskalkyler och liknande handlingar, vilka av konkurrensskäl inte bör vara tillgängliga för företag som driver likartad rörelse.”

I motionen 1971:1441 av herr Winberg m. fl. hade hemställts, att riksdagen skulle avslå förslaget att i lagen om inskränkning i rätten att utbekomma allmänna handlingar införa en 34 a §. Detta stadgande gällde sekretesskydd för vissa typer av affärshandlingar hos statligt affärsdrivande verk.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1) med avslag på motionen 1971:1441 skulle antaga det i propositionen 1971:89 framlagda förslaget om införande av en ny paragraf, 34 a §, i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

2) skulle bifalla propositionen 1971:89 såvitt den ej behandlats under 1.

Reservation hade avgivits av herrar Werner i Malmö och Schött (båda m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,
att riksdagen

1) med bifall till motionen 1971:1441 skulle avslå propositionen 1971:89 i vad den avsåg införande av en ny paragraf, 34 a §, i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

2) skulle bifalla propositionen 1971:89 såvitt den ej behandlats under 1.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! 1969 tillsattes offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén med uppdrag att avge förslag till en reform av sekretesslagstiftningen. I konstitutionsutskottets betänkande nr 35 behandlas nu förslag till vissa partiella reformer inom sekretesslagstiftningens ram. I vad gäller ett avsnitt av förslaget, det som innebär införande av en 34 a § med regler som ger ökade möjligheter till sekretessbeläggning av vissa typer av affärshandlingar hos de affärsdrivande verken, har några av kammarens ledamöter från moderata samlingspartiet ansett att detta inte behöver och inte heller bör brytas ut från kommitténs arbete och därför yrkat avslag på propositionen i den delen, och de moderata ledamöterna i konstitutionsutskottet har i en reservation stött motionen.

Jag är, herr talman, för min del klart medveten om att postverket och SJ, liksom andra affärsdrivande verk, kan ha ett berättigat behov av sekretess för en del handlingar som i dag inte omfattas av sekretesslagens stadganden. Det är ju framställningar från postverket och från SJ som ligger bakom förslaget i den här delen. Men det är också av utomordentlig vikt att offentlighetsprincipen i förvaltningen inte inskränks utan att mycket starka skäl talar för detta – och det gäller i och för sig även de affärsdrivande verken. Genom förslaget förskjuts nu gränsen mellan offentlighet och sekretess i riktning mot ökad sekretess och man måste enligt min mening mycket noga väga medborgarnas möjligheter till insyn också i de affärsdrivande verkens affärsförhållanden mot dessa verks behov av ökad sekretess.

Fredagen den
28 maj 1971

*Inskränkningar i
rätten att utbe-
komma allmänna
handlingar*

Utskottet säger att man i avvaktan på offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitténs förslag till en genomgripande reform av lagstiftningen på detta område finner det angeläget att redan nu vidga de affärsdrivande verkens sekretessmöjligheter. Här gör motionärerna — liksom reservanterna — en annan bedömning, och vi hävdar just med hänsyn till den stora vikt vi fäster vid offentlighetsprincipen att den här frågan nu inte skall brytas ut och avgöras provisoriskt för sig; för det är ju fråga om ett provisorium — det säger utskottet klart. Det behov av ökat sekretesskydd som de affärsdrivande verken kan ha bör bedömas i samband med den översyn av offentlighets- och sekretesslagstiftningen som pågår. Det brukar ju för övrigt ofta framhållas att man inte bör lagstifta i en delfråga när en utredning pågår om det totala frågekomplexet.

I vad gäller utformningen av bestämmelserna angående vilka verk som dessa föreskrifter skall vara tillämpliga på, så anser vi att de inte bör utformas som ett fullmakttsstadgande för Kungl. Maj:t, utan riksdagen bör få ta ställning till vilka verk som skall omfattas av de nya bestämmelserna. Jag vill erinra om att just offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén i yttrande har ansett att detta är principiellt riktigast.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till detta och ber nu bara att få yrka bifall till reservationen av herrar Werner i Malmö och Schött.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Motionären herr Winberg har ganska tydligt klargjort för kammaren att han inte har något att erinra mot propositionens förslag, med undantag för 34 a §. Som stöd för sin uppfattning åberopar herr Winberg den tillsatta utredningen som har haft att behandla denna fråga och som också har medverkat vid utformningen av 34 a §, vilken handlar om sekretess för vissa affärshandlingar i de affärsdrivande verken. Såvitt jag förstår har motionärerna ganska klart gett uttryck för att de inte i princip har något emot att sekretesslagen utsträcker på föreslaget sätt. De säger i sin motion bl. a.: ”Vi vill inte utesluta möjligheten att de affärsdrivande verken kan behöva ett ökat sekretesskydd, men det bör i så fall ske inom ramen för en samlad översyn av offentlighets- och sekretesslagstiftningen.”

Detta är en mening som också offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén på sitt sätt har givit uttryck för vid sin behandling av ärendet. Men tyvärr är arbetsläget sådant inom utredningen, att vi med hänsyn till utvecklingen på dataområdet i första hand har måst gripa oss an med en reform av offentlighets- och sekretesslagstiftningen på just detta fält. Det måste därför av allt att döma dröja relativt länge innan man kan ta itu med de andra frågorna, där översynen förmodligen kommer att resultera i en grundlagsändring.

Utredningen har noga övervägt sitt ställningstagande i denna fråga och funnit att det i nuvarande läge inte är något som hindrar att regeringen får fullmakt att även pröva frågan om sekretesskydd för en del statliga affärsdrivande verk utöver postverket och SJ. Jag vill fästa herr Winbergs uppmärksamhet på att den paragraf det här gäller är mycket restriktivt

utformad. Det finns ingen möjlighet att utnyttja den annat än inom den mycket begränsade ram som utredningen har angivit. Vid vår bedömning både i utredningen och i utskottet har vi funnit det bäst att i nuvarande läge förorda det förslag som här föreligger.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill gärna vitsorda att herr Adamsson och jag nog inte har så särskilt olika uppfattningar i sak, men vi har olika bedömningar av hur brådskande det är att göra denna ändring. En av anledningarna till att motionärerna stannat för att man kan vänta är att det delvis redan finns ett skydd för de verk det här gäller. I varje fall får postbanken ett visst skydd i 30 § sekretesslagen, när man har ett gemensamt sekretessbehov tillsammans med enskilda motparter. Vi har också 34 § i den nuvarande lagen, som just avser att i erforderlig utsträckning möjliggöra affärsmässighet inom den offentliga förvaltningen. Detta gör att det finns anledning att vänta och få denna fråga avgjord i hela sitt sammanhang.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Werner i Malmö och Schött, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 35 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Werner i Malmö och Schött.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	273
Nej	—	40
Avstår	—	1

§ 5 Skattefrihet för fritt bränsle från egen fastighet m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 33 i anledning av motioner om skattefrihet för fritt bränsle från egen fastighet m. m.

I detta betänkande behandlades

motionen 1971:121 av herr Johansson i Skärstad m. fl., vari hemställdes

Fredagen den
28 maj 1971

*Skattefrihet för
fritt bränsle från
egen fastighet
m. m.*

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om sådan ändring i skattelagstiftningen att fritt bränsle från egen fastighet inte blev beskattat,

motionen 1971:239 av herr Åkerlind, vari hemställts att riksdagen beslutade att värde av fritt bränsle från egen fastighet inte skulle beskattas efter den 1 januari 1972,

motionen 1971:464 av herr Oskarson m. fl., vari hemställts

1. att riksdagen uttalade, att nu gällande normvärde för s. k. hushållsbränsle skulle nedsättas till noll för sådan innehavare av jordbruksfastighet som själv avverkade sin ved,

2. att, därest yrkandet under 1 inte bifölls, riksdagen uttalade att nu gällande normvärde för s. k. hushållsbränsle skulle nedsättas till hälften för sådan fastighetsinnehavare, som själv avverkade sin ved,

motionen 1971:596 av herr Eriksson i Arvika m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde revidering av riksskatteverkets anvisningar innebärande att förmån av bränsle från egen skog ej beskattades.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1971:121
2. motionen 1971:239
3. motionen 1971:464
4. motionen 1971:596.

Reservation hade avgivits av herrar Eriksson i Bäckmora (c), Larsson i Umeå (fp), Nilsson i Trobro (m), Olof Johansson i Stockholm (c), Hörberg (fp), Söderström (m) och Björk i Gävle (c), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1971:121, 1971:239, 1971:464 och 1971:596 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av kommunalskattelagen att bränsle från egen fastighet inte blev beskattat.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Det är egentligen ganska underligt att riksdagen, i vårt moderna samhälle, skall behöva ta upp till debatt en fråga som gäller skattefrihet för fritt bränsle från egen fastighet.

Av historiken i utskottsbetänkandet framgår att denna fråga har behandlats vid varje riksdag under 1960-talet, att de normvärden som gäller vid beskattningen varit i stort sett oförändrade under hela denna tid och att dåvarande bevillningsutskottet i sin skrivning alltid sagt att taxeringsnämnder och skattedomstolar vid sin bedömning borde ta hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Bevillningsutskottet har också sagt att normerna ibland likväl leder till otillfredsställande resultat, men utskottet har kommit till den vanliga slutsatsen, att man

inte funnit anledning att föreslå någon ändring av gällande bestämmelser.

I reservationen till dagens utskottsbetänkande framhålles, att dessa bestämmelser har kommit till vid en tid då vedbränslet hade ett väsentligt större värde och då även förhållandena i övrigt var väsentligt annorlunda än i dag. Ofta utgörs detta bränsle av svårsäljbart virke som inte har det relativa värde som man kanske kunde tro.

I reservationen framförs nu också miljövärdssynpunkten; skogsägaren gör en samhällelig insats genom att gallra och röja i skog av denna kvalitet.

Utskottsmajoriteten och reservanterna är överens om, i år liksom tidigare, att det finns luckor i lagen som leder till otillfredsställande resultat. Min uppfattning i det avseendet är den, att så länge otillfredsställande bestämmelser leder till orättvisor skall man inte vara helt nöjd; då får inte en principiell uppfattning stå i vägen när det gäller att avskaffa sådana bestämmelser.

Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är inte så stor – förståelsen finns hos alla, men det skiljer i fråga om slutsatserna; utskottsmajoriteten vill liksom inte ta det avgörande steget. Det avgörande steget anser reservanterna att man bör ta.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Frågan om beskattningen av fritt vedbränsle tillhör faktiskt inte de större skattefrågor som riksdagen har att ta ställning till, men likväl har den förekommit här vid upprepade tillfällen under senare år. Om man skall säga att det är något märkligt med den här frågan, så är det att denna beskattning grundar sig på gamla bestämmelser – jag tror att de infördes redan 1920 – som utvecklingens gång för länge sedan gjort inaktuella. Bara det tycker jag är skäl nog att ändra på dessa bestämmelser.

Vedbränslet har i dag, som framhållits av herr Söderström, en mycket blygsam andel av bränslet för bostadsuppvärmningsändamål; oljan och elvärmerna är både billigare och mindre arbetskrävande.

De som i dag tar till vara vedbränslet är till allra största delen mindre skogsägare, och de gör det av miljövärd- och skogsvårdsskäl. Mestadels tas virket till vara med egen arbetskraft; skogsägarna kan alltså inte åtnjuta något avdrag för kostnader för lejd arbetskraft. Därför kan jag inte se att en skogsägare gör någon ekonomisk vinning på detta arbete. Men ovanpå det skall han då också ha en beskattning.

Vi reservanter menar att det faktiskt borde vara tid att i dag avskaffa denna beskattning och göra detta bränsle skattefritt, i den mycket ringa omfattning som det nu förekommer. Det skulle man göra, som jag ser det, såsom en stimulans till miljövärdåtgärder. Jag tror nämligen att denna fråga snart är mera en miljövärdfråga än en skattefråga. Från ekonomisk synpunkt tror jag inte att samhället gör någon vinning på att behålla denna skatt jämfört med den stimulans ur nationalekonomisk och miljövärdssynpunkt som skulle ligga i att man avskaffade densamma.

Skattelagstiftningen på detta område är, tycker jag, sannerligen färdig för en modernisering och en anpassning till dagens läge. Därför, herr

Fredagen den
28 maj 1971

*Skattefrihet för
fritt bränsle från
egen fastighet
m. m.*

talman, yrkar jag kort och gott bifall till den reservation som är fogad till skatteutskottets betänkande.

I detta anförande instämde herrar Hörberg (fp), Torwald (c) och Johansson i Skärstad (c).

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Det ärende vi behandlar i skatteutskottets betänkande nr 33 är ju en gammal bekant, som återkommer år efter år. Jag kan väl i alla fall hålla med herr Eriksson i Bäckmora om en sak: det är ingen stor skattefråga vi nu behandlar.

Trots detta har det väckts fyra stycken motioner med ungefär samma yrkande, således att fritt bränsle från egen fastighet ej skall beskattas. Men vi har att följa de regler som finns angivna i kommunallagens 21 §, vari till intäkt av jordbruksfastighet hänförs bl. a. värdet av vad skattskyldig tillgodogör sig av jordbrukets eller skogsbrukets avkastning för sin, sin familjs och övriga hushållsmedlemmars räkning.

Enligt 42 § i samma lag skall värdet av produkter, varor och andra naturaförmåner beräknas efter ortens pris. Det innebär i detta fall att husbehovsveden skall värderas till ett belopp motsvarande vad den kostar i upphugget och hemkört skick.

Utskottsmajoriteten anser i motsats till motionärerna att här nämnda vedbränsle skall beskattas. Den som driver en näring är nämligen skattskyldig för värdet av i verksamheten tillverkade eller saluförda varor och andra produkter som förbrukas för hans och hans familjs räkning. Om man i detta fall skulle undanta värdet av husbehovsbränslet, bryter man emot en viktig princip vid beskattningen. Tillika skulle det skapa orättvisor mellan skilda kategorier skattskyldiga som driver näringar. Vi vill väl ändå inte vara med om att skapa orättvisor?

Utskottet har sagt att beskattningens slopande kan leda till otillfredsställande resultat och har som sin mening uttalat att av olika skäl en viss försiktighet kan vara motiverad vid fastställandet av normer för bränslevärden. Den som själv avverkar sin ved intar kanske i beskattningshänseende en mera oförmånlig ställning i förhållande till den som använder lejd arbetskraft. Den sistnämnde kan göra avdrag för upphuggning och hemkörning av veden och kommer då kanske ifrån denna beskattning.

Numera är det riksskatteverket som fastställer dessa anvisningar, men kom ihåg att det är länsstyrelserna som fortfarande skall avge förslag till anvisningar! Bevillningsutskottet framhöll vid behandlingen av propositionen 1970:191 angelägenheten av att länsstyrelsen, då den utarbetade dessa förslag, tar hänsyn till de lokala förhållandena. Således finns det möjlighet till modifikationer. Anvisningarna är avsedda att tjäna som ledning vid taxeringen och sålunda inte bindande för taxeringsmyndigheterna. När länsstyrelserna lämnar sina förslag till riksskatteverket, kan faktiskt länsstyrelserna påverka det här.

Vidare har det talats om naturvård. Då kan man fråga sig: Är det verkligen på det viset, att skogsbruket bedrivs för naturvårdens skull? Nej, man har väl ändå rätt att fordra av skogsägarna att de sköter sina skogar rationellt med röjning och gallring. Sedan har de den möjligheten,

Fredagen den
28 maj 1971

---

*Skattefrihet för
egen bränsle från
egen fastighet
m. m.*

för att slippa ifrån en del av kostnaderna för husbehovsbränslet, att begära AMS-bidrag — de kan få ända upp till 25 procent av kostnaderna om de anlitar friställd arbetskraft när de röjer upp i sina skogar. Om man därtill skulle lägga att detta blev helt skattefritt, skulle de faktiskt förtjäna hela denna kostnad, plus fällning av veden, och det tycker jag är att gå för långt.

Det sägs att man tar till vara sådant virke som inte har något värde, men jag tror inte det finns någon markägare som i dag springer och samlar pinnar och kvistar för att använda som bränsle. Nej, de bränner klenvirke, som har ett visst värde. Detta är skillnaden.

Det finns även en annan möjlighet för den som har sitt skogsskifte beläget intill en landsväg, ett samhälle eller intill en sjö, nämligen att söka bidrag för att över huvud taget kunna sköta miljövården.

Jag vill inte hålla med om att bestämmelserna har varit oförändrade under de senaste åren, utan de har modifierats till förmån för skogsägarna. Och som sagt: jag tror att det här virket inte är så svårsäljbart som herr Eriksson i Bäckmora påstår.

Med detta vill jag kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERSTRÖM (m):

Herr talman! Herr Wikner sade att utskottsmajoriteten inte vill vara med om att skapa orättvisor. Jag tycker att detta är en sund uppfattning, men samma uppfattning har reservanterna försökt ge uttryck för. Det finns bestående orättvisor som vi vill försöka avskaffa.

Det har visat sig under en lång följd av år trots att utskottet har skrivit välvilligt och liksom vädjat till beskattningsmyndigheterna att i större omfattning ta hänsyn till dessa förhållanden, att det fortfarande uppstår vissa skillnader i beskattningen, beroende på i vilket taxeringsdistrikt man bor. Detta kan inte vara riktigt, och det är en av huvudanledningarna till reservationen.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Som gammal taxeringsman måste jag säga ett par ord till herr Wikner.

Herr Wikner läste ur kommunalskattelagens bestämmelser och anvisningarna till den. Jag vill erinra herr Wikner om att det också finns en bestämmelse i kommunalskattelagen och i anvisningarna som säger att förmån av ringa värde icke skall beskattas, såvida denna förmån icke överstiger ett värde av 400 kronor. Det kan vara kaffe eller annan förmån på arbetsplatsen, det kan vara varurabatter osv. Herr Wikner, som i slutet av sitt anförande blev skogvaktare och gav råd åt skogsägarna, hur de skall hantera den här näringen, borde veta att det vid gallring och röjning och hyggesrensningar uppstår "skräpvirke" och att det är detta virke som man ofta tar reda på. Ingen kan sälja det — inte ens herr Wikner — därför att det inte har någon avsalumarknad. Det blir emellertid snyggt i skogen efter en röjning, och det finns många människor som värdesätter detta, men sådant virke representerar över huvud taget inget värde. Det är den saken, herr Wikner, som vi diskuterar i den här frågan.

Herr Wikner säger att det finns möjligheter att få rättelse på detta. Det

Fredagen den
28 maj 1971

*Skattefrihet för
fritt bränsle från
egen fastighet
m. m.*

är möjligt men då skall man inte bara ha en läpparnas bekännelse och som herr Wikner bara tala om att man skall vara generös i sin prövning. Då bör också herr Wikner från den här platsen vara mer generös i sin bedömning av hur man skall se på dessa frågor och inte göra stora omvägar över AMS osv. Det är inte den frågan det gäller.

I detta anförande instämde herr Svanström (c).

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Då jag talade om orättvisor gällde det orättvisor mellan olika näringsidkare, och den som driver jordbruk är väl också näringsidkare. När det gäller att få mera enhetliga bestämmelser så har vi ju nu fått riksskatteverket och genom detta får vi möjligheter till mera enhetliga bestämmelser.

Sedan kan jag tala om som en kuriositet att det faktiskt finns ägare till jordbruksfastigheter som av snålhet inte röjer upp och gallrar i sin egen skog utan går till bolaget och får gratis ved. Då går det nästan för långt. Jag kan poängtera att jag själv är anställd inom skogsvårdsstyrelsen, så jag vet vad jag talar om. Vi bör väl ändå fordra både röjning och gallring även om det inte ger något resultat i pengar räknat. Om man vill ha något vederlag för detta arbete finns ju -- som jag sagt tidigare -- möjligheten att begära AMS-bidraget på 25 procent.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Bara en kort replik till herr Wikner. Det drastiska exempel beträffande skogsvården som han tog fram föranleder mig att ställa en fråga: Hur sköter herr Wikner sin uppgift som skogsvårdskonsulent? Hur kan sådant förekomma där herr Wikner är ansvarig skogsvårds-konsulent?

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Till detta vill jag bara ha sagt att det ibland är väldigt svårt att lära gamla hundar sitta.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! I det senaste citatet som herr Wikner anförde vill jag bara kort och gott instämma. Det är precis vad vi borgerliga erfarit i skatteutskottet också.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag avsåg inte herr Eriksson i Bäckmora när jag talade om gamla hundar, men i detta ärende är han kanske någonting därät.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Bäckmora begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Studiesocialt stöd
till utländska stu-
derande*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Bäckmora begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 162
Nej — 149
Avstår — 3

§ 6 Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 12 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7 Studiesocialt stöd till utländska studerande

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 29 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiesocialt stöd till utländska studerande jämte motion.

Genom en den 26 mars 1971 dagtecknad proposition, 1971:81, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden, föreslagit riksdagen att

1. antaga vid propositionen fogade förslag till
  - a) lag om ändring i studiehjälpsreglementet (1964:402),
  - b) lag om ändring i studiemedelsförordningen (1964:401),
2. godkänna de riktlinjer för gäststipendier till utländska studerande som föredragande statsrådet förordnat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”På grundval av förslag från kommittén för utländska studerande dras i propositionen upp nya riktlinjer för behandlingen av utländska medborgare i Sverige i studiesocialt avseende. I enlighet med nu gällande principer föreslås att studiestöd skall utgå till den som är inlemmad i det svenska samhället. Detta innebär bl. a. att den som invandrat under sådana omständigheter att det klart kan förutsättas att han kommer att stanna kvar i Sverige, t. ex. barn till invandrare som erhållit arbetstillstånd eller flykting, skall kunna få studiestöd som svensk medborgare. I övriga fall föreslås att det skall krävas minst två års sammanhängande vistelse och förvärvsarbete. En särskild delegation inom centrala studiehjälpsnämnden skall avgöra ärenden om studiestöd för utländska medborgare i Sverige. De nya principerna föreslås bli tillämpade fr. o. m. den 1 januari 1972.

I propositionen föreslås vidare en betydande utökning av antalet gäststipendier för utländska studerande. För budgetåret 1972/73 föreslås 100 nya gäststipendier.

Fredagen den
28 maj 1971

*Studiesocialt stöd
till utländska stu-
derande*

I propositionen behandlas även frågan om behovet av kunskaper i svenska hos de utländska studerandena.”

I samband med propositionen hade utskottet behandlat en i anledning av propositionen väckt motion 1971:1434 av herr Hamrin m. fl., vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 81 skulle besluta

1. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

a) att förslag förelades 1971 års höstriksdag om en utvidgning av de studierådgivande och kurativa insatserna för utländska studerande,

b) att en utredning tillsattes med uppgift att framlägga förslag rörande den framtida utformningen av utländska medborgares studiemöjligheter i Sverige i enlighet med vad som angetts i motionen,

2. att uttala att som villkor för rätt till studiestöd borde för annan än flykting och övriga i propositionen exemplifierade grupper liksom i nuvarande praxis gälla att vederbörande skulle ha vistats och förvärvsarbetat i Sverige under en period av ett år.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle antaga de vid propositionen fogade förslagen till lag om ändring i studiehjälpsreglementet (1964:402) samt lag om ändring i studiemedelsförordningen (1964:401),

2. att riksdagen godkände de i propositionen angivna riktlinjerna för gäststipendier till utländska studerande,

3. att motionen 1971:1434 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Mundebo och fröken Bergström (båda fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1434

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en utredning tillsattes med uppgift att lägga fram förslag rörande den framtida utformningen av utländska medborgares studiemöjligheter i Sverige i enlighet med vad reservanterna anfört samt att förslag förelades 1971 års höstriksdag om en utvidgning av de studierådgivande och kurativa insatserna för utländska studerande,

b) uttalade att som villkor för utlännings rätt till studiestöd borde för annan än flykting och övriga i propositionen exemplifierade grupper gälla att vederbörande skulle ha vistats och förvärvsarbetat i Sverige under ett år.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Riksdagen har detta år fått mottaga en lång rad märkliga och dåligt genomtänkta propositioner från utbildningsdepartementet. Vi skall nu behandla en av dem, ett förslag till nya riktlinjer för studiesocialt stöd till utländska studerande.

Det är ett väl känt faktum, att gällande regler medför en rad problem. De är administrativt svårhanterliga, de tolkas olika på olika orter, de har lett till sociala problem för studerande och blivande studerande. Det har därför länge varit en allmän uppfattning bland dem som sysslat med dessa

frågor att man bör förbättra studiestödet och de kurativa åtgärderna och få klarare riktlinjer för hanteringen. För cirka tre år sedan tillsattes en kommitté med uppgift att se över reglerna för det studiesociala stödet till utländska studerande. Den kommittén presenterade för ett och ett halvt år sedan ett betänkande, som mötte ovanligt stark kritik. Egentligen var det inte *ett* betänkande utan två. Betänkandet bestod av två delar.

Två av utredningens ledamöter redovisade en uppfattning, den tredje ledamoten en annan. Uppfattningarna skilde sig inte bara i enskildheter utan också i de grundläggande värderingarna. En enda klar linje kunde utläsas ur remissvaren, ett missnöje med utredningsresultatet, en önskan om ny fördjupad utredning.

Regeringen har emellertid stannat för att följa majoritetens linje eller rättare sagt en linje som går längre och som kan kritiseras med än större skärpa än utredningsmajoritetens förslag.

Regeringens förslag innebär en del administrativa förändringar, i några fall förbättringar, i flertalet fall försämringar jämfört med nuvarande läge. Regeringens förslag innebär också en skärpning av nuvarande praxis i behandlingen av de utländska studerandena. Det är förvånande, eftersom man inte redovisar några allmänna och principiella överväganden som grund för den skärpningen.

Det finns, som också har framhållits i debatten kring propositionen, ingen måldiskussion om vilka principer som skall gälla för utländska studerande eller om betydelsen för svenskt utbildningsväsende av att vi också har utländska studerande vid våra universitet och högskolor. Det finns ingen inventering av gruppen utländska studerande, deras sociala situation och studiesociala villkor. Det finns inte heller några förslag för att lösa de sociala, kurativa, utbildningsadministrativa och utbildningsmetodiska problem som de utländska studerandena i dag innebär, inga resonemang om konsekvenserna av nu framlagda förslag.

Vi har i en motion kritiserat regeringens förslag. De kritiska synpunkterna är egentligen så många och så starka att ett avslagsyrkande skulle vara förklarligt. Men vi har stannat för att summera kritiken i tre punkter.

1. Vi anser att en förnyad utredning i huvudfrågan är nödvändig. Den utredningen bör bl a. ha till uppgift att framlägga förslag rörande den framtida utformningen av utländska medborgares studiemöjligheter i Sverige.

2. Vi anser vidare att som villkor för rätt till studiestöd bör för annan än flykting och andra angivna grupper liksom nu gälla att vederbörande skall ha vistats och förvärvsarbetet i Sverige under en period av ett år – icke två år som regeringen nu föreslår.

3. Vi anser att höstriksdagen bör få förslag om utvidgning av studierådgivande och kurativa insatser för utländska studerande.

Låt mig bara kort beröra ett par omständigheter. Regeringsförslaget innebär en klar försämring för de nordiska studerandena. Ett bifall till regeringens och utskottsmajoritetens förslag innebär alltså att riksdagen nu beslutar om en försämring och gör det i klart medvetande om att detta blir resultatet.

Riksdagen skall samtidigt, något senare i dag, behandla avtalet rörande

kulturellt samarbete mellan de nordiska länderna. I det avtalet sägs bl. a. att avtalsparterna skall vidga möjligheterna för studerande och andra hemmahörande i ett nordiskt land att utbilda sig och avlägga examen vid de övriga nordiska ländernas utbildningsanstalter.

Riksdagen skall alltså samma dag som man antar kulturavtalet fatta ett beslut som klart strider mot andan i det avtalet.

De studierädgivande och kurativa insatserna för utländska studerande är i dag synnerligen knapphändiga – man kan nästan säga obefintliga.

Också utskottsmajoriteten finner att en ökad satsning på dessa områden är angelägen. Den ansluter sig dock till regeringens bedömning att reglerna redan från kommande årsskifte väsentligt bör skärpas, varigenom de sociala och kurativa problemen ökar. Samtidigt kan den – något sangviniskt – säga att utbildningsmyndigheterna får framlägga förslag till nästa budgetår. Det innebär att dessa förslag då kommer att få vägas mot mängden av andra angelägna förslag och att de inte i något avseende kan börja gälla förrän fr. o. m. den 1 juli nästa år. Man vet alltså att det inte fungerar nu men skärper reglerna och ökar problemen och säger att vi senare får pröva en förstärkning av resurserna. Vore det inte rimligt att först förstärka resurserna?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande – under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – instämde herrar Hamrin, Jonsson i Alingsås, Jonsson i Mora och Carlström (samtliga fp).

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Reservanternas huvudsakliga yrkande är ju, som vi hörde av herr Mundebo, att det bör tillkomma en ny utredning beträffande det studiesociala stödet till utlänningar som kommer till Sverige för att studera. Men som också herr Mundebo redogjorde för här har ju dessa frågor penetrerats av en kommitté, som icke kunde komma överens om hur man skulle handlägga detta. Kommittén bestod, som herr Mundebo sade, av tre personer men den kom fram till två förslag. Den kunde således inte enas om något vettigt och användbart förslag.

Vidare har ju remissinstanserna framfört en hel del olika förslag. Många remissinstanser har kommit med helt nya och självständiga förslag till kommittén. Det ligger alltså bakom denna proposition en sorts allaktivitet som kanske är av ovanligt slag. Vi kan ändå säga att detta ärende har penetrerats och att det inte är riktigt som herr Mundebo nu säger att det icke har tillräckligt utretts innan det framlagts i en proposition.

Föredragande statsrådet fastslår i propositionen att rätten till studie-stöd för utländska studerande i Sverige från något av de två studiesociala systemen inte skall göras beroende av regleringar eller kvotsystem. Både kommittén och en del remissinstanser har ju diskuterat att man borde inrätta något slags kvotsystem eller en reglering på annat sätt av tillströmningen av utländska studerande. Men det kan inte vara den riktiga vägen. Vad man bör ha som riktmärke, vilket också är riktmärket för propositionen, är att den faktiska anknypningen till Sverige skall vara

Fredagen den
28 maj 1971

---

*Studiesocialt stöd
till utländska stu-
derande*

det avgörande villkoret för att utlänningar skall få tillgodogöra sig de studiesociala förmånerna.

Det sägs i reservationen att för närvarande gällande praxis med krav på ett års vistelse i Sverige bör fortsätta. Samtidigt kritiserar man det nuvarande systemet. Man menar att det är som nu gäller som karenstid lämpligen kunde bibehållas men understryker samtidigt nödvändigheten av att de som skall studera här i Sverige har en grundlig utbildning i svenska språket. Jag tycker inte att dessa två tankegångar korresponderar med varandra.

Förutsättningen för att de skall kunna få en grundlig anknytning till Sverige och lära sig svenska språket så att de kan använda sig av det i studierna är ju att de vistas här en längre tid innan de påbörjar sin studieverksamhet. I propositionen föreslås ju att även utlänningar som inte är gäststudierande skall kunna få studiemedel när de går på kurser i svenska. De som kommer hit som invandrare och kanske så småningom börjar studera i Sverige får redan nu genom arbetsmarknadsverket en kortare utbildning i svenska, och det är mig bekant att den utredning som sysslar med invandrarfrågorna till hösten kommer att lägga fram ett förslag som ger invandrarna ytterligare möjligheter att få en riktig utbildning i svenska.

Ur flera synpunkter måste det vara en fördel att man får bo i Sverige ett par år och så att säga bli inlemmad i det svenska samhället. Man gagnar inte utlänningarna med att införa så liberala regler att de skulle kunna komma in i studiemedelssystemet utan vidare så snart de anlät till Sverige.

1969 beviljades det studiemedel till 1 400 utländska studerande. 35 procent av dessa har fått studiemedel endast en gång, dvs. de har avbrutit sina studier efter en eller två terminer. Det säger oss att de inte haft tillräckliga språkkunskaper och tillräcklig anknytning till det svenska samhället för att kunna tillgodogöra sig studierna på rätt sätt.

Det är alldeles klart att den kurativa verksamheten är mycket viktig. Den är viktig även för svenska studerande. En utbyggnad av den kurativa och rådgivande verksamheten är naturligtvis angelägen, och utskottet har särskilt understrukit vad som framkommit vid remissbehandlingen om att det är nödvändigt med en utbyggd kurativ verksamhet på det här området. I enlighet med vad statsrådet har uttalat förutsätter utskottet att de äskanden som de ansvariga myndigheterna kommer med under sommaren och hösten skall få en positiv behandling i statsverkspropositionen.

Herr Mundebo sade att dessa önskemål då kommer att vägas mot många andra saker. Men statsrådet har ju så klart uttryckt den meningen att han väntar sig att myndigheterna i sina petita skall komma med förslag och att man då skall behandla dessa välvilligt. Om reservanternas förslag skulle gå igenom och riksdagen besluta att denna förstärkning skall ske redan i höst, så skulle ju i alla fall de studerande inte vinna mer än högst en termin.

Så talade herr Mundebo om att man skall skaffa fram resurserna. I den ekonomiska debatten i går märkte vi inte några som helst ansträngningar från den meningssriktning herr Mundebo företräder att öka de statsfinan-

Fredagen den
28 maj 1971

*Studiesocialt stöd
till utländska stu-
derande*

siella resurserna.

Bifall till reservanternas förslag om att proposition skall föreläggas 1971 års höstriksdag leder inte till något skyndsammare resultat än ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag.

När det gäller handläggningen av studiemedelsärendena har remissinstanserna, inte minst centrala studiehjälpsnämnden, pekat på att det kan uppstå vissa differenser och ibland kanske orättvisor genom att denna handläggning hittills har skett ute på de lokala studiemedelsnämnderna. Nu har ju Kungl. Maj:t föreslagit att denna handläggning skall ske centralt inom centrala studiehjälpsnämnden. Detta kommer att bli till nytta för utländska studerande och som vi hoppas leda till större rättvisa.

Genom att man nu kommer att tillsätta en delegation inom centrala studiehjälpsnämnden, en delegation som skall bestå även av människor som är insatta i utbildningsfrågorna, personer från invandrarmyndigheterna samt elevernas organisationer kommer att skapas garanti för att dessa ärenden kan handläggas centralt på ett helt annat sätt till större nytta för de utländska studerandena.

En fråga som säkert kommer att bli besvärlig för myndigheterna är att, som det nu är och kommer att förbli i fortsättningen, vissa utläningar får studiemedel omedelbart – om de har en nära anknytning, familjeanknytning, om vederbörande är gift med en svensk eller är barn till invandrare som är etablerad i Sverige. Här rör vi oss naturligtvis med en fråga som kan bli besvärlig och som jag tror småningom måste tas upp, och det är vad som är äktenskap eller inte. Det är ju inte bara bland de utländska studenterna utan även bland de svenska på det sättet att allt fler bor tillsammans utan att ha legaliserat sitt förhållande. Det är naturligtvis en fråga som kan leda till besvärligheter när man prövar dessa ärenden. Men jag är övertygad om att det på ett eller annat sätt måste bli en prövning på detta område. Beträffande handläggningen måste det vara till fördel för de utländska studenterna att de blir föremål för samma bedömning var de än studerar och att de får en bedömning som är likvärdig med de svenska studerandenas. Det är väl riktigt att sociala frågor som rör invandrarna handläggs inom olika verk. Liksom SÖ handhar invandrabarnens studiesituation så är det naturligt att centrala studiehjälpsnämnden uttalar sig i och tar ställning till de studiesociala frågorna för invandrarna. Invandrarnas övriga situation har ju en gång prövats av invandrarverket enligt vår lag om invandring.

När det gäller besvärsrätten är det klart att det blir ett helt annat förhållande nu, om det blir en central handläggning, än det varit när handläggningen skett ute i de lokala studiemedelsnämnderna. Det blir inte samma behov av en överklagningsrätt och de svenska studenterna har ju inte heller någon överklagningsrätt.

Genom tillkomsten av kontakten med invandrarverket får man också möjlighet att pröva dessa frågor på ett helt annat sätt än tidigare.

Utskottet går ju också motionärerna till mötes ganska långt, tycker jag, i sitt yttrande på s. 7 där det heter: "Erfarenheterna av det nya systemet bör avvaktas innan frågan om en annan handlägningsordning eventuellt tas upp till förnyat övervägande. Därvid kan också den i motionen upptagna frågan om införande av någon form av besvärsrätt

aktualiseras.”

Med den skrivningen tycker jag att det nästan är en överloppsgärning att här reservera sig på denna punkt. Det är en välvillig skrivning som borde kunna accepteras.

Och slutligen, herr talman, är herr Mundebos resonemang om de nordiska studenterna felaktigt. De föreslagna bestämmelserna, som är provisoriska för de nordiska studenterna, strider inte mot andan i det nyligen undertecknade kulturavtalet. Det är ju meningen att alla utländska studenter och i första hand de nordiska skall kunna ta med sig sina hemlands studiesociala system när de kommer till Sverige. För de nordiska länderna undersöker en särskild nordisk kommitté förhållandena. Det är väl alldeles riktigt att man inte börjar tillämpa nya regler förrän dess arbete är klart.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Bara ett par korta kommentarer.

Fröken Sandell betraktar vårt yrkande om en ny utredning på detta område som det huvudsakliga yrkandet. Jag vill inte se det så. Det är ett av de tre yrkanden som finns i reservationen. Yrkandet om en fortsatt utredning är emellertid en logisk konsekvens av det bristfälliga förslag som regeringen har presenterat, där man har lämnat en lång rad frågor olösta. Då behöver vi en fortsatt utredning. Men viktigare är att i en situation då man skärper reglerna se till att man får tillräckliga studierådgivande och kurativa resurser för att klara upp de problem som man redan har och de ökande problem som man kommer att få.

Det är riktigt att såväl statsrådet som utskottet har uttalat att här behövs större resurser. Men, fröken Sandell, hur många uttalanden av det slaget har vi inte? Hur många svikna förhoppningar på detta område finns inte redan nu? Vågar vi hysa förhoppningar om att fr. o. m. den 1 juli nästa år ha tillräckliga resurser för att klara upp problemen? Det skulle i så fall vara första gången sådana löften till fullo har infriats. Och kvar står att vi från den 1 januari 1972 skärper en redan besvärlig situation utan att se till att resurserna på något sätt förstärks förrän tidigast ett halvår senare.

Ytterligare en huvudpunkt finns i reservanternas yrkande, och det gäller vistelsetidens längd. Vad det rör sig om är inte att liberalisera regler utan att bevara nuvarande regler – att bevara den nuvarande ettårsregeln. Jag har svårt att förstå att fröken Sandell med den argumentering hon förde kan acceptera att flyktingar och med dem jämförbara grupper får behandlas på annat sätt än andra utlänningar. För dem skall nämligen tvåårskravet inte gälla.

Om det är fel vad jag sade om de nordiska studerandena är det också fel vad som står i utskottets betänkande, nämligen att för den gruppen bör gälla i huvudsak samma regler som för utländska studerande i övrigt – dvs. där kommer att gälla ett tvåårskrav. Jag finner det klart stridande mot andan i det nordiska kulturavtalet. Det är möjligt att den kommitté som nu undersöker tillämpningen av nuvarande regler kommer att föreslå ändringar som åtminstone bibehåller nuvarande situation för de nordiska

Fredagen den
28 maj 1971

*Studiesocialt stöd
till utländska stu-
derande*

studerandena, men intill dess gäller alltså vad utskottsmajoriteten säger, nämligen att man skärper kravet från ett till två år. Det strider mot kulturavtalet.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag kan inte riktigt förstå vad herr Mundebo menar med att man om man skärper reglerna, så till vida att man fordrar en längre vistelsetid i Sverige innan man låter dessa utländska studerande få studiemedel, därmed ökar de kurativa problemen. Jag tror att det blir tvärtom. Om dessa människor har kunnat inordnas i det svenska samhället och deras sociala situation har prövats av invandrarverket måste det innebära minskade problem när det gäller studierådgivning och kurativ verksamhet.

Herr Mundebo talar fortfarande om vad vi skall ha för resurser nästa år, men vad tror herr Mundebo att man har för resurser i höst, när han vill att detta skall genomföras av riksdagen? Han tror inte på att vi nästa år – om ett år – skall kunna ha resurser att genomföra de här liberaliseringarna, men om man kan fatta ett beslut under höstrikdagen tror han att det samsalabim på något sätt skall komma fram resurser.

Jag vidhåller liksom utskottet att den nya regeln bör prövas och att det säkerligen kan vara till stor nytta för de utländska studerandena att de under en längre tid i Sverige, innan de börjar studera och får studiesociala medel, på ett helt annat sätt kommer in i det svenska samhället och kan känna sig jämbördiga med de svenska studenterna.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Får jag bara på en punkt svara fröken Sandell. Hon frågar vilka resurser för studierådgivande och kurativa insatser jag tror kommer att finnas i höst. På den frågan kan ett kort och klart svar ges: Praktiskt taget inga.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Mundebo och fröken Bergström, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mundebo begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Mundebo och fröken Bergström.

ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Mundebo begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 226
Nej — 75
Avstår — 5

§ 8 Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 31 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 Stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:ts hade i propositionen 1971:32 under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 5 mars 1971 föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för statligt stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet,

dels till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 500 000 kronor, varav 13 000 000 kronor till idrottsorganisationernas lokala verksamhet och 4 500 000 kronor till övriga organisationers verksamhet,

dels till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl a. följande:

”Propositionen innehåller förslag om nya grunder för statens stöd till ungdomsorganisationernas och idrottsrörelsens lokala verksamhet. Det nuvarande stödet till fritidsgrupper föreslås ersatt med ett allmänt aktivitetsstöd till organisationerna, vilket inom varje organisation bör utgå till de lokala enheterna efter antalet sammankomster. Med sammankomst avses en planerad aktivitet, i vilken deltar minst fem personer i åldern 12 – 25 år och som omfattar minst en timme. Organisationerna själva föreslås i princip vara ansvariga för bidragens fördelning och användning.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:370 av herrar Wikström och Stålhammar, såvitt nu var i fråga,

dels motionen 1971:485 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl.,

dels motionen 1971:1250 av herr Björk i Göteborg, vari hemställts att riksdagen skulle avslå det förslag till kontroll av medlemskap som ingick i proposition 1971:32 och att vederbörande utskott skulle erhålla i uppdrag att utforma alternativa kontrollmöjligheter, som ej hotade den

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

personliga integriteten,

dels motionen 1971:1251 av herr Gustafsson i Säffle, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 32 beslutade att bidragsgivningen skulle avse åldersgrupperna 7–25 år samt uttalade sig för ett enhetligt redovisningssystem för såväl den kommunala som den statliga bidragsgivningen i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen 1971:1252 av herr Helén m. fl. vari hemställts att riksdagen till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 17 500 000 kronor, att riksdagen beslutade att bidraget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle utgå med 10 kronor per sammankomst samt att riksdagen till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisade ett anslag av 2,2 miljoner kronor att disponeras enligt i motionen angivna riktlinjer,

dels motionen 1971:1253 av herr Nelander m. fl.,

dels motionen 1971:1254 av herr Nordstrandh m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle godkänna de av statens ungdomsråd förordade riktlinjerna för statligt stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet och till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 17 500 000 kronor,

dels motionen 1971:1255 av herr Norrby i Gunnarskog m. fl., vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 32 beslutade att till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1971/72 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 17 500 000 kronor, att anvisa ett anslag av 1 800 000 kronor motsvarande 5 000 kronor per vägningstal i den rörliga delen av bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet samt att tillsynsmyndigheten skulle erhålla möjlighet att efter särskild prövning bevilja dispens från reglerna om ålder och antalet deltagare i sammankomster,

dels motionen 1971:1256 av herr Rydén m. fl., vari hemställts att bestämmelsen att en och samma person endast kunde delta i en sammankomst per dag kompletterades med tillägget "inom samma organisation" samt att en differentierad bidragsform infördes som innebar att ett bidrag med 10 kronor skulle utgå till sammankomst med 5–14 deltagare, 20 kronor till sammankomst med 15–30 deltagare och 30 kronor för sammankomst med mer än 30 deltagare,

dels motionen 1971:1257 av herr Sundgren m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade att bifalla propositionen 1971:32, att som sin mening uttala att justeringar i efterhand borde kunna göras till organisationer som bevisligen missgynnats av de nya bidragsreglerna i enlighet med vad som i motionen anförts samt att ur anslaget på 7 miljoner kronor till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet reservera ett belopp av 600 000 kronor för särskilda bidrag enligt skolöverstyrelsens prövning för verksamhet främst i åldersgruppen under 12 år,

dels motionen 1971:1258 av herr Werner i Malmö,

dels motionen 1971:1259 av herr Werner i Malmö och fru Sundberg,

dels motionen 1971:1260 av herr Werner i Tyresö m. fl.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen

a) beträffande den anslagstekniska naturen av för nästa budgetår ifrågakommande medelsanvisning till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:1252, 1971:1254 och 1971:1255, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade att denna medelsanvisning skulle ha reservationsanslags natur,

b) beträffande frågan om storleken av det bidrag per sammankomst som avsågs utgå till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:1252, 1971:1254, 1971:1255 och 1971:1256, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

c) i anledning av motionen 1971:1257 såvitt nu var i fråga beslutade att justeringar i bidragsgivningen till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle kunna göras i enlighet med vad utskottet förordat,

d) beträffande frågan om fördelningen av bidrag dels mellan idrottsorganisationerna å ena sidan och övriga ungdomsorganisationer å andra sidan, dels mellan förstnämnda organisationer inbördes med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1254 såvitt nu var i fråga godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

e) beträffande frågan om fördelningen av bidrag mellan organisationerna inom gruppen "övriga" organisationer i anledning av motionerna 1971:1252 och 1971:1255 samt med bifall till motionen 1971:1254, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts förslag uttalade att antalet sammankomster borde prövas som fördelningsgrund,

2. att riksdagen beträffande frågan om åldersgränser för att deltagande i sammankomst inom ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle få räknas in i bidragsunderlaget med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:1251, 1971:1253 och 1971:1260, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

3. att riksdagen beträffande registrering och kontroll i fråga om deltagande i sammankomst inom ungdomsorganisationernas lokala verksamhet i anledning av motionen 1971:1250 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

4. att riksdagen beträffande en och samma persons möjlighet att deltaga i mer än en bidragsberättigande sammankomst per dag inom samma riksorganisation med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen 1971:1256 såvitt nu var i fråga godkände vad härvidlag förordats i statsrådsprotokollet,

5. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1254 såvitt nu var i fråga i övrigt godkände de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för statligt stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet,

6. att riksdagen till Bidrag till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett reservationsanslag av 17 500 000 kronor, varav

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

13 000 000 kronor till idrottsorganisationernas lokala verksamhet och 4 500 000 kronor till övriga organisationers verksamhet,

7. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1255 i vad den avsåg möjlighet för tillsynsmyndigheten att bevilja dispens i fråga om antalet deltagare i bidragsberättigande sammankomst och deras ålder,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1251 i vad den avsåg ett enhetligt redovisningssystem,

9. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1257 i vad den avsåg hemställa att under anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet ett belopp av 600 000 kronor skulle reserveras för särskilda bidrag till verksamhet främst i åldersgruppen under 12 år,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1258 i vad den avsåg att riksdagen som sin mening borde ge till känna att viss experimentverksamhet bland skolbarn under 12 år borde komma till stånd,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:485 i vad den avsåg hemställa att bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skulle utgå med ett minimibelopp av 17 000 kronor per vägningstal,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:1259 i vad den avsåg bidrag till Svenska scoutunionen,

13. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1971:1252 och 1971:1255 samt med avslag å motionerna 1971:485, 1971:1258 och 1971:1259, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisade ett anslag av 7 100 000 kronor,

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:485 i vad den avsåg en femårsplan för utbyggnaden av det statliga stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet,

15. att riksdagen skulle avslå motionen 1971:370 i vad den avsåg utredning och förslag om statligt ekonomiskt stöd till ungdomsorganisationernas internationella kontaktverksamhet.

Reservation hade avgivits av herrar Mattsson i Lane-Herrestad (c), Källstad (fp) och Nilsson i Agnäs (m), fru Fränkel (fp), fru Mogård (m) och fröken Eliasson (c) samt herr Norrby i Gunnarskog (c), som bl. a. ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen

a) beträffande den anslagstekniska naturen av för nästa budgetår ifrågakommande medelsanvisning till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna 1971:1252, 1971:1254 och 1971:1255, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade att denna medelsanvisning skulle ha förslagsanslags natur,

b) beträffande frågan om storleken av det bidrag per sammankomst som avsågs utgå till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionen 1971:1256 samt med bifall till motionerna 1971:1252, 1971:1254 och 1971:1255, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, beslutade att bidrag skulle utgå med 10 kronor,

c) skulle avslå motionen 1971:1257 i vad avsåg justeringar i bidragsgivningen till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet,

d) beträffande frågan om fördelningen av bidrag dels mellan idrotts-

Fredagen den
28 maj 1971*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

organisationerna å ena sidan och övriga ungdomsorganisationer å andra sidan, dels mellan förstnämnda organisationer inbördes med bifall till motionen 1971:1254 såvitt nu var i fråga och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag uttalade att antalet sammankomster skulle utgöra grund för tilldelningen av bidrag,

c) beträffande frågan om fördelningen av bidrag mellan organisationerna inom gruppen "övriga" organisationer i anledning av motionerna 1971:1252 och 1971:1255 samt med bifall till motionen 1971:1254, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts förslag uttalade att antalet sammankomster skulle utgöra grund för tilldelningen av bidrag.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande av fröken Eliasson och herr Norrby i Gunnarskog (båda c).

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Två väsentliga drag i de senaste årens ungdomspolitik från statens sida har varit att dels ge det organiserade ungdomsarbetet ökade resurser, dels bereda större utrymme för inflytande från organisationerna själva på utformningen av ungdomspolitiken. Viktiga punkter i denna utveckling har varit förslagen i 1969 års statsverksproposition om reform av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet och till ungdomsledarutbildningen samt dessutom omläggningen av statens ungdomsråds verksamhet, som redovisades i 1970 års statsverksproposition.

Omläggningen av stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet, enligt den proposition som vi nu behandlar, och beslutet att på ett mera aktivt sätt ställa betydande resurser från arvsfondens medel till förfogande för försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn, företrädesvis i åldrarna 7–12 år, är de senaste inslagen i denna aktiva ungdomspolitik.

Under vart och ett av de senaste tre åren har på detta sätt tre nya miljoner satsats på stödet till organisationerna. Tar man också hänsyn till anslagsexpansionen under fritidsgruppsanslaget, så har den totala anslagstillväxten under åttonde huvudtitelns ungdomsanslag varit över 10 miljoner. Härtill kommer de 5 miljoner som har satsats från arvsfonden i samband med uppdraget till socialstyrelsen, statens ungdomsråd, Kommunförbundet och andra att intensifiera försöksverksamheten med fritidsverksamhet för barn i åldrarna 7–12 år. Det är sålunda ett ramanslag som spänner över två budgetår.

Anslagsutvecklingen har alltså varit mycket stark på de här områdena, och de siffror jag nämnt talar sitt tydliga språk.

Den principiella bakgrunden för de ökade insatserna har ingående diskuterats i de propositioner som jag har nämnt. Kort uttryckt har i dessa sammanhang betonats att ungdomsorganisationerna är ett viktigt inslag i vår demokrati. Organisationerna behöver samhällets stöd för att utvecklas och stärkas, och vi kan också understryka att lika väl som organisationerna behöver samhällets stöd, så behöver samhället organisationernas verksamma bidrag till en konstruktiv utveckling genom nya

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

krafter som kan bygga vidare och med klara ögon upptäcka invanda brister och avslöja konserverade fördomar.

Det här stödet till organisationerna bör utgå i sådana former att organisationerna kan arbeta med största möjliga frihet och själva bestämma hur de tillgängliga resurserna skall användas. Med hänsyn härtill har bidragsformerna alltmer schematiserats och knutits till sådana faktorer som medlemsantal, spridning i landet och nu senast beträffande lokal verksamhet till antalet sammankomster. Jag tror att vi här följer principer för bidragsgivningen som innebär ett maximalt förtroende för organisationerna och som sannolikt saknar motsvarighet i andra länder. Senast den diskussion på Europarådets ungdomskonferens på Nordens folkliga akademi som jag deltog i för någon vecka sedan ger mig anledning att hävda detta.

Det omorganiserade ungdomsrådet har raskt funnit konstruktiva arbetsformer och har utvecklat ett fruktbärande samarbete med såväl organisationerna som myndigheter och utredningar. Närmast kan vi vänta förslag från en arbetsgrupp inom rådet beträffande ungdomsledarutbildning, och i denna fråga har också ett samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen inletts. Vidare förbereder rådet en vidgning av den internationella verksamheten; 86 000 kronor har nyligen ställts till rådets förfogande för detta ändamål.

Det senaste förslaget i denna utveckling är den proposition angående stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet som vi nu behandlar. Den avlöser ett ungdomsstöd som ju i första hand har syftat till sysselsättning i fritidsgrupper, och för detta stöd har en allmänpreventiv målsättning legat till grund. Det tillkom ju i samband med 1954 års ändrade alkoholpolitik. Största delen av det nuvarande stödet går till idrotten. 1958/59 anslags till idrottsorganisationerna 1,7 miljoner kronor; under de elva år som har gått sedan dess — till 1969/70 — steg stödet till idrottsorganisationernas ungdomsverksamhet till 11 miljoner kronor.

De reguljära ungdomsorganisationerna med centralt stöd under åttonde huvudtiteln har inte kunnat öka sitt utnyttjande av bidraget i någon högre grad. Deras anslag uppgick under budgetåret 1958/59 till 1,4 miljoner kronor; elva år senare hade det bara stigit till 1,9 miljoner kronor.

Konstruktionen av fritidsgruppstödet har ju varit lämplig för verksamhet som kan fungera i lätt definierade former som idrott, scouting och hobbyverksamhet. För en mera allmän föreningsverksamhet i politiska, religiösa och ideella organisationer har stödet inte kunnat utnyttjas så väl. Ett par viktiga orsaker härtill har varit dels förbudet mot politisk och religiös propaganda, dels att allmän mötes- och gruppverksamhet inte har kunnat pressas in i dessa fritidsgruppsregler. Likaså har administrationen av bidraget inom organisationerna vållat svårigheter. Huvudprincipen för det nya bidraget är att stödja organisationernas strävan att förverkliga den målsättning som de i demokratisk ordning har valt att arbeta för. I det nya förslaget har organisationernas behov av lokalt stöd varit utgångspunkt för utformningen av bidragssystemet, och stödet ges i positivt syfte att främja organisationernas egen verksamhet.

Det nya bidragssystemet bygger på att det skall utgå tio kronor i

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

bidrag för varje godkänd sammankomst, och begreppet sammankomst definieras då som en planerad aktivitet anordnad av en ungdomsorganisation och i vilken minst fem personer i åldern 12–25 år deltar. Sammankomsten skall pågå minst en timme, och verksamheten får inte gå utanför vissa allmänna regler beträffande sin inriktning. Om ungdomarna sålunda vill spela poker eller bingo, så får de finna sig i att göra det utan statsbidrag.

Huvudlinjerna i statens ungdomsråds förslag innebär en väsentlig principiell förbättring, men svårigheten att avgränsa den bidragsgrundande enheten gör det nödvändigt med en viss styrning av bidragsgivningen. Denna styrning har vi i propositionen föreslagit skall åstadkommas i tre led: man ger reservationsanslag i stället för förslagsanslag, man har en bestämd fördelning av anslaget mellan idrott och övrig verksamhet, och fördelningen mellan ungdomsorganisationerna sker efter antalet medlemmar.

Det har uppstått en hel del debatt om propositionen. Framför allt har invändningar rests mot att ramen för anslaget har begränsats genom att det är ett reservationsanslag i stället för ett förslagsanslag. Denna begränsning och därav motiverade ändringar i bidragskonstruktionen har emellertid, som jag har uppfattat det, kommit att stå i centrum för diskussionen på ett helt överdrivet sätt. Jag vill understryka att i den mycket snäva allmänna budgetpolitik som vi har varit tvungna att underkasta oss – och som riksdagen ju i allra största utsträckning har accepterat – är en anslagsökning på 3 miljoner kronor till det lokala arbetet en mycket stor ökning. Dessa ungdomsanslag ryms inom åttonde huvudtitelns kulturbudget, där de har fått konkurrera med andra mycket angelägna behov på kulturområdet. Och det säger en del om prioriteringen av ungdomsanslaget att en tredjedel av medlen för budgetåret 1971/72 för reformer på kulturområdet har gått just till ungdomsorganisationer.

Kulturutskottets betänkande nr 12, som behandlar propositionen, bär väl spår av att man i utskottet har fört en intensiv diskussion och att svårigheter förelegat att i skrivningen på alla punkter göra framställningen helt klar. Vad som emellertid står helt klart är att majoritetens linje innebär att propositionens förslag i princip har godtagits, liksom att riksdagen har angivit en bestämd ram för anslagets storlek. Den tekniska utformningen har av utskottet ändrats så till vida att den i propositionen föreslagna preliminära fördelningen av den avgränsade bidragssumman med ledning av medlemstalet – som alltså var den första fördelningsgrunden – inte har ansetts behövlig. I stället skall fördelningen ske direkt med ledning av antal sammankomster för de organisationer som i övrigt får stöd under åttonde huvudtiteln.

I den diskussion som föregick propositionen drog man fram både fördelar och nackdelar med en styrning grundad på i första hand medlemstal respektive styrning grundad direkt på antalet sammankomster. Att fördelningsgrunden medlemstal så småningom kom att väga tyngst beror på att den ligger till grund för tilldelningen av medel till central verksamhet och till ledarutbildning. Vi menade därför att man, när man skulle göra en avvägning mellan organisationer som hade olika

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

uppläggningar av mötesverksamheten, i första omgången borde använda denna fördelningsgrund, som vi visste fungerade, och sedan tillämpa den fördelningsgrund som ungdomsrådet förordade, nämligen antalet sammankomster, när man fördelade medlen inom varje organisation. Jag tror att det kan fungera på båda sätten, och jag tycker att vad som sägs i utskottets betänkande på denna punkt är centralt, nämligen att erfarenheten får utvisa i vad mån någon justering eller komplettering av denna fördelningsgrund kommer att fordras.

Det har i diskussionen dragits upp en del hypotetiska fall; man har beskrivit hur katastrofala effekter den i propositionen föreslagna fördelningsgrunden skulle kunna få. Enligt min uppfattning är dessa farhågor klart överdrivna och närmast orimliga. Man har helt tappat bort, tycks det, det som är väsentligt, nämligen att anslaget till de reguljära ungdomsorganisationerna med centralt stöd under åttonde huvudtiteln mer än fördubblats.

Jag skulle till sist vilja ställa ett par frågor till utskottets talesman på ett par punkter där jag inte klart har kunnat läsa ut syftet med utskottets skrivning.

Kulturutskottet har något kryptiskt uttryckt ett önskemål att reservationsanslaget skall övergå i förslagsanslag så snart underlag föreligger under det första året i det nya bidragssystemet. Detta skall då ses i ljuset av vad ungdomsrådet har uttalat, nämligen att det är troligt att man inte får full effekt av reformen under det första året, då organisationen först efter en viss övergångstid kan utnyttja det nya systemet i full utsträckning. Jag skulle vilja fråga om det trots detta är utskottets uppfattning att en sådan övergång är önskvärd, oberoende av erfarenheterna och oberoende av om man kan bedöma effekten.

På ytterligare en punkt har jag haft svårigheter att tolka utskottets skrivning, och det gäller tillsynsmyndighetens kontrollmöjligheter. Utskottet uttalar att det är medvetet om behovet av kontroll men vänder sig samtidigt emot de förslag på den här punkten från ungdomsrådet som ligger till grund för propositionen. De förslag som här avses innebär ju emellertid att tillsynsmyndigheten skall ha möjligheter att kontrollera deltagarförteckningar och att sådana därför skall finnas hos organisationerna. Detta har enligt SÖ:s anvisningar redan nu varit möjligt, men av SÖ har det bara utnyttjats i sällsynta undantagsfall. Om jag har förstått motionären rätt skulle problemet närmast vara av semantisk natur.

Statens ungdomsråd har i det ur ungdomsorganisationernas synpunkt vällovliga syftet att bredda bidragsunderlaget föreslagit att inte bara registrerade medlemmar utan också övriga deltagare i fritidsaktivitet skall få räknas in i det bidragsberättigande underlaget. Ungdomsrådet vill på det här sättet göra möjligt att ändra medlemsdefinitionen. Man ställer alltså upp följande ekvation:

Egentlig medlem + Löst adjungerad deltagare = Medlem i detta avseende.

Precis samma syfte hade ju uppnåtts om man hade kallat denna summa "deltagare" i stället för "medlemmar" i ett speciellt avseende. Men det hade då fört med sig vissa andra problem. Den ändring som föreslagits i propositionen beträffande medlemsdefinitionen omfattar ju

endast medlemsdefinitionen vid beräkning av statsbidrag till ungdomsorganisationen.

Även om vi i vårt land har gått mycket långt i frihet vid bidragsgivningen ligger det både i organisationernas och i riksdagens intresse att ha klara regler för anslagstilldelning, regler vilkas tillämpning kan kontrolleras. I ett förtroendefullt samarbete kan sådana element knappast vara störande. Något integritetsproblem har mig veterligt aldrig uppkommit och någon utvidgning av kontrollfunktionen anser jag inte påkallad. Förslaget går inte utanför nuvarande praxis.

Jag vill fråga om utskottet har någon anmärkning mot denna praxis. Kan SÖ fortsätta att använda nuvarande system för kontroll?

Herr talman! Jag vore tacksam för ett klarläggande från utskottets talesman, eftersom utskottet försiktigtvis inte anvisat någon konkret utväg ur de problem som jag ställer.

Herr OLSSON i Kil (fp):

Herr talman! Jag konstaterar att statsrådet Odhnoff går hårt ut i polemik mot utskottsmajoriteten. Det gör hon med all rätt. Jag tycker det finns anledning att kritisera både utskottsmajoriteten och propositionen nr 32 och det tänker jag ägna mig åt de närmaste minuterna.

Statsrådet Odhnoff gjorde åtminstone ett klart och otvetydigt konstaterande som man inte kan invända någonting emot. Det var att propositionen nr 32 väckt en synnerligen livlig debatt. Det kan man verkligen lugnt påstå. Det är också naturligt att ett förslag, som så väsentligt berör de grundläggande förutsättningarna för våra många ungdomsorganisationers arbete med deras hundratusentals ledare och miljontals medlemmar, stimulerar till en intensiv diskussion. Men det är nog mindre vanligt att kritiken av ett regeringsförslag är så hård, så nedgörande och samtidigt så avslöjande som den varit i det här fallet. Också från kammarens ledamöter har kritiken varit utomordentligt hård. Proposition nr 32 har föranlett ett stort antal motioner från samtliga partier. För alla dem som studerat regeringsförslaget är detta inte någon överraskning. Kritiken framstår tvärtom som oundviklig. Propositionen inbjuder till invändningar. Detta trots att det ansvariga statsrådet, Camilla Odhnoff – på numera vanligt regeringsmanér – sedan förslaget väl har lagts fram genom ett s. k. utspel, där medel från arvsfonden ställts i utsikt, har gjort ett försök att mildra den häftiga kritiken.

Vidare har statsrådet Odhnoff genom en artikel i Dagens Nyheter försökt sprida ljus över regeringens förslag. I själva verket har denna artikel ytterligare bidragit till att fördunkla de redan oklara motiven till vissa delar av propositionens förslag. Statsrådet påstår där att regeringen har accepterat de principer som statens ungdomsråd anfört i det förslag som föregick propositionen 32. Det är ett märkligt påstående, eftersom regeringen och ungdomsrådet i två kärnfrågor – frågan om ungdomsanslagets natur och frågan om fördelningen av bidraget mellan olika organisationer – har olika åsikter.

På den första punkten säger ungdomsrådet att anslaget – liksom hittills fritidsgruppsbidraget – bör utgå som ett förslagsanslag. Regeringen föreslår reservationsanslag.

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

På den andra punkten – fördelningen av stödet – säger ungdomsrådet att det inte vore rättvisande att fördela stödet efter organisationernas medlemsantal, utan stödet bör utgå i förhållande till respektive organisationers lokala aktivitet. Regeringen föreslår att anslaget skall fördelas efter medlemsantal och först inom organisationerna efter aktivitet – alltså tvärtemot ungdomsrådets förslag.

Ungdomsrådet vill hålla samman stödet till ungdomsorganisationerna utan uppspaltning på olika grupper av organisationer. Regeringen vill splittra upp anslaget på två huvudgrupper.

Hur kan statsrådet mot bakgrunden av denna skiljaktiga syn påstå att de av ungdomsrådet anförda principerna för statligt stöd till den lokala verksamheten har accepterats av regeringen? Vad är statsrådets kommentar till detta?

Det är naturligtvis viktigt att de uppgifter som av ansvariga statsråd förs till torgs i artiklar är belagda och noga stämmer med verkligheten. Om statsrådet Odhnoff håller med mig på den punkten, skulle jag också gärna vilja ha svar på frågan varifrån hon har fått de uppgifter som hon publicerar i samma artikel i Dagens Nyheter, nämligen att det kommunala stödet till idrotten 1970 skulle uppgå till 700 miljoner kronor. Enligt idrottsutredningens beräkningar är denna siffra för 1969 400 miljoner kronor, om man räknar mycket generöst, nämligen om man räknar allt som går till fritidsnämnderna såsom stöd till idrotten, vilket ju inte är fallet.

På vilka grunder har statsrådet räknat fram ett 75 procent högre belopp än det som den statliga utredningen har kommit fram till? Jag hoppas att statsrådets siffror antingen kommer att beläggas med bevis eller också korrigeras här i dag. Det är av stor vikt för den fortsatta debatten i kommuner, landsting och här i riksdagen om stödet till idrotten.

Sedan sade fru Odhnoff något i sitt anförande som jag tyckte var litet märkligt. Det är möjligt att det var en felsägning. Hon sade att anslaget till de reguljära ungdomsorganisationerna har mer än fördubblats genom detta förslag. Såvitt jag förstår är detta påstående helt felaktigt. Endera räknar fru Odhnoff inte idrottsrörelsen till de reguljära ungdomsorganisationerna eller också har hon fel på den punkten. Om hon inte räknar idrottsrörelsen till de reguljära ungdomsorganisationerna vill jag fråga: Varför skall idrottsrörelsen klassas för sig?

Jag har, herr talman, något uppehållit mig vid dessa två tre något tvivelaktiga påståenden, eftersom de av fru Odhnoff offentligt har anförts såsom försvar mot kritiken av proposition 32.

För att återgå till själva regeringsförslaget så sägs ju en av grundtankarna bakom detta vara att stimulera ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Ungdomsorganisationerna är väl kvalificerade för en sådan stimulans. Om detta råder knappast några delade meningar. Frågan är: Hur stimulerar man bäst en sådan – från alla synpunkter – värdefull aktivitet på det lokala planet?

Regeringen har kommit till den bakvända slutsatsen att man bör binda bidraget till antalet medlemmar i de olika organisationerna, dvs. man har fastnat för den mest statiska av alla bidragsformer. Denna konstruktion

Fredagen den
28 maj 1971

---

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

motverkar och bromsar rent av en aktiv organisation. Ju större antal sammankomster, desto mindre bidrag per sammankomst. Låg aktivitet ger med andra ord fullt bidrag. Hög aktivitet ger mindre bidrag. Är detta aktivitetsstimulans? Nej, jag tror inte att någon känd definition av detta ord kan medge en sådan tolkning. Jag vet inte om man i kanslihuset ägnar sig åt semantiska nytolkningar.

Som en följd av det statistiska synsättet vad gäller fördelningen av bidragen mellan organisationerna föreslås i propositionen 32 att anslaget skall utgå som reservationsanslag. Ingen anpassning till det faktiska utfallet av organisationernas verksamhet är därmed möjlig.

Men vad säger då kulturutskottets majoritet, som så hårt har kritiserats av statsrådet Odhnoff här i dag – majoriteten utgörs av socialdemokrater och kommunister – om regeringens förslag till bidragskonstruktion?

Utskottets majoritetsskrivning innebär en klar förskjutning till det bättre i förhållande till propositionen – det skall inte på något sätt döljas. Man föreslår bl. a. att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts förslag om antalet medlemmar som fördelningsgrund och går i stället direkt på antalet sammankomster såsom bidragsgrund.

Beträffande den andra kärnfrågan – reservationsanslag eller förslagsanslag – har utskottet försökt sätta sig på två stolar samtidigt. De av uppenbar vanda präglade formuleringarna på s. 5 och 6 i utskottsberäkningen mynnar ut i förslag om reservationsanslag *i år*. Men, säger man, efter det första årets erfarenheter *bör* man gå över till förslagsanslag.

Man måste fråga sig: Varför tas inte steget fullt ut? Var finns för resten logiken? Om det vore någon som helst tvekan om vilken anslagsform som är den överlägsna ur stimulanssynpunkt vore det en viss logik att vilja avvakta utfallet av något års försöksverksamhet med reservationsanslag. Men utskottsmajoritetens förslag är ju att oavsett hur verkningarna av reservationsanslaget blir *bör* man övergå till förslagsanslag. Denna hållning tycker jag är ganska avslöjande. Man har egentligen redan nu insett att förslagsanslag är att föredra, men man skjuter konsekvenserna av denna insikt på framtiden.

Utskottets skrivning är en klar illustration till det svåra i konsten att dölja reträtten från ett svagt regeringsförslag.

Som ett ytterligare belägg för att man insett de många svagheter som är behäftade med reservationsanslag framstår utskottets förslag att justeringar skall vara möjliga för att hindra att aktivitetshöjningar bromsas genom bidragssystemets utformning. Som ännu en justeringsmöjlighet nämns anvisande av medel på tilläggsstat.

Vi reserverar – folkpartister, centerpartister och moderater – kan inte acceptera detta komplicerade system, som trots alla tillkrånade jämningsförsök lämnar ungdomsorganisationerna utan klart besked om relationerna mellan den egna aktiviteten och statsbidraget.

Inte ens för ett eller två år kan vi acceptera ett dåligt system, när ett bättre finns att tillgå. Vi tycker inte att regeringsprestige kan vara värd så mycket krångel. I stället för den krokiga väg som utskottet föreslår, med först preliminär fördelning och sedan möjlighet till inte mindre än tre justeringar samt därefter, om något år, övergång till ett annat system,

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

byggt på andra grundprinciper – i stället för denna serpentin föreslår vi det raka, enkla system som förordas av ungdomsrådet, dvs. förslagsanslag med ett fast bidrag per sammankomst, 10 kronor. Behovet av justeringar bortfaller då, likaså behovet av uppdelning av anslaget på en idrottspost och en övrig post. Ungdomsorganisationerna vet då vad de har att vänta och kan rätta sin planering därefter. Detta är också i enlighet med ungdomsorganisationernas gång på gång deklarerade vilja.

Jag kan redan nu ana den invändning som majoritetsförslagets försvarare kommer att tillgripa: Tänk om förslagsanslagets ram kommer att spräckas? Ja, den risken finns givetvis, det skall erkännas, för nästa år liksom för alla kommande år. Vi reserverar oss emellertid beredda att ta den risken. Vi har våra skäl, och om ett överskridande skulle komma till stånd är det trots allt inte fråga om bortkastade pengar, utan om väl satsade medel, som ger återbäring i en nära framtid och på sikt.

Det är vår övertygelse att, förutom det egenvärde som ligger i organisationernas ungdomsarbete, det där görs insatser som har mycket stor betydelse för det framtida samhället: man får träning i demokratins arbetsformer, man får lära sig ansvarstagande för verksamheten, man får övning i att planera osv. Kort sagt: Det är en förberedelse och utbildning för deltagande i samhällsarbetet i framtiden.

Dessutom har ungdomsarbetet en social funktion. Gemenskapen inom föreningarna underlättar i många fall anpassningen till nya miljöer och arbetsförhållanden. Det är några exempel på de positiva verkningar som ungdomsorganisationernas arbete har för samhället och individen.

I detta större perspektiv får man heller inte glömma bort den allmänpreventiva effekt som blir resultatet av detta arbete: minskad ungdomsbrottslighet, minskat giftmissbruk osv. Det är alltså någonting som man får gratis, om man satsar på ungdomsorganisationerna. Ett ökat stöd stärker med andra ord de positiva samhällseffekterna och minskar de negativa. I detta stora sammanhang är det trots allt fråga om relativt blygsamma belopp, även om anslagsramen skulle överskridas. Hela det belopp som går till ungdomsorganisationerna är inte mycket större än enbart *ökningen* av statens utgifter för ungdomsvårdsskolorna från innevarande till nästa budgetår. Det är kostnadsrelationer som jag tycker är värda en tanke.

En central fråga, herr talman, gäller utskottets skrivning. Statsrådet Odhnoff har också understrukt detta. Hon säger att det är svårt att bli klar över utskottets skrivning, att den är svår att tolka, att den är kryptisk. Jag kan hålla med henne på alla dessa punkter, även om det inte är mycket mer jag skall hålla med henne om här i dag. Ett exempel på invecklade och svårtolkade formuleringar i utskottets betänkande återfinnes på s. 6 där utskottsmajoriteten beskriver olika möjligheter att justera utfallet av det föreslagna bidragssystemet. Där säger utskottet å ena sidan att en konsekvens av den intagna ståndpunkten kan bli att anvisade anslagsmedel inte räcker till bidrag med 10 kronor per sammankomst. Å andra sidan säger utskottet att ingen organisation skall behöva vidkännas försämringar i förhållande till nuvarande bidrag och att justeringar skall vara möjliga för att hindra att beräknade aktivitetsökningar bromsas som en följd av bidragssystemets utformning.

Jag frågar mig: Vad gäller? Antingen är meningen i ert förslag att – låt vara efter mycket krångel – ungdomsorganisationerna skall få beloppet 10 kronor per sammanträde. Men varför i så fall detta besvärliga system? Eller också är ni beredda att om utfallet blir så glädjande att ungdomsorganisationernas verksamhet blir större än väntat minska anslaget per aktivitet. Vilken är er linje? Kan man få ett klart besked av utskottets talesman?

Till sist, herr talman, bör vi komma ihåg de hundratusentals ledare inom idrotten, religiösa och politiska föreningar och andra ideella organisationer som ägnar sin fritid åt ungdomsarbete. De är Sveriges sämst betalda socialarbetare. Tyvärr får de ägna en stor del av sin tid åt att skaffa pengar till verksamheten. Enligt en nyligen publicerad undersökning med material från idrottsrörelsen täcker anslag – observera alla anslag – bara en femtedel av utgifterna. Det borde vara en samhällelig skyldighet att genom vettiga bidragsformer i någon mån avlasta ledarnas ekonomiska ansvar, *inte* minst för att underlätta nyrekrytering av frivilliga krafter. Enbart idrotten har varje år behov av ca 25 000 nya ledare för att bibehålla verksamheten.

Jag vet att den uppfattning jag här gett uttryck för delas av många – oberoende av politisk hemvist. Det är min förhoppning att sakfrågan och inga andra hänsyn kommer att vara avgörande vid den omröstning som kommer om en stund.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid kulturutskottets betänkande nr 12.

Herr NORRBY i Gunnarskog (c):

Herr talman! Ungdomsorganisationernas betydelse i samhället har tidigare i olika sammanhang betonats, inte minst ifrån den här talastolen av fru Odhnoff – jag håller henne räkning för det.

Det sägs t. ex. i Kungl. Maj:ts proposition nr 32 att "ungdomsorganisationerna har till uppgift att ge de unga möjligheter att medverka i samhällets utformning. Ungdomens föreningsliv ger träning i demokratiska arbetsformer. Föreningsarbetet skapar dessutom kontakter mellan människor och främjar medlemmarnas förståelse för olikheter i etiska, religiösa, kulturella och politiska frågor." Vidare betonas "ungdomsorganisationernas värde för de ungas personliga utveckling och samhälls-engagemang samt möjligheter att därigenom också förebygga social missanpassning".

Statens ungdomsråd anser mot bakgrunden härav att det framtida stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet bör vara ett stöd till denna verksamhet i dess helhet och inte ett stöd till viss del av verksamheten eller till speciella former av verksamhet. Statens ungdomsråd har därför föreslagit ett bidragssystem som innebär att det nuvarande fritidsgruppsstödet ersätts med ett aktivitetsstöd, där alla sammankomster i princip föreslås bli berättigade till bidrag. Ungdomsrådet föreslog att bidraget skulle utgå med 10 kronor per sammankomst och beräknade följaktligen medelsbehovet för budgetåret 1971/72 till 17,5 miljoner kronor. Detta anslag föreslogs uppföras som ett förslagsanslag.

På grundval av ungdomsrådets betänkande och förslag utformade

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

statsrådet fru Odhnoff propositionen 32, vari statsrådet säger sig i princip ansluta sig till ungdomsrådets förslag men anser det "erforderligt att den föreslagna tekniska utformningen av bidragsgivningen något ändras".

Herr talman! Den ändring som statsrådet Odhnoff föreslår är inte bara teknisk! Den är av största principiella betydelse och innebär ett helt nytt förslag enligt min mening. För det första föreslås att anslaget skall föras upp som ett reservationsanslag -- ett tak skulle alltså sättas för bidraget -- och man kan nog instämma med en ledarskribent som förmodar att det är finansminister Sträng som talat om för fru Odhnoff att det här får inte kosta mer än 17,5 miljoner kronor. Jag tycker att jag delvis fick belägg för det genom statsrådet Odhnoffs framträdande här nyss. För det andra skulle fördelningen mellan organisationerna ske med hänsyn till medlemsantalet och alltså inte till aktivitetsnivån.

Jag skall avstå från att avge något omdöme om propositionen 32 utan vill bara konstatera att den bl. a. gav upphov till en hel rad artiklar och ledare i dagspressen och i idrotts- och andra ungdomsorganisationers tidskrifter där man uttrycker -- somliga i rätt hårda ordalag -- sin förtrytelse över att propositionen i de väsentliga frågorna avviker från ungdomsrådets förslag. Idrottsbladets Martin Örner frågar t. ex.: "Vad menar Camilla?" Accent -- IOGT:s och NTO:s tidning -- säger: "Hoppet står till riksdagen." Tidskriften Fritidsgården skriver: "Riksdagen har bollen", osv.

Det sades också att propositionen innebär ett svek mot ungdomen. Det tycker jag dock är att ta till för starka ord. Jag hälsar med tillfredsställelse förslaget så som det förelåg från ungdomsrådet och som det då var utformat.

Propositionen 32 orsakade ett dussintal motioner i vilka det bl. a. föreslogs en sänkning av åldersgränser m. m. I motioner från centern, folkpartiet och moderata samlingspartiet krävdes att bidraget till de lokala ungdomsorganisationerna skulle få formen av förslagsanslag, alltså helt i enlighet med ungdomsrådets förslag. Tydligen hade statsrådet Odhnoff också tyckt att propositionen inte var tillfredsställande utan att ytterligare åtgärder borde vidtagas, varför statsrådet Odhnoff den 23 april 1971 lät meddela att Kungl. Maj:t ställt 5 miljoner kronor ur allmänna arvsfonden till förfogande för en försöksverksamhet bland ungdom under 12 år. Som hon här konstaterade skulle detta belopp utgå under två år, dvs. 2,5 miljoner kronor per år. Den åtgärden får väl ses som en eftergift eller ett erkännande av den välgrundade kritiken mot att inte bidrag skulle få utgå till arbete bland dessa åldersgrupper i avvaktan på vad utredningen så småningom kommer fram till.

I det sammanhanget kan jag inte underlåta att fråga statsrådet Odhnoff om hon inte har märkt att det redan pågår ett omfattande och värdefullt arbete bland dessa åldersgrupper. Det vore också intressant med en redovisning av syftemålet med försöksverksamheten. Låt mig också understryka vad utskottet säger på s. 8 och 9 i sitt betänkande vilket jag kan instämma i: "Utskottet vill tillägga att utskottet förutsätter att den verksamhet inom speciella ungdomsgrupper, däribland främst åldersgrupperna under 12 år, till vilken bidrag redan nu kan utgå enligt prövning av skolöverstyrelsen, inordnas i den planerade försöksverksam-

het som avses i nämnda beslut av Kungl. Maj:t.”

När man sedan tar del av vad utskottsmajoriteten föreslagit i kulturutskottets betänkande nr 12 måste det konstateras att den tydligen inte heller var vidare nöjd med vad som i propositionen hade föreslagits. Tyvärr kommer jag kanske att i någon mån trampa i samma spår som de föregående talarna här har gjort när man går ut för att se efter vad utskottsmajoriteten har föreslagit.

Utskottet säger t. ex. på s. 6 att man har ”att väga risken för att man, om anslaget begränsas till sin storlek, inte uppnår hela den aktivitetsfrämjande effekt som avses med bidragsreformen”. Jag skulle kunna anföra ytterligare exempel som styrker denna uppfattning och som står att läsa i kulturutskottets betänkande, men jag nöjer mig med detta enda citat.

Utskottsmajoriteten har försökt att ”lappa på” propositionen. Så har t. ex. förslaget om att anslagsfördelningen skall ske med hänsyn till organisationernas medlemstal tagits bort. Man har genom olika förslag och konstruktioner försökt att eliminera svårigheterna för organisationerna att få ut de bidrag som de är berättigade till. Sålunda har man sagt att vissa medel kan överföras från anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. Vidare har man uttalat en förmodan om att tilläggsanslag kan utgå, och sedan säger man, tydligen med känsla av att förslaget om reservationsanslag inte tillfredsställer behovet: ”Så snart underlag föreligger för en bedömning av medelsåtgången under det första året i det nya bidragssystemet bör man gå över till förslagsanslag.” Jag ber att helt få instämma i den undran som statsrådet här riktade till utskottsmajoritetens företrädare. Statsrådet sade också att hon visste att vi hade haft en del debatt om denna fråga i utskottet. Jag vill säga att det var nog nödvändigt på grund av den mening som utskottsmajoriteten företräder, bl. a. just i frågan om förslagsanslag kontra reservationsanslag: ”Utskottet är medvetet om att en konsekvens av den intagna ståndpunkten kan bli att anvisade anslagsmedel – vid hög aktivitet inom organisationerna – inte förslår till bidrag med 10 kr. per sammankomst.” Men sedan säger man tröstande att bidragssystemet skall utformas ”så att ingen organisation behöver vidkännas försämringar i förhållande till nuvarande bidrag”.

Man måste ställa sig frågan: Vart tog strävan mot ett aktivitetsfrämjande stöd till ungdomsorganisationerna vägen? Jag vill också fråga utskottsmajoritetens talesmän – med anledning av vad som sägs på s. 6 i betänkandet: Det är väl riktigt konstaterat att ni inte kan garantera att ungdomsorganisationernas lokalavdelningar verkligen får sina utlovade 10 kronor per sammankomst? Inte bara jag utan alla andra som arbetar inom ungdomsorganisationerna vill nog gärna ha svar på den frågan.

Låt mig i sammanhanget konstatera att utskottets reserver med sitt förslag ju garanterar att mottagarna får sina 10 kronor per sammankomst.

Jag vill också säga eftersom statsrådet Odhnoff, om jag förstod henne rätt, inte har riktigt klart för sig vad utskottsmajoriteten egentligen menar med de här påbyggnaderna på sitt förslag, att vårt förslag är fullt klart, och det kan alltså inte ge upphov till några tolkningssvårigheter.

Jag skall inte länge uppehålla mig vid vad som sägs i reservationen. Fördelarna med vad som där föreslås är uppenbara. Herr Olsson i Kil har

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

berört reservationen. Dessutom förmodar jag att efterföljande talare ytterligare utvecklar motiven för vårt ställningstagande. Låt mig bara peka på följande.

Bidraget kommer verkligen att bli vad statens ungdomsråd avsåg att det skulle vara, nämligen aktivitetsstimulerande.

Vidare kan man konstatera att utbetalning av bidraget kan ske i nära samband med aktiviteten. Därigenom förenklas administrationen. Ingen orättvisa mellan organisationerna behöver uppstå vid fördelningen av anslaget osv. Men, kommer någon att säga, detta kommer att kosta pengar. Det kommer inte att räcka med de 17,5 miljoner kronor som föreslagits. Låt mig säga att jag tyvärr – ja, jag säger tyvärr – inte tror att anspråken på bidrag kommer att stiga så där väldigt mycket som utskottsmajoriteten tycks tro, beroende på olika förhållanden. Låt mig här bara nämna några hämmande faktorer i detta sammanhang.

1. Bidraget till kommunerna bortfaller.

2. Den av alla omvittnade ledarbristen orsakar att antalet sammankomster ej kommer att öka i väntad eller önskad omfattning.

3. Idrottsorganisationerna kanske inte alls kommer att kunna öka sin verksamhet, beroende på olika förhållanden, bl. a. att vi tyvärr inte nu har kunnat tillmötesgå Riksidrottsförbundets önskan om differentierade bidrag.

4. Troligen kommer inte övriga organisationer, på grund av den nya bidragskonstruktionen, att under det första året uppnå full effekt av reformen. Det har också konstaterats i statens ungdomsråds betänkande.

Detta sammantaget är skälet till att jag och de andra centerpartisterna i utskottet vidhåller kravet på att bidraget skall uppföras som förslagsanslag. Jag säger i likhet med herr Olsson i Kil: Om – mot förmodan – anslaget skulle överskridas, vore det då inte något av det bästa som kunde inträffa? Det skulle ju betyda att vi verkligen hade ett bra bedrivit ungdomsarbete – och jag vill tillägga: billigt för staten också – eftersom det statliga bidraget inte ens täcker hälften av de verkliga kostnaderna. Resten tillskjuter organisationerna själva!

Jag vill sluta, herr talman, med en förhoppning om – och kanske trots allt också ett konstaterande av – att vi väl alla är överens om att det verkligen behövs ökad aktivitet bland ungdomen i dagens situation. Låt oss därför jämna vägen för ett sådant arbete. Jag vill i linje härmed, herr talman, yrka bifall till den reservation som är fogad vid kulturutskottets betänkande nr 12.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! Väsentliga anmärkningar har visat sig kunna riktas mot det hittillsvarande fritidsgruppsbidragets utformning. Man har konstaterat att stödformen har haft en styrande effekt på organisationernas verksamhet och utveckling. Det förhållandet att bidrag inte utgår till verksamhet med religiösa eller politiska inslag har sagts kunna medföra att organisationernas fritidsgruppsverksamhet blivit ganska idéfattig. Villkoren för bidraget har inte passat alla organisationer, som då ibland har omorganiserat sin verksamhet till att passa till bidragsformen. Särskilt stark kritik har riktats mot det krångliga redovisningssystemet, som i

förening med det i vissa fall relativt ringa bidraget t. o. m. gjort att en del föreningar avstått från att rapportera verksamheten och söka bidrag.

Mot den bakgrunden fann Kungl. Maj:t det lämpligt att vid omorganisationen av statens ungdomsråd vid årsskiftet 1969--1970 låta frågan om det statliga stödet till den lokala ungdomsverksamheten bli en av rådets första utredningsuppgifter.

Utredningsarbetet bedrevs av en arbetsgrupp i nära samarbete med ungdomsorganisationerna. Det förslag som statens ungdomsråd på grundval av arbetsgruppens förslag och en omfattande remissbehandling överlämnade till statsrådet Odhnoff i november 1970 kan således sägas väl motsvara vad ungdomsorganisationerna själva anser. Huvudsyftet har nåtts:

1. Man lämnar mera ansvar till organisationerna själva genom att göra dem till huvudmän för bidragsgivningen till den lokala aktiviteten och åstadkommer därigenom förbättrade kommunikationer inom organisationerna.

2. Man har åstadkommit ett i hög grad förenklat redovisningsförfarande genom att göra bidraget till ett schablonbidrag och inte som nu ett kostnadstäckningsbidrag, där bidragsgrundande kostnader måste redovisas.

3. Man åstadkommer en rättvisare medelstilleddning genom att varje ideell ungdomsaktivitet, vad den än gått ut på och i vilken organisation den än bedrivs, värderas lika.

4. Slutligen och inte minst viktigt: Bidraget stimulerar till aktivitet, eftersom det skall utgå efter antalet sammankomster i respektive lokalavdelning.

Vad har nu hänt med detta logiskt sammanhängande, enkla och rediga förslag, sedan det ansvariga statsrådet transponerat det till en proposition? Ja, läser man bara föredragandens inledning, kan man få för sig att hon helt ansluter sig till förslaget. I fråga om att överlämna mera ansvar till ungdomsorganisationerna är hon visserligen en aning mera misstänksam än ungdomsrådet och de flesta remissinstanserna och påpekar att garantier bör skapas för att bidragen i sin helhet verkligen kommer den lokala verksamheten till del. Det är knappast vad jag skulle kalla för det maximala förtroende som statsrådet Odhnoff talade om. Men statsrådet uttalar sin principiella anslutning till förslaget om en omläggning av stödet till ett allmänt aktivitetsstöd. Även sakkunniga från departementet som utskottet haft tillfälle att konsultera har hävdad att propositionen i stort sett bejakat principerna. Enligt dessa sakkunniga har man bara tvingats till ett litet avsteg från de allmänna principerna. Statsrådet kallar det att ändra något på den föreslagna tekniska utformningen av bidragsgivningen. Låt oss se efter vad detta lilla avsteg, denna något ändrade utformning, innebär.

Principen att varje ungdomsaktivitet skall värderas lika överges omedelbart: anslaget delas upp i två poster, en för idrottsorganisationerna och en för övriga organisationer. Statens ungdomsråds utredningsgrupp tog upp den frågan ganska utförligt, och jag vill gärna citera något av vad gruppen sagt:

”Arbetsgruppen finner, att ett särskiljande av bidragsgivningen — —

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

till idrotten från övriga organisationer vore olyckligt. En splittring i dessa två grupper skulle lätt kunna tas som motiv för en ytterligare uppdelning av bidragsgivningen på olika typer av verksamhet. Bidraget till den lokala verksamheten och därmed till de lokala föreningarna skulle vid en sådan uppdelning på organisationskategorier ej i första hand vara beroende på verksamheten som sådan, utan i vilken organisation den förekommer." Vidare anför utredningsgruppen: "Många av de riksorganisationer, som ej är idrottsorganisationer, har lokalavdelningar, i vilka olika former av idrottsutövning är den huvudsakliga verksamheten. Som exempel må nämnas KFUK/KFUM och nykterhetsrörelsen. Dessa lokalavdelningar tillhör förutom riksorganisationen även genom ett specialförbund Riks-idrottsförbundet. Om ett särskiljande av bidragsgivningen till idrotten skulle ske, skulle detta innebära, att ifrågavarande lokalavdelningar skulle kunna erhålla bidrag antingen från RF eller via sin riksorganisation. Valet skulle troligen bestämmas helt utifrån ekonomiska aspekter. Uppdelningen på idrottsorganisationer och övriga skulle således kunna få som följd, att organisationer med omfattande idrottsverksamhet splittras. Arbetsgruppen anser sig ej kunna rekommendera ett system, som skulle kunna få sådana konsekvenser." Och slutligen anför utredningsgruppen: "De fritidspolitiska frågorna måste behandlas som en helhet, om den nödvändiga planeringen skall kunna göras på ett tillfredsställande sätt. Ett särskiljande av den statliga bidragsgivningen skulle även kunna stimulera uppkomsten av olika bidragsnormer för idrott respektive övrig föreningsverksamhet på såväl landstings- som primärkommunalt plan."

Det är alltså en övertygande argumentering emot, men tydligen inte övertygande nog för statsrådet Odhnoff.

Även jag har nu delvis trampat i samma spår som föregående talare, och jag är ledsen att jag kommer att fortsätta att göra det. Jag tror att den här frågan är så viktig att vi får lov att argumentera om samma saker men i varierande former.

De s. k. övriga organisationerna får enligt propositionen sina bidrag fördelade mellan sig efter medlemsantalet, vilket ju inte säger så mycket om aktiviteten. Men statsrådet Odhnoff har observerat att aktiviteten skulle stimuleras, varför propositionen i detta syfte fördelar bidragen inom varje organisation efter antalet sammankomster med 10 kronor per sammankomst som norm. Ungdomsrådets förslag utmynnade i, vilket logiken kräver, att anslaget måste vara ett förslagsanslag. Och då kan det märkliga inträffa, vilket statsrådet också tvingas medge, att den ökade aktivitet som propositionen uppger sig vilja ha kan leda till ett minskat bidrag! Om en organisation visar en starkt ökad aktivitet, innebär det att bidraget per sammankomst sjunker, medan den organisation som håller sin aktivitet inom måttliga gränser kan räkna med att få behålla 10 kronor per sammankomst. Statsrådet konstaterar att organisationerna har intresse av att veta på förhand hur bidragsresurserna kommer att fördelas i stort – ja, med detta förslag skulle de få veta så mycket att de skall hålla tillbaka opassande hög aktivitet.

Proposition nr 32 har berett kulturutskottet mycket arbete. Det kan visserligen sägas att Kungl. Maj:t hjälpte upp situationen genom att mitt under utskottsarbetet med propositionen besluta om viss försöksverksam-

het med fritidsaktiviteter för barn, intill ett belopp av 5 miljoner kronor. Det beslutet gjorde sex motioner om sänkning eller dispens från åldersgränser ganska lätthanterliga, även om avsikten med beslutet väl var något mera komplicerad. Herr Norrby i Gunnarskog har ju försökt komma med en positiv tolkning.

Minoriteten har slutligen stannat för att det är omöjligt att göra statens ungdomsråds förslag bättre. Majoriteten har dock tappert kämpat med att försöka rätta till propositionens förslag. Man har således insett att det måste gå att ha något kvar av aktivitetsstimulansen om man går emot propositionens förslag om fördelning mellan övriga organisationer efter medlemsantal och fördelar bidraget enbart efter sammankomster. Men man håller fast vid att det måste vara en given anslagssumma och att den skall fördelas på två poster. Idrottsaktivitet i en organisation kan med denna metod, som jag nyss påvisade, komma att få mindre bidrag än idrott i en annan. Följden kan också bli att några organisationers starkt ökade aktivitet leder till minskade bidrag för samtliga. Här vill utskottsmajoriteten gripa in med justeringar i efterhand så att ingen organisation får det sämre än förut. Men resultatet av en sådan justering kan bli att den aktiva organisationen får mindre bidrag per sammankomst, den mindre aktiva får ökat bidrag per sammankomst, vilket sannerligen ligger långt från vad statens ungdomsråd hade tänkt sig.

Nu har för all del utskottsmajoriteten också tänkt sig att justera så att aktivitetsökning inte hindras. Hur dessa justeringar skall gå till vill utskottsmajoriteten inte närmare gå in på, vilket är förståeligt. Emellertid anvisar man var medel kan stå att hämta: inom anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet finns ett belopp på 400 000 kronor som beräknats till verksamhet inom speciella ungdomsgrupper, främst åldersgrupper under 12 år, eller till utveckling av nya verksamhetsformer. Dessa medel, som ju i viss utsträckning friställts efter Kungl. Maj:ts beslut om anslag till försöksverksamhet med barn, anser ett enigt utskott dock skall bidra till att hjälpa upp det obetydligt höjda anslaget till det centrala arbetet, som utskottet för övrigt höjt med ytterligare 100 000 kronor. Som en ytterligare justeringsmöjlighet anger utskottsmajoriteten anvisande av medel på tilläggsstat.

Inte annat än jag kan se, blir det svårt för organisationerna att överblicka vad de har att röra sig med. Enklare blev det inte – möjligen något bättre – med utskottsmajoritetens ändringar i propositionen.

Det kan vara skäl att upprepa vilka grundläggande principer som ungdomsrådet ansåg skulle vara vägledande för bidragets konstruktion och innehåll. Rådet ansåg att bidraget skall vara neutralt med avseende på verksamhetens form och innehåll, att det skall vara administrativt enkelt, schablonmässigt, proportionellt till de lokala avdelningarnas aktivitet. Vad kan orsaken vara till att inte ens utskottet vill gå med på något så förträffligt?

Ja, i själva verket är det väl så att varken propositionen eller utskottsmajoriteten ansluter sig till de här principerna. Man vill inte ha en aktivitetsstimulans, om man inte kan få garanti för att aktiviteten håller sig inom rimliga gränser och alltså inom ett givet anslag. Man bedömer "risken" för en ökning av aktiviteten så stor att man i nuvarande

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

---

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

ekonomiska läge inte vågar sig på förslagsanslag utan hellre manipulerar med principerna så att just ingenting blir kvar.

För statsrådet Odhnoff hade i det läget flera vägar varit möjliga: hon kunde ha väntat med propositionen tills det ekonomiska läget varit sådant att man kunnat genomföra förslaget eller hon kunde ha följt arbetsgruppens rekommendation att bidraget per sammankomst inte fick bli lägre än det nuvarande genomsnittliga bidraget per fritidsgruppsammanskomst, vilket är 7:64 kronor och inte 10 kronor som arbetsgrupp och ungdomsråd slutligen föreslog med hänvisning bl. a. till det försämrade penningvärdet. Prutningar är ju inte ovanliga.

Frågan är dock om man inte alltför lätt har låtit sig skrämmas av en "risk" för starkt ökad aktivitet. Ungdomsrådet anser för sin del att reformen inte får full effekt det första året, eftersom det behövs en viss övergångstid. Med den konstruktion som utskottsmajoriteten har givit bidragen lär vi inte få reda på i hur hög grad aktiviteten stimuleras av denna nya bidragsform. Majoritetens anvisning att man så snart underlag föreligger för en bedömning av medelsåtgången under det första året bör gå över till förslagsanslag är på så sätt poänglös.

Men ligger inte under allt detta faktiskt en misstro mot ungdomsorganisationerna, som starkt konstrasterar mot den syn som statens ungdomsråd och flertalet remissinstanser givit uttryck för? Man fruktar, sägs det, en "artificiell" ökning, man misstänker att bidraget skall missbrukas, att grupper med 15–16 deltagare skall redovisas i femmannagrupper för att organisationerna skall få maximalt bidrag. Nog kunde man visa det förtroendet för riksorganisationerna att man förutsätter att de kommer att ha ögonen på missbruk. Svenska kommunförbundet har för övrigt framhållit att den självkontrollen i praktiken kompletteras av kommunen i samband med de kommunala bidragen. Det hindrar inte alls att jag tycker det är motiverat att, som utskottet gjort, framhålla att missbruk bör kunna föranleda avstängning från bidrag.

Jag yrkar med detta, herr talman, bifall till den reservation som är fogad vid kulturutskottets betänkande nr 12.

Jag är, herr talman, medveten om att vad jag här har anfört till stora delar ter sig svårgenomträngligt för den som inte speciellt har satt sig in i frågan. Men det ligger så att säga i sakens natur att det hela blir oklart och svårbegripligt när man skall försöka redogöra för tankegångarna i den proposition vi nu behandlar och i utskottsmajoritetens tappra försök att i betänkandet så mycket som möjligt linda in sitt avstyrkande av den föredragandes förslag. Och i det senare fallet är väl detta på sitt sätt förklarligt. Ett utskottsbetänkande som rakt på sak förklarade vad som egentligen står där, nämligen att propositionen är oantagbar, skulle lätt väcka tanken på att det föredragande statsrådet borde ta konsekvenserna av den behandling som hennes förslag får av riksdagen.

Den bistra sanningen, fru Odhnoff, är att riksdagen i dag i realiteten har att välja mellan två alternativa avstyrkanden av propositionen – utskottsmajoritetens och reservanternas. Jag har yrkat bifall till det sistnämnda av det enkla skälet att det är överlägset majoritetens, enklare och klarare. Och det är det därför att vi vid utformandet av reservationen inte behövt ta några personliga och partitaktiska hänsyn utan har kunnat

hålla oss till det väsentliga, nämligen att försöka stimulera den ungdomsaktivitet som vi finner så väsentlig i vårt samhälle.

I detta anförande instämde herrar Nilsson i Agnäs, Schött, Ringaby, Komstedt och Werner i Malmö (samtliga m).

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Det har sagts en rad hårda ord i dag om proposition nr 32, och det har förvisso funnits anledning till det. Jag vill ändå särskilt framhålla att jag finner det glädjande att vi, trots den knapphetens kalla stjärna som lyst över kultursektorn i år, fått erfara en inte obetydlig ökning av stödet till ungdomsorganisationerna. Utvecklingen av stödet har onekligen under senare år gått i positiv riktning, och det kan tyckas vara mycket pengar som tillförs ungdomsorganisationerna. Men ser vi till den stora och betydelsefulla uppgift vi anser att ungdomsorganisationerna har, finner vi att det är ett förhållandevis knappt ekonomiskt stöd som kommer dem till del. Framför allt är det, som statsrådet mycket riktigt påpekade här, gruppen "övriga organisationer" som länge släpat efter i utvecklingen, medan stödet till idrotten hittills haft en mer gynnsam utveckling.

Det är lätt att uttrycka uppskattning av ungdomsorganisationernas arbete, men det är betydligt svårare att försöka sig på att mäta resultatet av de många ideella insatserna och hur dessa påverkar behovet av samhällliga åtgärder på andra områden. Inte minst undersökningar och rapporter på senare tid om hur ungdomar tillbringar sin fritid och hur många känner sig stå utanför samhällsarbetet och utan inflytande på sin egen framtid visar nödvändigheten av att man i avvägningen av storleken på de medel som skall gå till ungdomsorganisationernas verksamhet och till andra mer eller mindre angelägna anslagsposter i någon mån försöker ta med samhällets alternativa kostnader för det fall stödet till det värdefulla arbete ungdomsorganisationerna bedriver mäts till alltför njuget. Inte bara för organisationerna själva utan också ur samhällslyg synpunkt är det angeläget att stödet blir så hyggligt tilltaget och att bidragssystemet konstrueras så att det ger ungdomsorganisationerna reella förutsättningar för att pröva nya verksamhetsformer och att inte bara aktivera medlemmar utan också nå ut till mindre organisationsbenägen ungdom.

Jag säger detta mot bakgrund av att det på sina håll uttryckts betänkligheter mot anslagshöjningar på den här delen av åttonde huvudtiteln och talats – framför allt från socialdemokratiskt håll – om riskerna för att anslagsposterna skall skjuta i höjden, om ungdomsorganisationernas ekonomiska resurser får hålla jämna steg med omfattningen av deras verksamhet. På socialdemokratiskt håll har det uttryckts farhågor för att ett fast bidrag per sammankomst skulle locka in organisationerna i frestelser, och de frestelserna skulle man kunna undvika om anslaget får formen av reservationsanslag. Då utskottsmajoriteten förordar en övergång till förslagsanslag redan efter ett år får man väl tolka detta så, att den räknar med att frestelserna till dess skall ha undanröjts. Eller är det så, att utskottsmajoriteten inte avser att hålla fast

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

vid sin målsättning att normen i bidragsgivningen skall vara 10 kronor per sammankomst, och följaktligen i sin version tänker sig en annan utformning av förslagsanslaget? Vi reserverar i utskottet har inte delat majoritetens farhågor för att en övergång till förslagsanslag redan nu skulle få negativa effekter.

Den huvudsakliga anledningen till att utskottsmajoriteten – vad avser det närmaste budgetåret – stannat för ett reservationsanslag anföras vara den betydande ovissheten i fråga om medelstillelningen vid ett förslagsanslag. Att ungdomsorganisationerna som en konsekvens därav drabbas av just betydande ovisshet i sin planering i fråga om det ekonomiska resursutrymmet har uppenbarligen inte varit anledning nog för majoriteten att gå ifrån konstruktionen med ett reservationsanslag. Majoritetens uppfattning att medelsåtgången under det första året med det nya systemet och med ett reservationsanslag skall kunna ge säkrare bedömningsunderlag för en övergång till förslagsanslag efter ett år har vi, som redan sagts, inte funnit vara ett övertygande skäl för att inte följa statens ungdomsråds förslag.

Eftersom statsrådet fru Odhnoff i sin polemik mot utskottets talesman bygger en av sina frågor på statens ungdomsråds ord om att full effekt inte kommer att uppnås under det första året, så utgår jag från att hon ansluter sig till den uppfattningen. Då har jag kanske än större tyngd i min fråga till utskottets talesman varför man inte velat dra de ekonomiska konsekvenserna av detta i fråga om medelsåtgången. Det är ju på grundval av bedömningen att det råder betydande ovisshet om medelsåtgången som utskottsmajoriteten kommit fram till denna märkliga lösning med reservationsanslag nu, förslagsanslag senare. Utskottsmajoriteten har här försökt sig på den omöjliga räkncoperationen att till fördelarna med ett reservationsanslag lägga fördelarna med ett förslagsanslag. Det är dess värre en omöjlig addition.

Vad det reella innehållet i de justeringsmöjligheter, som utskottsmajoriteten förordar, skulle kunna bli är svårt att säga någonting om. Jag vill ändå ställa frågan om utskottsmajoriteten ansett det angelägnare att i bidragssystemet ge garantier för oförändrat stöd åt organisationer med låg eller sjunkande aktivitet än att ge klart besked om att ökad aktivitet inte får innebära försämrade ekonomiska resurser för den enskilda organisationen. Jag tycker det finns anledning att ställa den frågan om man ser på de formuleringar i det här avsnittet som utskottsmajoriteten har gjort.

Anser inte utskottsmajoriteten ungdomsverksamheten så värdefull att det måste vara ett primärt krav på stödet att det ger organisationerna förutsättningar att planera för ökad aktivitet och att organisationerna inte bara eventuellt i efterhand skall kompenseras för de ökade kostnader en aktivitetsökning innebär? Kan ett stöd med den senare utformningen förtjäna att kallas aktivitetsstöd? Svaret med gängse tolkningar av vad begreppet aktivitet innebär måste bli nej. För aktivitetsstöd räcker det inte med i och för sig välbehövliga och mycket välkomna uppräknningar av anslaget. Bidragssystemets konstruktion är också viktig och har en styrande inverkan.

Jag har här uppehållit mig vid brister i utskottsmajoritetens skrivning

som föranlett vår reservation. Helt kort vill jag också säga att det finns en hel del att glädjas åt — det skall villigt medges. Det är glädjande att det gamla fritidsgruppsstödet med dess begränsningar nu ersätts med ett bidragssystem som har förutsättningar att kunna bli ett riktigt bra system. Utskottsbehandlingen har som jag ser det inneburit påtagliga förbättringar i förhållande till propositionen.

I det särskilda yttrande Karl-Eric Norrby i Gunnarskog och jag avgivit ger vi uttryck för vår uppfattning att den rörliga delen av stödet till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet skall fördelas med ett fast belopp per vägningstal. Vi ser det som en konsekvens av den principiella inställning som reservationen bygger på, nämligen att aktivitetsökning inte skall motverkas genom ett bidragssystem som innebär att ett ökat bidrag till en organisation som ökar sin verksamhet automatiskt innebär försämringar för andra organisationer. Stödet till den lokala verksamheten anser vi skall bygga på ett fast belopp per sammankomst, och vi vill ha en liknande fördelningsgrund i fråga om stödet till den centrala verksamheten. Vi vill ha ett fast belopp för det mått på verksamhetsnivån som i detta fall vägningstalet utgör.

I det särskilda yttrandet framhåller vi också betydelsen av en mer långsiktig planering av utbyggnaden av stödet till ungdomsorganisationerna. Men jag vill betona att redan en övergång till ett bidragssystem med den konstruktion vi förordar innebär betydande fördelar för ungdomsorganisationerna i planeringshänseende.

I den centermotion som berörs i yttrandet förordas en uppräknig av anslaget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet med drygt 1 miljon. Vi har funnit goda skäl för en sådan uppräknig, men vi har från vår sida redan tidigare vid utskottsbehandlingen gjort den prioriteringen, att den förstärkning i medelstilldelningen vi funnit angelägen i första hand bör komma ungdomsledarutbildningen till del. Tyvärr har inte utskottet haft samma uppfattning om behovet av att ungdomsorganisationernas resurser förstärks, och inte heller har man funnit ledarutbildningen så viktig att man velat tillmötesgå vare sig våra önskemål eller skolöverstyrelsens förslag i den riktningen.

Den debatt som proposition nr 32 gett upphov till har enligt min uppfattning än klarare belyst att bristande tillgång på väl utbildade ledare för många ungdomsorganisationer är en mycket besvärande hämsko på deras utvecklingsmöjligheter.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr ZACHRISSON (s):

Herr talman! När man lyssnar till de borgerliga reservanternas argumentation kan man lätt få intryck av att den här frågan om stöd till ungdomsorganisationerna är en krånglig teknisk procedur och att det är detta det hela gäller. Låt mig gärna en passant också säga, att jag tycker kanske det är en smula beklagligt att man inte kan disciplinera den borgerliga kritiken något mera. Här har fyra representanter nu stått upp — och t. o. m. två från ett och samma parti — för att tala om en och samma reservation med i stort sett samma argument. Jag tror att

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

sakbehandlingen i kammaren i åtskilliga frågor skulle vinna på om det kunde bli litet mera koncentration och disciplin över debatten.

I själva verket innebär den proposition som vi diskuterar och som är grunden för behandlingen både i utskottet och här att bidraget till ungdomsorganisationerna förstärks mycket kraftigt och att bidragsformen förenklas högst väsentligt, i motsats till det intryck som man kanske skulle kunna få av debatten. Det är inte så särskilt länge sedan det var nödvändigt att motivera ett särskilt statsbidrag till ungdomsorganisationerna främst som en förebyggande åtgärd av socialpolitisk natur. Längre låg de politiska och religiösa organisationerna i strykklasse, men med det beslut som jag hoppas vi fattar om ett tag befriar vi ungdomsstödet från nästan alla de kontrollfunktioner som tidigare varit förknippade med det, och detta är en fantastiskt stor vinst. Inga tekniska resonemang bör få undanskymma det faktum att vi med bifall till propositionens huvudlinje myndigförklarar ungdomsorganisationerna, och därmed har regering och riksdag tillmötesgått ett mycket väsentligt krav ifrån ungdomsorganisationernas sida.

När det gäller den tekniska utformningen av stödet har utskottet, som här framhållits från olika håll, gjort en del korrigeringar i förhållande till propositionen. Det har med några undantag skett i full enighet, och med det krav på disciplin som jag själv har efterlyst skall jag därför nöja mig med att på de avsnitten hänvisa till utskottsbetänkandet. Än en gång vill jag emellertid betona att de tekniska diskussionerna inte i sak förändrar den efterlängtdade reform som propositionen innebär om större frihet för organisationerna.

På en punkt har vi fått en reservation. Det är en mycket mångordig reservation med en för de flesta inte insatta obegriplig skrivning. Dess reella innebörd skulle kunna uttryckas på ett par tre rader. Innebörden är helt enkelt att de borgerliga vill ha ett förslagsanslag, medan utskottsmajoriteten godtar propositionens förslag om reservationsanslag till dess att vi fått en säker bedömning för medelsåtgången genom det nya bidragssystemet.

Reservanterna tar till mycket starka ord och säger att huvudsyftet med reformen går förlorat; anslaget måste ha förslagsanslagskaraktär, ty annars kommer inte aktiviteterna att stimuleras på det sätt som varit tänkt. Den enda grunden för ett sådant påstående måste emellertid vara att man anser att den tilltänkta medelsanvisningen på 17,5 miljoner är för liten. Men i slutklämmen på den mycket mångordiga reservationen landar reservanterna i alla fall på exakt samma belopp som propositionen och utskottsmajoriteten och föreslår också 17,5 miljoner som bas för det anslag man anser skall utgå. Hade det inte varit hederligare, när ni nu har den inställning ni har på borgerligt håll, att öppet yrka på ett högre belopp?

Både i propositionen och i utskottets betänkande föreslås alltså ett reservationsanslag på 17,5 miljoner kronor, och det grundar sig på en uppskattning av den kommande verksamheten som statens ungdomsråd har gjort. Vi har följt statens ungdomsråds rekommendation på den punkten. Om man godtar en genomsnittlig gruppstorlek på 17 personer och vi ger grupperna 10 kronor per sammankomst 1 750 000 samman-

Fredagen den
28 maj 1971*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

komster, som ungdomsrådet har räknat med, så kommer man till det belopp som föreslås i utskottets betänkande. Men alla som har satt sig in i dessa frågor vet, att det är ett hypotetiskt resonemang som ligger till grund för detta och att det resonemanget egentligen vilar på ganska lösa grunder. Den arbetsgrupp som tog fram ett grundmaterial till ungdomsrådet använde en delvis annan konstruktion för beräkningarna och landade då på 21 miljoner. En inte helt otrolig förändring av medeltalet närvarande i grupperna – låt oss säga 10 i stället för 17 i medeltal – skulle ge ett belopp på bortåt 30 miljoner. Och om vi utgår från lägsta möjliga deltagarantal i grupperna, dvs. fem, så rakar summan i väg bortåt 40 miljoner. Varje politiker med någon erfarenhet från budgetarbete borde utan större svårigheter inse att så släpphänt kan man inte skingra skattemedel!

Reservanterna försöker ge sken av stabilitet genom att lägga det totala förslagsanslaget på samma belopp som propositionen, men de vet att de i verkligheten inte kan ange vad de skall begära. De skriver ut miljonväxlar in blanko. Det är en metod som inte alls rimmar med vad de borgerliga brukar hävda i de ekonomiska debatterna. Låt mig erinra om vad som försiggick i kammaren under hela gårdagen. Då talades det om vikten av noggrannhet, besparingar och fasthet i hela det arbete vi skall utföra på den ekonomiska politikens område. Man kan inte på så lösa grunder fastställa en anslagsform som kan kräva 17,5 miljoner men lika gärna bortåt 40 miljoner.

Det är ganska rimligt att i en sådan sats säga: Låt oss se; vi går här på statens ungdomsråds förslag. Där har man sagt sig tro att det kommer att gå åt 17,5 miljoner. Då stannar vi vid den anslagsformen under det första året och drar erfarenheter av den. Därefter omprövar vi det hela när vi ser vart det leder.

Naturligtvis tycker vi också i utskottsmajoriteten – det har vi sagt, och jag skulle tro att alla delar den uppfattningen – att det är bra om detta anslag har karaktär av förslagsanslag. Men eftersom vi har så svaga grunder för vår precisering av var anslaget skall stanna är det rimligt att det under det första året har karaktär av reservationsanslag. Utskottet har haft full förståelse för de här önskemålen från organisationerna och ungdomsrådet, men när vi inte kan bedöma konsekvenserna, så bör vi stanna för ett reservationsanslag. Då vi säger att man skall avvakta erfarenheterna innebär det inte någonting annat än att vi, när vi får tillfälle att bedöma hur stort det totala bidraget blir, skall pröva möjligheten av ett förslagsanslag, och vi förutsätter att det skall ske så snart man har fått de erfarenheterna. Av tekniska skäl kan det inte ske redan efter ett år – det tror jag alla vet som har någon kännedom om hur budgetarbete går till – utan det måste rent budgetmässigt gå åtminstone två år.

Jag vill gärna också säga, trots att det inte berörts här, att den nuvarande statliga bidragsgivningen sedan många år är samspelad med en omfattande kommunal stödverksamhet. Kommunerna har i allt väsentligt anpassat sitt stöd till det statliga stödet. Det är viktigt för ungdomsorganisationerna att en sådan integration sker också med det nya stödet. Vissa övergångssvårigheter kommer säkerligen att märkas under den första

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

tiden, men dem får man ta för vad de är. Jag betonar att det är önskvärt att man när det nya statliga stödet regleras, tar största möjliga hänsyn till konsekvenserna för den kommunala bidragsgivningen.

Jag tror att jag med vad jag har sagt har bemött huvudargumenteringen från samtliga de reservanter som varit uppe och talat. Men det finns några punkter där jag vill gå i litet mer preciserad polemik. Herr Billy Olsson i Kil säger att ett anslag som skall ha en vettig uppgift i det här fallet måste vara ett förslagsanslag. Jag har oerhört svårt att förstå att ett anslag skulle bli vettigare därför att man inte kan överblicka dess konsekvenser. Vi har väl i alla möjliga andra sammanhang klart för oss att ett anslag tvärtom fungerar väldigt mycket bättre om man har något så när reda på var det landar någonstans. Skulle de medel som är anvisade på annat sätt av riksdagen inte vara vettiga anslag? Justeringarna, säger herr Olsson, blir oklara såsom bestämmelserna är utformade nu. Nej, det är inte något märkvärdigt. De skall garantera att de bidrag som utgår uppfyller åtminstone de bidragskrav som organisationerna har fått tillgodosedda hittills.

Herr Norrby i Gunnarskog säger att det inte finns några garantier för att 10 kronor kommer att utgå. Teoretiskt är det riktigt. Men då säger jag igen: Ni har i praktiken tydligen ändå tänkt er att statens ungdomsråds beräkningar är riktiga – det är ju vad ni utgår ifrån – och då blir bidraget 10 kronor. I praktiken finns det ingen risk, och det tog herr Norrby också själv fasta på. Han sade: ”Beloppet stiger nog inte, det blir nog som det är.” Det är i praktiken ur ungdomsorganisationernas synpunkt inte någon som helst risk med att stödja idén om reservationsanslag.

Fru Mogård tog upp ungdomsorganisationernas möjlighet att få ut bidraget med den teknik som ungdomsrådet har rekommenderat. Hon tog upp framför allt frågan om de organisationer som både är anslutna till Riksidrottsförbundet och organiserade på annat sätt. KFUM och KFUK är ett bra exempel; där finns både idrottsverksamhet och annan aktivitet. Jag tror att man med förtroende kan överlämna den saken till skolöverstyrelsen som ju är tillsynsmyndighet. Det är väl naturligt att idrottsaktiviteterna går över Riksidrottsförbundet och att de övriga aktiviteterna går den andra vägen.

När det gäller KFUM och KFUK, varifrån jag själv har en viss erfarenhet, är detta mycket lämpligt, eftersom verksamheten i stort sett är organiserad i två skilda förbund.

Sedan tog fru Mogård i riktigt ordentligt och sade att det egentligen är två avslagsyrkanden vi här diskuterar. Jag har en känsla av att när riksdagen om en liten stund har fattat sitt beslut, kommer det ändå att utgå 17,5 miljoner till ungdomsorganisationerna.

Utskottsmajoriteten förutsätter – precis som jag tror att reservanterna i själva verket gör – att ungdomsrådets beräkningar är realistiska. I så fall får ungdomsorganisationerna sina 10 kronor per sammankomst. Dessa beräkningar gav, som jag alldeles nyss sade, samma resultat. Jag tror att man sålunda kan ta den här litet uppblåsta politiska striden ganska lugnt.

När det till sist gäller kontrollverksamheten, som också statsrådet Odhnoff var inne på – hon frågade vad den skulle innebära – tror jag, att om man kan få den att fungera efter ungefär samma riktlinjer som

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

kontrollen av fritidsgruppsverksamheten, så finns det ingenting att andraga. Men det innebär – även den saken var statsrådet Odhnoff inne på – att man inte går på, såsom det föreslås i propositionen, beräkning av antalet medlemmar, utan måste bygga på en redovisning av antalet deltagare och garantera att listorna över dem som deltagit i grupperna finns tillgängliga i de lokala organisationerna. Jag vet att motionären i denna fråga om en liten stund kommer att äntra talarstolen och ytterligare utveckla dessa synpunkter.

Herr talman! Så snart vi fått erfarenhet av hur detta bidragssystem fungerar har den diskussion som förts i dag möjligen relevans. I dag betraktar jag det mesta av reservanternas inlägg som ett ganska lättsinnigt ordsvall för galleriet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru Eriksson i Stockholm (s).

Herr NORRBY i Gunnarskog (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag var tydligen litet för snabb i mitt tidigare inlägg, då jag konstaterade att vi kanske ändå var eniga om att det här stödet borde förbättras. Efter att ha hört herr Zachrisson är jag inte riktigt så säker på att han ställer sig bakom detta konstaterande. Han liksom buntade ihop reservanterna och slog ihjäl oss med samma varma själ. Det kanske vi förespråkare för reservationerna kan stå ut med, men värre är att han totalt omyndigförklarar statens ungdomsråd. Ungdomsrådet har, som herr Zachrisson konstaterade, lagt fram ett betänkande som – efter vad jag förstått – bygger på ganska grundliga studier och beräkningar av hur detta anslag skulle slå ut. Jag kan inte förstå annat än att det ungdomsrådet kommit fram till är ganska realistiskt, och jag skall med oerhört stort intresse ta del av vad riksdagsman Åke Gustavsson kommer att säga i den här debatten – han har ju varit ordförande i den arbetsgrupp inom ungdomsrådet som gjort dessa beräkningar. Herr Zachrisson omyndigförklarar väl också herr Gustavsson när det gäller hans möjligheter att bedöma situationen.

Herr Zachrisson säger att man av vår beskrivning får intrycket att detta bidrag skulle ha en mycket krånglig teknisk konstruktion. Nej, inte alls. Vi har försökt att förenkla den så långt det har gått. Den som har gjort en mycket krånglig teknisk konstruktion är ju utskottsmajoriteten, som inte har tyckt att statsrådet Odhnoffs förslag varit tillräckligt utan har, som jag sade, lappat på propositionen med en massa konstruktioner, som ändå ligger mycket nära vad ett förslagsanslag skulle ge dessa ungdomsorganisationer.

Herr Zachrisson har också konstaterat att förslaget är en förbättring och en förenkling jämfört med utformningen av nu utgående bidrag. Det har även vi sagt. Jag vet inte var herr Zachrisson fanns när både jag och fröken Eliasson sade det. Vi försökte t. o. m. vara litet positiva i vår kritik, när vi gick in för att bedöma dessa frågor – kanske något för positiva till och med. Jag har här försökt att visa att de farhågor som är resta för att vi skall överskrida anslaget inte är berättigade. Jag tror fortfarande att de saker som jag har plockat fram är relevanta.

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Herr OLSSON i Kil (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson säger att reservanterna i utskottet har lagt fram en mångordig reservation. Den kunde ha uttryckts på tre rader. Det är i och för sig riktigt att det här enkla och raka förslaget skulle kunna uttryckas mycket kort, men det kan man knappast säga om majoritetens skrivning. Det hade säkert behövts åtskilliga sidor till för att förklara det utomordentligt komplicerade majoritetsförslaget.

Sedan påstår herr Zachrisson att vi på oppositionssidan inte har någon disciplin utan går upp och förorsakar en lång debatt. Jag förstår att herr Zachrisson vill ha en kort debatt i denna fråga med hänsyn till regeringen och med hänsyn till sitt eget svaga förslag. Men han kan framföra sin kritik till statsrådet på annat sätt. Det kan inte vi. Därför får herr Zachrisson lov att lyssna till kritiken här i kammaren. Skall också de kritiker som har kommit från föreningssidan, från alla berörda ungdomsorganisationer, hålla tyst, om herr Zachrisson får som han vill?

Dessutom säger herr Zachrisson att när man lyssnar till reservanterna får man ett intryck av att utskottet har ett mycket krångligt förslag. Ja, det är riktigt. Det är det intryck som herr Zachrisson skall få. Det är helt sakligt belagt. Men jag vill säga att herr Zachrissons egen syn faktiskt inte har något stöd hos ungdomsorganisationerna eller organisationerna över huvud taget. Jag tar såsom exempel Svensk Veckotidning, där herr Zachrisson själv är tjänstledig chefredaktör. Låt mig citera: "Det nu föreslagna reservationsanslaget är inte tillfredsställande." Man säger också: "Det av statsrådet Camilla Odhnoff föreslagna statliga stödet till ungdomsorganisationerna har av många instanser — bl. a. Svt — bedömts som en nonchalans mot organisationerna och de principer statsmakterna, skolöverstyrelsen och organisationerna tidigare varit överens om." Alltså ger inte ens herr Zachrissons egen organisation och egen tidning hans resonemang något stöd.

Sedan skulle jag vilja ta upp frågan om hur de justeringar som ni föreslår i ert majoritetsyttrande skall gå till. Låt mig för att belysa problemet citera en mening i utskottsmajoritetens förslag: "Utskottet har inte tillfälle att närmare diskutera hur frågan om dylika justeringar tekniskt skall lösas — — —." Nej, utskottet har inte tillfälle. Man kan förstå att utskottet flyr den uppgiften, för den är nog mycket svår. Jag förstår också statsrådets oro här. Olyckan kan ändå vara framme, och herr Zachrisson kan få bifall till förslaget. Hur skall de suddiga formuleringar man har gjort sig skyldig till översättas i raka och klara bestämmelser om hur justeringarna skall gå till? Jag hoppas att herr Zachrisson också svarar på statsrådet Odhnoffs modesta fråga i detta avsnitt.

Herr Zachrisson säger att vårt förslag kan medföra överskridanden. Javisst, men är det så katastrofalt om ungdomsorganisationernas verksamhet blir större än väntat? Jag tycker det är glädjande, för vi vet att det ger återbäring i framtiden. Vad menas egentligen med de justeringsmöjligheter som utskottsmajoriteten pekar på? Accepterar inte också ni egentligen överskridanden eller är justeringsmöjligheterna bara tomt prat? Herr Zachrisson påstår att beloppet kan rusa i väg och bli 30–40 miljoner kronor. Ja, varför håller man då fast vid tio kronor per sammankomst

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

såsom norm, när det egentligen skulle bli fem kronor eller mindre?

Litet senare säger herr Zachrisson till herr Norrby i Gunnarskog att det teoretiskt visserligen finns risk för överskridanden men inte i praktiken. Vad gäller, herr Zachrisson?

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson kallar den förkunnelse som kommer från hans motståndare för "ordsvall för galleriet". Jag försöker faktiskt att få till stånd en seriös diskussion utan att vare sig undervärdera åhörarna eller recensera motståndarna. Däremot angriper jag motståndarnas åsikter.

Herr Zachrisson talar om att bidraget förstärks högst väsentligt. Ja, men låt oss nu försöka hålla isär begreppen! Ungdomsrådets förslag innebar en omläggning av stödet, så att det skulle bli rättvist och stimulera till aktivitet, vilket förutsätter en speciell konstruktion. Ungdomsrådet kostnadsberäknade detta till 17,5 miljoner kronor.

Propositionen – och utskottsmajoriteten – godtar denna höjning med 3 miljoner kronor men inte konstruktionen. Slutsatsen blir att den här höjningen med 3 miljoner *kanske* leder till ökad aktivitet, men knappast generellt och rättvist. Och det har faktiskt betydelse *hur* ett ökat anslag stimulerar. Hur mycket av den höjningen kommer för övrigt att gå åt till den apparat som måste till för att fördela och justera enligt utskottsmajoritetens förslag?

Sedan talade herr Zachrisson mycket om riskerna med förslagsanslag. Men man får ju lov att bestämma sig, herr Zachrisson. Det kan vara "risk" för att aktiviteten ökar alldeles enormt, och då måste man med reservationsanslag hålla den inom rimliga gränser, men inte bara i år, förstås, utan också kommande år. Majoriteten vill ha reservationsanslag i år, men den är beredd att när erfarenheter av det första året vunnits – observera: av en *tillbakahållen* aktivitet – gå över till förslagsanslag. Gör man det även om aktiviteten då ökar till det dubbla eller tredubbla? Herr Zachrisson nämner 40 miljoner kronor och talar om risken med att skriva ut miljonväxlar in blanco. Gör inte i så fall båda parter det?

Det kan också hända att "risken" för ökad aktivitet är överdriven, och då kan man ha förslagsanslag i år och kommande år.

Statsrådet Odhnoff talade om hypotetiska fall, och herr Zachrisson har nu upprepat det talet. Detta innebär, antar jag, att en ökning av aktiviteten kunde leda till minskade bidrag. Ja, men det är ju just konsekvensen av den tankegång som fasthållandet vid reservationsanslag utgår ifrån, nämligen att man "riskerar" en aktivitet så stor, att den annars väsentligt skulle överstiga 17,5 miljoner kronor. Man bör nog inte hur mycket som helst växla mellan hypoteser alltefter hur det passar.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson har i sitt inlägg uttryckt stor oro för var man kommer att landa i det ena sammanhanget efter det andra. Jag tror nog, herr Zachrisson, att vi i den här debatten skulle tjäna på om herr Zachrisson på något sätt kunde försöka ta sig ner på jorden.

Herr Zachrisson tycks ha ägnat tiden under de olika inläggen

huvudsakligen åt att med viss bitterhet konstatera att det råder en överväldigande enighet bland reservanterna i kritiken mot tanken på reservationsanslag. Det är med beklagande jag konstaterar att vi inte fått några som helst klarläggande svar på våra frågor om de otydligheter som finns i utskottsmajoritetens skrivning.

Herr Zachrisson har uttryckt stor oro för att vi skall ge oss in på att skriva ut miljonväxlar in blanco, och han kommer med sådana skräm-skott som att det skulle kunna röra sig om 40 miljoner. Då vill jag ännu en gång erinra herr Zachrisson om att ledartillgången är en starkt begränsande faktor och att den expansion som är tänkbar i första hand skulle kunna röra gruppen övriga organisationer. Att man då skulle kunna komma upp i sådana fantasibelopp kan väl inte uppfattas som någonting annat än skräm-skott från herr Zachrisson.

Men eftersom herr Zachrisson talade om att ställa ut miljonväxlar in blanco vill jag upprepa min tidigare fråga: Vad är det då för sorts förslagsanslag som herr Zachrisson och hans partikolleger tänker sig, som tydligen inte skall ge utrymme för några utgiftsökningar? Med tanke på vad herr Zachrisson och hans partikamrater menar med reservationsanslag och den tänjbarhet som kan vara möjlig därvidlag tror jag att det kan vara intressant att vi också får höra vad man på det hållet menar med förslagsanslag, eftersom man vill ha en övergång till det efter ett år.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Norrby instämmer i vad jag förut sagt att det här stödet är en förbättring och en förenkling. Det är bra. Men, säger han, det blir inte som ungdomsrådet vill – rådet vill att det skall vara ett förslagsanslag. Javisst, men ungdomsrådet erkänner att bedömningen för att göra stödet till ett förslagsanslag är mycket lös. Bakom ungdomsrådets förslag står ju en arbetsgrupp, och låt mig citera vad denna arbetsgrupp säger när den kommer in på frågan om medelsbehovet: ”Arbetsgruppen vill inledningsvis erinra om att beräkningen av medelsbehovet för förstnämnda ändamål av flera orsaker är vanskelig.

1. Kommunernas samt föreningars ej tillhörande riksorganisation verksamhet kommer att bortfalla som bidragsobjekt.

2. Stimulanseffekten av bidragsökningen kan ej beräknas.

3. Bidragskonstruktionens radikala förändring gör, att antalet sammankomster inte på förhand kan bestämmas med full visshet.

4. Den nya konstruktionens genomslagskraft inom organisationerna kan ej överskådas.”

Jag tycker att det är ganska rimligt att med den utgångspunkten säga att nog är det klokt att skaffa sig litet mer erfarenhet.

Så säger herr Olsson i Kil att det vore bra om jag insåg att det är nödvändigt med en lång debatt och att många deltar i den. Självfallet skall vi gärna ha en lång debatt, men jag kan inte begripa att man skall behöva plöttra bort en likadan argumentation på fyra man. Det måste väl kunna gå lika bra om en talare framför denna kritik. Då kan ju debatten vinna i sak och djup i stället för att man som nu skall behöva höra samma gramfonfonkiva vevas flera gånger om.

Sedan vill jag tala om att statsrådet Odhnoff – det talar hon kanske

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

om själv för resten – har mottagning även för borgerliga riksdagsmän, som kan få föra fram synpunkter om de så vill. Det är inte bara något som socialdemokrater har möjlighet att göra.

Beträffande justeringarna är det utan tvekan på det sättet att vi icke har något annat behov att uttrycka när det gäller tillsynsmyndighetens justeringsaktiviteter än att också justeringsmöjligheterna skall vara under kontroll. Det blir inte möjligt om man låter förslagsanslag utgå, eftersom medlen då bara ökar allteftersom.

Fru Mogård säger att den ordning som föreslås av utskottsmajoriteten inte blir aktivitetsstimulerande. Men, fru Mogård, om man går på den förändring som utskottsmajoriteten föreslagit, nämligen att låta sammankomster vara bidragsgrundande, då blir bidraget aktivitetsstimulerande. Sedan är det alldeles uppenbart att även fru Mogård står inför ett antingen—eller. Vi vill veta var vi hamnar; därför vill vi ha detta.

Jag beklagar att min repliktid är ute – jag skall återkomma till fröken Eliasson.

Herr NORRBY i Gunnarskog (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson svarar inte på frågor; det kanske har sin förklaring. Han ifrågasätter emellertid både syften och vederhäftighet hos oss reservanter.

Jag vill något beröra den ifrågasatta eller – om jag skall använda herr Zachrissons vokabulär – befarade ökningen av anslaget. Om vi ser tillbaka på t. ex. idrottsorganisationernas fritidsverksamhet så kan vi konstatera att under de tre senaste åren har där skett en ökning från 1967/68 års anslag på 9 315 000 till budgetåret 1969/70 års anslag med 10 800 000 kronor, 1,5 miljoner kronor. När det gäller idrottsorganisationerna befarar vi att de inte i full utsträckning kan tillvarata nyttan av omläggningen till det här stödet, utan om det blir någon ökning så kommer den i varje fall inte att bli stark på den kanten. Då skulle herr Zachrissons ”befarade ökning” helt falla på gruppen övriga organisationer. Skall de öka så oerhört starkt att det rör sig om – som herr Zachrisson säger – belopp på uppemot 40 miljoner, då ifrågasätter jag faktiskt också vederhäftigheten i herr Zachrissons inlägg.

Herr OLSSON i Kil (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson diskuterar verkligen inte med saklighet och djup utan har hela tiden uppehållit sig vid debattens längd. Han säger att också vi kan gå till statsrådet Odhnoff och tala med henne i förväg så slipper vi diskutera dessa frågor så mycket här i kammaren. Men herr Zachrisson vet lika väl som jag att statsrådet Odhnoff inte kan lyssna. Hon har i varje fall inte lyssnat på ungdomsrådet och på de många ungdomsorganisationer här i landet som vill ha en annan lösning i den här frågan.

Sedan tycker jag inte att herr Zachrisson skall kasta så mycket sten. Han sitter själv i glashus. Hans parti har lika många anmälda talare i den här debatten som något annat parti. Jag tror också att Föreningssverige verkligen väntar sig en grundlig debatt i den här frågan som har så stor betydelse för hundratals organisationer, hundratatusentals ledare och

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m..*

miljontals medlemmar.

För att återgå till sakfrågan, som herr Zachrisson inte är så intresserad av att debattera, får jag för det första konstatera att han har inget stöd hos ungdomsorganisationerna för sin linje om reservationsanslag. Risken är för det andra uppenbar att vi får ett ungdomsstöd som motverkar sitt syfte. Det innebär minskade anslag allteftersom aktiviteten ökar och stimulansen är därmed borta. Det är detta vi vill slå fast i denna debatt, och vi vädjar därför till dem som anser att det bör vara en annan konstruktion på bidraget att de tar sakens saklighet i första hand och övriga hänsyn i andra hand vid voteringen om en stund.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson fortsätter att recensera, och den här gången var debatten från reservanternas håll "samma grammofonskiva". Jag reagerar fortfarande mot det sättet att argumentera och tänker inte göra detsamma mot honom.

Risken med förslagsanslag uppehåller sig herr Zachrisson envist vid. Men det är ju den logiska följderna av den konstruktion statens ungdomsråd har föreslagit, och alldeles speciellt med den utgångspunkt som herr Zachrisson har. Risken för att aktiviteten snabbt stiger gör konstruktionen med reservationsanslag helt omöjlig, anser han. Då frågar jag mig varför denna proposition lades fram när man inte ansåg sig kunna ta den vettiga och renläriga konstruktionen, och varför försökte inte utskottsmajoriteten, som tydligen har lättare att tala med fru Odhnoff, få henne att dra tillbaka propositionen?

Sedan vägrar jag fullkomligt att tro att herr Zachrisson inte förstår följderna av den konstruktion som både propositionen och utskottsmajoritetens ändrade förslag innebär. Jag har faktiskt så stor respekt för hans intelligens att jag inte tror det. Det kommer ju att bli så om aktiviteten når taket så snabbt som herr Zachrisson tänker sig att om några organisationer starkt ökar sin aktivitet blir det minskade bidrag för samtliga, och då måste justeringar ske. Resultatet därav blir att den aktiva organisationen får sänkt bidrag per sammankomst medan den mindre aktiva organisationen får ökat bidrag per sammankomst. Det kan väl inte vara möjligt att kalla det för rättvist?

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill börja med att säga ett par ord till fröken Eliasson som jag inte hann med i min förra replik. Hon hälsade mig välkommen ned till jorden, och jag skulle vilja säga detsamma till henne. Vad vi nämligen önskar är att ni inser nödvändigheten av att man utgår från vad man vet.

I det här sammanhanget har vi inte fått några klara besked om var anslaget skulle landa. Det finns, herr Norrby, risk för — jag betonar det även om inte jag heller tror på det — att vi landar på 40 miljoner kronor. Jag vet inte om det blir så men jag skulle väldigt gärna vilja veta det. Det handlar om mycket pengar, och jag anser att den ekonomiska situationen är för allvarlig för att vi utan vidare fattar ett beslut här som kan innebära en vägning i storleksordningen 20 miljoner kronor åt ena eller andra hållet.

Fröken Eliasson talade tidigare om en femårsplan, vilken också tas upp i ett särskilt yttrande från centerpartiet. Det är ett önskemål som tidigare har förekommit på andra anslagsområden, och vi har avslagit det med hänvisning till att vi inte brukar göra sådana framtidsbeställningar i den här kammaren. Men att det framförs i detta sammanhang är verkligen någonting mycket kuriöst därför att å ena sidan vill centerpartiet öppna alla slussar – man säger att vi vet inte hur det slår, men låt oss göra det till ett förslagsanslag – och å andra sidan vill man ha en femårsplanering som innebär att man verkligen skall veta hur det är fem år framåt.

Vi säger att vi har inte möjligheter att bedöma detta ens under det allra närmaste året. Vi vill ha en sådan grund för vår bedömning. När vi får den skall vi diskutera igen, ty då har vi möjlighet att föra denna diskussion. Vi har rekommenderat Kungl. Maj:t att när bedömning föreligger så skall man ta upp frågan om förslagsanslag igen.

Fröken ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Zachrisson hänvisade i sin tidigare replik till statens ungdomsråds arbetsgrupp som sagt att det finns osäkerhet i gruppens beräkningar. Får jag då än en gång hänvisa till vad statens ungdomsråd har sagt på den punkten, nämligen att man inte finner det troligt att man kommer att få full effekt av reformen under det första året. Även fru Odhnoff har ju ifrågasatt hur det skall vara möjligt att på ett år, med tanke på att reformen inte kommer att ge full effekt, utvärdera resultaten av den så att man skall kunna få något säkrare bedömningsunderlag.

Det är också därför att denna väg är omöjlig som vi har stannat för att redan nu gå över på ett förslagsanslag.

När det sedan gäller långsiktighet i planeringen kan jag inte ha någon annan uppfattning än att det behövs en planering och att ungdomsorganisationerna för sin verksamhet i stor utsträckning är beroende av att de kan planera sin verksamhet för lång tid framöver. Om herr Zachrisson också inser nödvändigheten av det, tycker jag att han kunde ställa sig på samma linje som vi i denna fråga, nämligen att det behövs fasta belopp efter aktivitetsmått och efter verksamhetsmått för att den önskade expansionen i ungdomsorganisationerna skall vara möjlig.

Jag tycker det är tråkigt att vi inte har fått klarlagt från utskottsmajoritetens sida om det verkligen är ett förslagsanslag med samma målinriktning och ett fast belopp per sammankomst som man tänker sig på den kanten. Det klarläggandet har vi inte fått.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Regeringens förslag, enkannerligen statsrådet Odhnoffs proposition nr 32, om stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet skulle ju vara ett allmänt aktivitetsstöd av stimulerande slag, men det ger bara sken därav. Det har framgått inte minst av vad som sagts från reservanternas sida. Förslaget avviker på några väsentliga punkter från statens ungdomsråds förslag. Man har satt ett tak på 13 miljoner kronor till idrotten och 4,5 miljoner kronor till övriga organisationer, religiösa, ideella och politiska organisationer. Ett bidrag som ger mindre ju större aktivitet en organisation visar upp fungerar inte som ett stimulansbidrag.

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Både utskottsmajoriteten, dvs. socialdemokraterna och kommunisten i utskottet, och de borgerliga reservanterna har på flera punkter korrigerat statsrådet Camilla Odhnoffs proposition. Bl. a. har vi tagit bort den dubbla fördelningsprincipen, dvs. bidrag efter medlemstal och bidrag efter sammankomster, och ger i stället bidrag efter aktivitet, efter sammankomster således. Majoriteten har alltså inte antagit propositionens princip på en väsentlig punkt. Där har statsrådet Odhnoff följaktligen fel. Det gäller också kontrollfrågan – som hon menade var ett spörsmål av semantisk natur – där ju utskottet har föreslagit ett tillkännagivande för Kungl. Maj:t. Det heter där t. o. m. att utskottet har bestämda betänkligheter emot det system som förordas i propositionen. Detta innebär avvikelser från propositionen.

Bidraget till fritidsgrupper kom ju till 1954 i samband med motbokens avskaffande. Man ville motverka att omläggningen av alkoholpolitiken ledde till sociala skadeverkningar. Det sociala motivet är än starkare i dag med hänsyn till ökad mellanöls- och alkoholkonsumtion bland ungdom, narkotikabruk och ökad kriminalitet. Därför vill vi inte ha det tak på anslaget som regeringen har satt. Det är värt att det kostar något att satsa på ett ungdomsstöd som skall gälla alla former av mötes- och gruppverksamhet inom idrottsorganisationer samt religiösa, ideella och politiska organisationer. Det är därför också riktigt att vi ersätter det tidigare stödet till fritidsgrupper, som hade enbart hobbybetonad verksamhet, genom ett allmänt aktivitetsstöd med de förändringar som utskottet har redogjort för.

Jag har också i min hand ett uttalande från inte mindre än 21 religiösa och ideella ungdomsorganisationer med tillsammans 630 000 medlemmar. Det gäller organisationer inom svenska kyrkan och frikyrkorna, Frälsningsarmén, IOGT-NTO, KFUK och KFUM, Riksförbundet Sveriges 4 H, Ungdomens röda kors – för att nämna några – och dessa ungdomsorganisationer har uttalat sin besvikelse över den tekniska utformningen av det i propositionen 32 föreslagna stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet.

Statens ungdomsråds arbetsgrupp, som ju utredde frågan, framförde också i sin utredning att kostnaderna för ett statligt stöd till den lokala verksamheten enligt den föreslagna utformningen kunde beräknas till 21 miljoner kronor för budgetåret 1971/72. I statens ungdomsråds slutliga utformning sänktes beloppet som bekant till 17 miljoner kronor med hänsyn till att utnyttjandet av stödet med all sannolikhet inte skulle kunna bli fullständigt det första året, och pengarna skulle anslås i form av ett förslagsanslag.

Den i propositionen gjorda begränsningen till ett reservationsanslag på 17 miljoner kronor innebär att bidraget relativt sett minskar i takt med utökad verksamhet. Denna effekt innebär att redan etablerade grupper inom organisationerna hämmas i planeringen av en utökad verksamhet. Varje ny grupp och varje ytterligare sammankomst medför en direkt minskning av bidraget till redan genomförda sammankomster. Det kan ju inte innebära någon stimulans.

När det gäller fördelningen av bidraget till organisationerna underströk inte bara arbetsgruppen i sin utredning utan också statens ungdomsråd

Fredagen den
28 maj 1971

---

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

och remissinstanserna vikten av att all ungdomsaktivitet värderas enligt samma normer och tillgödoräknas samma ekonomiska stöd.

I propositionen görs nu ett markant avsteg från den principen genom att anslaget fördelas i två poster, nämligen å ena sidan till idrottsorganisationer, å andra sidan till övriga organisationer. Denna fördelning innebär att idrottsrörelsens 1,2 miljoner medlemmar föreslås erhålla ett stöd på 13 miljoner kronor, vilket ju innebär drygt 10 kronor per medlem, och att de övriga organisationerna med sammanlagt ungefär 950 000 medlemmar föreslås erhålla ett stöd på 4,5 miljoner kronor, vilket innebär knappt 5 kronor per medlem.

Nu har ju vi reserverat tagit avstånd från uppdelningen av anslaget i två poster. Grunderna för en sådan här beräkning förefaller mycket osäkra, då gruppen övriga ungdomsorganisationer omfattar politiska och religiösa ungdomsorganisationer med mycket stor aktivitet, vilka tidigare varit så gott som uteslutna från möjligheten att genom fritidsgruppsbidrag få stöd för sin idéinriktade verksamhet i de lokala grupperna. Det förhållandet medför orimliga konsekvenser, då många övriga ungdomsorganisationer i stor utsträckning bedriver idrott i olika former men inte kan beräknas erhålla mer än hälften av det stöd som en till Riksidrottsförbundet ansluten förening erhåller för samma aktivitet.

I propositionen föreslogs också att fördelningen mellan organisationerna skulle ske på basis av medlemsantal och inom organisationerna på basis av redovisad aktivitet, men denna dubbla fördelningsprincip har ju förkastats både av utskottsmajoriteten och av reserverna, så jag behöver inte uppehålla mig vidare vid den saken.

Målsättningen för det lokala stödet skall, såvitt jag förstår, vara att stimulera aktiviteter i mindre grupper. Det sker genom att en förhållandevis mycket blygsam summa på 10 kronor skall utgå per sammankomst. Men vid beräkningen av antalet bidragsberättigade sammankomster har det varit mycket svårt att få fram ett säkert underlag, beroende på att förslaget utarbetats med tanke på att en rad sammankomster som tidigare inte varit bidragsberättigade i fritidsgrupper nu skall bli berättigade till bidrag.

Statens ungdomsråds arbetsgrupp beräknade medelsbehovet för 1971/72 utifrån en uppskattning av 2,1 miljoner bidragsberättigade sammankomster. Detta antal har framräknats med ledning av antalet sammankomster som tidigare redovisats genom fritidsgrupper, med tillägg av uppskattat antal tidigare icke-bidragsberättigade sammankomster. Organisationerna har uppgivit att upp till 40 å 50 procent av deras sammankomster tidigare inte varit redovisade i fritidsgrupper.

Statens ungdomsråd har i sitt förslag uppskattat antalet bidragsberättigade sammankomster till 1 750 000. Reduceringen har troligen gjorts med utgångspunkt i att ungdomsrådet räknat med en viss tröghet i genomförandet av denna nya anslagsform, vilken kommer att dämpa effekten så att det först om några år blir fullt utslag. Men med konstruktionen reservationsanslag i stället för förslagsanslag föreligger nu risken att summan 10 kronor per sammankomst kommer att reduceras på grund av att antalet bidragsberättigade sammankomster kan överstiga det antal som uppskattats av statens ungdomsråd. Effekten av reservationsan-

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

slaget blir att ju fler lokala aktiviteter som genomförs, desto större blir reduceringen av bidraget per sammankomst. Därmed reduceras givetvis stimulanseffekten.

Statsrådet Odhnoff har sagt att diskussionen om reservationsanslag respektive förslagsanslag har stått i centrum på ett överdrivet sätt. Men jag anser att detta är en väsentlig punkt i den debatt som förts och som förs här i dag. Jag anser också att man skall ta med i beräkningen att betydligt fler organisationer nu kommer att kunna tillgodogöra sig anslaget. Förut har ju fritidsgrupper inte varit en tillämpbar arbetsform i alla organisationer.

Vissa uppskattningar har gjorts av en del organisationer angående beräknat antal bidragsberättigade sammankomster. Så har t. ex. Nykterhetsrörelsens scoutförbund med 10 000 medlemmar och 200 aktiva kårer uppskattat dessa sammankomster till 35 000 per år. Svenska scoutförbundet med 45 000 medlemmar och 900 aktiva kårer – det gäller hela tiden åldersgruppen 12–25 år – har beräknat sammankomsterna till 100 000. Ungdomens röda kors med 11 000 medlemmar och 330 aktiva föreningar räknar med 8 500 sammankomster, och Riksförbundet Kyrkans ungdom med 85 000 medlemmar och 1 500 lokala grupper beräknar antalet sammankomster till 50 000. För Svenska missionsförbundets ungdoms del ger en låg uppskattning en beräkning på 45 000–50 000 sammankomster. SMU har för 1969/70 genom Frikyrkliga studieförbundet redovisat 2 400 fritidsgrupper. Man beräknar att medeltalet sammankomster per fritidsgrupp är 13. Det ger 31 200 sammankomster. Till detta kan lågt räknat läggas 15 000 icke tidigare bidragsberättigade sammankomster. Det skulle innebära att enbart dessa fem angivna organisationer skulle kunna redovisa ungefär 240 000 sammankomster, vilket skulle motsvara 2,4 miljoner kronor.

För att uppnå önskad effekt av det lokala aktivitetsstödet och kunna ge utlovade 10 kronor per sammankomst bör anslagsformen vara förslagsanslag för att inte det man åsyftar, ett stort antal lokala sammankomster, skall innebära en reduktion av bidraget.

Utskottsmajoriteten har funnit sig böra förorda att medelsanvisningen tills man har ett säkrare underlag för en bedömning av effekten av det nya systemet sker i form av reservationsanslag. Men det heter vidare att så snart underlag föreligger för en bedömning av medelsåtgången under det första året med det nya bidragssystemet bör man gå över till förslagsanslag.

Utskottet säger sig också vara medvetet om att en konsekvens av denna ståndpunkt kan bli att de anvisade medlen inte förslår till bidrag med 10 kronor per sammankomst. Så kommer då i stället förslagen om justeringar i bidragsgivningen.

Statsrådet Odhnoff har tidigare i sitt anförande sagt att det som står i utskottsmajoritetens betänkande är något kryptiskt uttalat. På den punkten får man hålla med henne. Det är faktiskt som också sagts här en ganska krånglig konstruktion som man här försökt beskriva.

I stället har vi reservanter menat att en annan konstruktion är den riktiga. Huvudsyftet med reformen, nämligen att främja de lokala organisationernas aktivitet, kan till stor del gå förlorad vid utformningen

av bidragsreglerna såsom de framställts i propositionen och faktiskt även enligt utskottsmajoritetens skrivning, även om det är en betydlig förbättring.

Enligt min och reservanternas mening skall bidragsgivningen bygga på principen om ett fast bidrag per aktivitet. Det förutsätter att anslaget till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet får förslagsanslags natur.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSSON i Säffle (c):

Herr talman! Det stora intresse och den debatt som propositionen nr 32 väckt är både förklarlig och naturlig. Den rör vid väsentliga ting. Allesammans har vi upplevt hur samhället och familjen förändrats under några få decennier. Hemmet spelar inte längre samma roll som fostrare, skoltiden har blivit längre, ungdomens fysiska mognad sker tidigare och fritiden ökar.

Förmodligen fortsätter utvecklingen, kanske i ännu snabbare takt. Förändringar av detta slag, de må vara hur positiva som helst, kan bli för ungdomens del besvärliga och kan innebära både svårigheter och faror. Den ökade fritiden kommer i konflikt med hemmens minskade betydelse som fostrare, och detta kan skapa konfliktsituationer.

Vi talar om ungdomsproblem, och visst finns det problem, men det största problemet kanske är att finna de bästa formerna för ett ungdomsarbete som skapar goda och ansvarskännande samhällsmedborgare.

Vårt alltmer komplicerade samhälle ställer allt större krav på människorna. Samhället å sin sida måste göra allt för att underlätta individens anpassning. Ungdomsorganisationernas ansvarstagande och praktiska arbetsformer bör därför på allt sätt stödjas.

När det gäller nu föreliggande förslag till nya grunder för statens stöd till ungdomsorganisationernas och idrottsrörelsens lokala verksamhet, måste man tyvärr konstatera att departementet ej ansett sig kunna förelägga riksdagen ett förslag som verkligen skulle innebära en länge efterlängtd förbättring. Besvikelsen häröver är också stor. Statens ungdomsråds representantskap har i brev till riksdagens ledamöter uttalat detta och säger bl. a. att grundtanken för förändringen av det statliga stödet till lokal verksamhet frångåtts i propositionen.

Vad jag i min motion nr 1251 främst vänt mig emot är, att verksamhet bland ungdom under 12 år alltfört betraktas som mindre angelägen. Flera remissinstanser har krävt en sänkning av minimiåldern, och för min egen del kan jag inte förstå att man inte, barnstugeutredningen till trots, ändå kunnat bedöma det så pass värdefullt att barn redan från 7-årsåldern finge räknas in bland de bidragsberättigade. Ungdomsorganisationerna har en omfattande verksamhet i gång just i åldrarna från 7 år och uppåt, och att stödja denna verksamhet förefaller i varje fall mig naturligt.

Det är högst beklagligt att kulturutskottet vid behandlingen av propositionen 32 jämte motionen 1251 i anslutning härtill, för sin del ej

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

kunnat bifalla framställningen om en sänkning av minimiåldern till 7 år. Man säger ju ändå från utskottets sida, att det är önskvärt med en utveckling i riktning mot ett statligt stöd till fritidsaktiviteter även inom åldersgrupper under 12 år. Det förvånar mig mycket, att när nu riksdagen skall besluta om nya grunder för statligt stöd till ungdoms- och idrottsorganisationernas lokala verksamhet vågar man inte vara radikal nog att föreslå regler som verkligen skulle ge ungdomsorganisationerna ett rejält handtag.

Man säger från utskottets sida att ett nytt läge uppstått efter motionstidens utgång, i och med att Kungl. Maj:t den 16 april i år beslutat uppdraga åt socialstyrelsen att i samråd med skolöverstyrelsen, statens ungdomsråd, 1968 års barnstugeutredning och Svenska kommunförbundet inkomma med förslag till program för en försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn, företrädesvis i åldrarna 7-12 år och att denna försöksverksamhet skulle finna former för samverkan mellan kommuner och ungdomsorganisationer, utnyttjande av befintliga lokaler etc.

Detta är ju gott och väl. Men till detta vill jag bara säga: Inget nytt läge har uppstått! På sidan 35 i propositionen, i fjärde styckets sista rader står just detta: "Vidare finns möjlighet för organisationerna att ur allmänna arvsfonden erhålla stöd till särskilda försöksprojekt för barnverksamhet."

Samverkan mellan kommunen och organisationerna är heller ingenting nytt. Den har ju pågått länge. Vad vi i dag skall besluta om är nya regler för det statliga stödet till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet. Låt oss då utforma detta så att det verkligen blir ett gott stöd!

Ungdomsorganisationerna och idrottsrörelsen har redan den här verksamheten i gång och behöver för sin del inte någon försöksverksamhet. Jag förstår över huvud taget inte vad den här försöksverksamheten som det talas om har med det statliga stödet till ungdomsorganisationerna att göra.

När det gäller redovisningen vill jag bara säga, att kommunalt bidrag blir nödvändigt även i fortsättningen. Det betyder att kommunens fritidsnämnd liksom hittills får hand om granskningen av bidragsansökningarna. Att då ha enhetliga ansökningsblanketter för såväl det statliga som det kommunala bidraget underlättar givetvis både organisationernas och det kommunala organets arbete. Ett sådant uttalande från riksdagens sida skulle säkerligen ej uppfattas som en inblandning i kommunala angelägenheter, utan hälsas med tillfredsställelse då det skulle innebära en administrativ förenkling för berörda parter.

I debatten om presstödet och annonsskatten talade man mycket om bevarandet av demokratin i ett fritt samhälle. Man berörde de våldstendenser som på senare tid uppstått och fått till följd ändringar i fattade beslut, som tillkommit under demokratiska former. Man var orolig för utvecklingen när det gäller demokratins fortbestånd i vårt framtida samhälle. Men låt oss också komma ihåg, att framtidens samhälle är beroende av i hur hög grad framtidens vuxna är mogna för att överta samhällsansvaret, eller med andra ord: Den ungdomsmiljö vi i dag skapar är avgörande för hur framtidens samhälle kommer att bli.

Herr talman! Jag har med mitt inlägg endast velat redovisa motiven

till motionen. Jag ber att få yrka bifall till motionen 1251.

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Eftersom två representanter för folkpartiet, herrar Olsson i Kil och Källstad, utvecklat vår syn på proposition nr 32 och även talat för reservationen i utskottet kan jag korta ner mitt anförande på vissa punkter. Det bör väl om inte annat glädja herr Zachrisson, som här talat om dålig disciplin hos de borgerliga partiernas företrädare. Jag kan förstå att den kritik som vi har framfört är besvärande för honom att lyssna på. Jag skall här anföra några tankar om den motion som jag har lagt fram i den här frågan, men jag tillåter mig ändå, herr talman, att först utveckla några allmänna synpunkter på propositionen.

Statsrådet Odhoffs proposition, som behandlar stödet till de lokala ungdomsorganisationernas verksamhet, har ju väckt stort intresse över hela landet och blivit föremål för en mycket livlig debatt, detta därför att den berör en så stor och utomordentligt viktig verksamhet.

Vi skall vara tacksamma för att det finns ideella organisationer och ledare som i de flesta fall offerar all sin fritid för att ge vår uppväxande ungdom en verkligt meningsfull fritidssysselsättning. Skulle samhället avlöna de tusentals frivilligt arbetande ungdomsledarna runt om i vårt land, då skulle sannerligen inte de 17,5 miljoner kronor i anslag som föreslås i propositionen räcka särskilt långt. Nu har både statsrådet och utskottet antytt att detta är en verksamhet som bör stimuleras och uttryckt att den nya bidragsformen skall vara aktivitetsfrämjande. Jag förstår inte riktigt hur man ytterligare kan stimulera intresset och öka aktiviteten när man låst anslaget med ett tak på 17,5 miljoner kronor genom att anvisa ett reservationsanslag. Det är och blir nämligen på det sättet att när man kommit upp till 1 750 000 sammankomster är anslaget förbrukat, och någon ytterligare aktivitet och verksamhet som ger bidrag finns det alltså inte utrymme för.

För att på allvar tala om att den nya bidragsformen skall bli aktivitetsfrämjande har folkpartiet i sin motion nr 1252 föreslagit att reservationsanslaget ändras till ett förslagsanslag.

Utskottet säger i sin skrivning att man "kan inte underlåta att konstatera att ett beslut enligt ungdomsrådets linje" – vilken sammanfaller med vår motion – "med ett förslagsanslag och bidrag med 10 kr. per sammankomst kan komma att få till följd att behovet av anslagsmedel högst väsentligt överstiger vad som beräknats i propositionen". Herr Zachrisson har ju också här tidigare talat om detta. Han nämnde även att man kunde få ta risken att landa på bortemot 40 miljoner kronor vilket naturligtvis är orealistiskt. Men skulle vi få en sådan aktivitet, herr Zachrisson, skall vi väl vara glada – då har vi tagit hand om hela den svenska ungdomen.

Men naturligtvis finns det skäl att göra ett antagande att summan överskrids om man tar ett förslagsanslag. Lyckas de ideella organisationerna i sina strävanden att öka aktiviteten och engagera fler ungdomar

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

i sin verksamhet så att man överskrider de 1 750 000 sammankomsterna som bidraget ger utrymme för, då kostar det självfallet också mer pengar i anslag. Men skall anslaget göra skäl för uttrycket aktivitetsstöd som anges i propositionen, måste konstruktionen på anslaget också få den utformning som reservanterna föreslår.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ställa en fråga, och jag hoppas också få den besvarad. Vilket är bäst – att satsa pengar på förebyggande ungdomsverksamhet i de formbara åldrarna och få en frisk och sund ungdom, eller satsa pengar på institutionell eftervård? Personligen föredrar jag tveklöst det förstnämnda. När man vet – det har också framhållits tidigare under debatten i dag – att kostnaderna för denna vård bara under det senaste året har ökat med drygt 15 miljoner, nästan lika mycket som föreslås i anslag till ungdomsstödet, då är valet inte särskilt svårt att göra.

Uppdelningen mellan olika organisationer med 13 miljoner kronor till idrotten och 4,5 miljoner kronor till övriga organisationer är enligt mitt sätt att se otillfredsställande. Det är och bör vara lika viktigt vilken aktivitet våra ungdomar än väljer – inom idrotten eller nykterhetsrörelsen, inom politisk eller kyrklig ungdomsverksamhet. Huvudsyftet måste alltid vara att ge vår ungdom en meningsfull sysselsättning på dessa områden.

Utskottet säger i sin skrivning vidare att ingen organisation skall behöva vidkännas försämringar i förhållande till nuvarande bidrag. Detta påstående är, herr talman, icke riktigt. Statsrådet har utvecklat synpunkten tidigare i dag och sagt att det är bara hypotetiska antaganden att någon skulle få det sämre. Jag skall ta ett exempel. Förhållandet att 10 kronor per sammankomst skall bli gällande för såväl små som stora grupper ger för den stora gruppen ett sämre ekonomiskt resultat än vad som är fallet i nuläget, då stödet med nuvarande utformning betalas ut per deltagare. En grupp på 25 deltagare skulle med nuvarande system få 187:50 vid 10 sammankomster, medan den nya konstruktionen för samma grupp endast ger 100 kronor. Medeltalet deltagare i fritidsgrupperna för idrottsorganisationerna var förra året 17,8 per sammankomst, vilket med nuvarande konstruktion ger ca 135 kronor per 10 sammankomster, medan det nya förslaget ger 100 kronor.

Med anledning av detta förhållande har jag i motionen 1256, vilken också undertecknats av ett antal övriga folkpartister, fört fram kravet på differentierade grupper, där 10 kronor borde utgå till sammankomst med 5-14 deltagare, 20 kronor till sammankomst med 15-30 deltagare och 30 kronor till sammankomst med över 30 deltagare.

I dag bygger vi glädjande nog i vårt land allt fler simhallar, ishallar och idrottshallar. Ofta är det dyrbara kommunala anläggningar, vilka utvecklat sig till ungdomsgårdar som aldrig tidigare. På de flesta platser där sådana anläggningar finns, utgör de ortens största och bästa fritidslokaler. I dessa bedrivs verksamhet som i mycket hög grad är beroende av större grupper för att verksamheten skall fungera, t. ex. inom lagidrotterna, truggymnastik och simning.

Herr Sträng sade i går i finansdebatten att de experter som han ibland brukar anlita sitter i sin kammare och konstruerar förslag, men de har

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

mycket litet kontakt med den trista verkligheten. Statsrådets förslag i denna fråga uppvisar faktiskt vissa likheter därvidlag. Vårt förslag om differentierade grupper är inom många områden en konstruktion i kontakt med ungdomsarbetets verklighet.

En annan och minst lika viktig faktor i sammanhanget är bristen på ledare. Inom idrotten brukar vi säga att det är lättare att skaffa en bra fotbollsspelare än en duktig ledare. Skall vi nu koncentrera oss på mindre grupper behövs det ju ännu fler ungdomsledare där bristen redan i dag är skriande stor. Ett par exempel ur verkligheten!

I Malmö simhall sysselsätter man 300 ungdomar. Skulle dessa delas upp i smågrupper om fem stycken skulle det behövas 60 ledare. Nu har man med mycket stor möda kunnat skaka fram 20 ledare som ägnar sig åt dessa ungdomar uppdelat med 15 ungdomar i varje grupp.

I min hemstad Växjö hade vi under föregående säsong i ishallen 700 ungdomar sysselsatta varje veckoslut. Skulle man då sätta in dessa i grupper med fem i varje skulle man komma fram till siffran 140 ledare, vilket naturligtvis är omöjligt att uppbringa. För övrigt går inte denna verksamhet att bedriva i så små grupper. Detta talar för att vår tanke på större grupper är riktig.

Jag skall, herr talman, avstå från att yrka bifall till min motion i detta avseende, eftersom utskottet har sagt att när man vunnit erfarenhet, då skall man gå över till ett förslagsanslag. Jag hoppas att man, om nu utskottsmajoritetens skrivning skulle bli kammarens beslut, även vad det gäller den här frågan om differentierade grupper som jag behandlat i min motion tar denna erfarenhet i beaktande till nästa budgetår. Min främsta förhoppning är dock att så många ansluter sig till reservationen i den följande voteringen, att våra ungdomsgrupper får det utlovade stimulerande aktivitetsstödet.

Till slut, herr talman, skulle jag vilja säga att det har varit stimulerande att lyssna till den debatt som har pågått i några timmar nu. Det är många frågor som har ställts och det är många frågor som är obesvarade. En av de hittills obesvarade frågorna, som det skulle vara av mycket stort intresse att få lyssna till svaret på, är den fråga som statsrådet Camilla Odhnoff har ställt till utskottets talesman herr Zachrisson. Det vore värdefullt att vi fick höra det svaret här i kammaren och att inte herr Zachrisson ger svaret i statsrådets tjänsterum.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den vid utskotts-betänkandet fogade reservationen.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rydén är en mycket djärv man. Han sticker ut huvudet direkt och börjar berätta om sin motion. Visserligen hukade han sig mot slutet och sade att han inte yrkade bifall till motionen, och det var väl ganska klokt. Det är nämligen så att om man skulle följa herr Rydéns motion, så är det inte längre en hypotes att man landar på 40 miljoner, utan då vet man att det blir över 40 miljoner.

I dag behandlar vi ett förslag som grundar sig på ungdomsrådets beräkningar om 17 deltagare i grupperna i medeltal. Herr Rydén vill att alla grupper med mer än 15 deltagare skall få ett bidrag på 30 kronor i

stället för 10 kronor enligt förslaget. Det, mina vänner, är verkligen att ägna sig åt överbudspolitik! Det skulle vara roligt att veta om folkpartiets kansli har godkänt en sådan beräkning.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har med min motion velat visa på att en del grupper kommer att få det sämre med den föreslagna utformningen av stödet. Inom idrotten finns det aktiviteter som inte kan bedrivas i små grupper om fem deltagare. I lagidrotter, truppergymnastik osv. måste man t. ex. vara 20 - 30 deltagare, och de grupperna får väsentligt sämre utdelning med den konstruktion som nu föreslås i propositionen och i utskottets betänkande. Ett annat starkt skäl som talar för större grupper är bristen på ledare vilket jag i mitt tidigare anförande redogjort för.

Det hade varit tacknämligt om herr Zachrisson hade utnyttjat tiden med att svara på statsrådets fråga. Det hade varit av stort intresse för hela kammaren.

Herr ZACHRISSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Rydén, det är inte så att vissa grupper får det sämre med detta förslag. Det är ju det som är vitsen – och det har också ungdomsrådet klart uttalat – att med det förslag som nu föreligger och som innebär ett godkännande av ungdomsrådets beräkningar – med undantag för själva anslagskonstruktionen – får alla grupper en bättre ekonomi än de har i dag.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att jag hade gjort klart för herr Zachrisson att vissa grupper får det sämre än de har det nu. Eftersom det nu utgående bidraget bygger på anslag per deltagare, så bör väl herr Zachrisson kunna inse att med ett bidrag på tio kronor per sammankomst blir det sämre för större grupper. Det är inte svårt att räkna ut, och jag har tidigare givit sifferexempel på detta.

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s):

Herr talman! Eftersom jag har varit ordförande i den arbetsgrupp, som lagt fram det förslag som nu diskuteras av kammaren, och då de som här har yttrat sig över arbetsgruppens förslag i stort sett har varit positiva, kan man kanske tycka att jag har anledning att känna en viss tillfredsställelse med den förda debatten. Så är dock ej fallet. Det är litet tråkigt att tvingas konstatera att vi inte har fått någon diskussion om de grundläggande principerna totalt för samhällsstödet. Vissa ansatser åt det hållet har gjorts, men i stort sett har debatten handlat om två saker.

Den första har varit en teknisk-administrativ fråga om anslaget karaktär, om det skall vara ett reservations- eller ett förslagsanslag. Reservanterna har kommit fram till samma belopp som utskottsmajoriteten, nämligen 17,5 miljoner, och om man gör samma beräkningar och hamnar på samma anslagsbelopp, så har det väl ingen praktisk betydelse för organisationerna vilken karaktär anslaget har.

Det andra man har diskuterat, och som ur vissa synpunkter kanske är

mera allvarligt, är det stora "allmänpreventiva värde" som man säger är avgörande för stöd till organisationerna. Det har understrukits mycket hårt. Jag tycker emellertid att det är en litet nedlåtande och t. o. m. arrogant attityd mot organisationerna att säga att det är det allmänpreventiva värdet av det arbete de utför som motiverar samhällsstödet. I själva verket är det helt andra, betydligt mer väsentliga saker, man har att ta hänsyn till när man diskuterar bidrag till organisationerna. Det gäller både primär- och sekundärkommunal bidragsgivning och den statliga bidragsgivningen, som vi nu diskuterar. Jag skall därför, herr talman, något uppehålla mig vid de principer som har legat till grund för arbetsgruppens förslag, vilka jag tycker det är väsentligt att få fram i diskussionen.

Jag tror inte vi får se organisationernas verksamhet i samhället som något slags förebyggande verksamhet, därför att om organisationerna inte fanns skulle ungdomen ge sig ut på en massa dåligheter. Vi får inte heller, som herr Källstad gjorde, säga att behovet av stöd till organisationerna nu är större sedan vi fått ett mellanölsmissbruk. Då är man inne på samma argumentation. I stället måste man utgå från andra grunder.

Ungdomsutredningen formulerade i SOU 1967:19 sin ståndpunkt ungefär så här: "Det är inte riskerna för att den som är ung skall misslyckas i fråga om social anpassning och personlig utveckling, utan möjligheterna att ta till vara den enskildes inneboende förutsättningar och anlag som bör vara den främsta drivkraften bakom samhällets ungdoms- och fritidspolitik." Denna syn utgår ifrån en positiv uppfattning om människan, som det finns all anledning att anamma. Det är – och det är avgörande – organisationernas egenvärde som bör vara utgångspunkten för den totala samhälleliga bidragsgivningen. Jag skall försöka sammanfatta och konkretisera detta egenvärde i några punkter.

Först kan vi slå fast att organisationerna utgör en betydelsefull del av vår demokrati. De är den väsentligaste kanalen för att föra fram åsikter. Det är där som människor – i det här fallet unga människor -- tränas i att arbeta under demokratiska former. I tider då man i vissa sammanhang i massmedia höjer tillfälliga gruppbildningar till skyarna kan det finnas anledning att markera vilken vikt organisationerna har i en demokrati. Vi kan helt enkelt konstatera att en demokrati inte kan fungera ordentligt om det inte finns fria och obundna organisationer. Genom att förbättra ungdomsorganisationernas arbetsvillkor skapar man också på sikt förutsättningar för en bättre fungerande demokrati.

Den andra punkten, som jag tror är oerhört väsentlig, gäller de stora samhällsfostrande uppgifter som speciellt ungdomsorganisationerna har. Där skolas unga människor för kommande uppgifter inom vuxenorganisationer och kanske i samhälleliga organ. Genom att man ger ungdomsorganisationerna bättre möjligheter att verka bland fler unga människor, kan också fler unga människor med större mått av kunskap ta över förtroendecupdrag av olika slag.

Den tredje punkten, som herr Olsson i Kil tangerade något, gäller den väsentliga sociala funktion som föreningsarbetet fyller. I ett samhälle som vårt, med snabbt fortgående omvandlingar och där vi har en urbaniseringsprocess, måste vi se till att de organ som finns kan medverka till att

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

bryta den isolering som lätt uppstår. Genom att vi ger organisationerna ett stöd ger vi människor större möjligheter att komma i kontakt med den gemenskap som en organisation skapar, vilket naturligtvis är av stort samhälleligt intresse.

Den fjärde punkten gäller konsumtionen av fritidsaktiviteter. På grund av högre levnadsstandard, på grund av kortare arbetstid har konsumtionen av fritidsaktiviteter ökat. I det läget ökas också det kommersiella intresset för att exploatera ungdomens ekonomiska köpkraft. Vi vet, för att ta ett exempel, att diskoteken i dag omsätter 2 miljarder kronor om året. Detta är ett exempel på vilken exploatering som ungdomen är utsatt för. Här har samhället definitivt ett mycket stort ansvar. Man bör se till att man bidrar till att underlätta skapandet av möjligheter att fylla ungdomens fritid med en engagerande, en personlighetsutvecklande aktivitet i stället för – något som ofta blir alternativet – en passiv konsumtion. Också här utgör det ideburna föreningslivet ett alldeles utmärkt instrument.

I en femte punkt kan man säga att samhället kan överlåta – vilket samhället också gör – en rad uppgifter på organisationerna. Det är positivt att så sker. Jag tror nämligen att det ideburna föreningslivet många gånger har större möjligheter att fullgöra samhällliga uppgifter. Ett exempel på detta är just de 5 miljonerna, som under två års tid ställts till förfogande för eftermiddagsverksamhet bland unga människor. Detta tycker jag är någonting oerhört positivt.

Var och en av dessa fem punkter som jag här räknat upp väger enskilt mycket tyngre än det diffusa allmänpreventiva skälet. Dessa punkter bör i stället för det allmänpreventiva skälet kunna tjäna som utgångspunkt för en debatt om bidragsgivning till ungdomsorganisationerna.

Nästa principiella frågeställning som jag skall försöka något belysa och som är oerhört väsentlig är efter vilka principer som ett samhälleligt stöd av den typ som vi nu diskuterar skall byggas upp. Jag vill redovisa de utgångspunkter som arbetsgruppen hade och som också statens ungdomsråd accepterade och tog som sina.

Det första kravet var att bidragsgivningen skulle vara administrativt enkel för organisationerna bl. a. därför att ett krångligt system kan leda till att föreningsledare får större svårigheter att komma till rätta med vägarna för att söka bidrag.

Det andra kravet vi ställde var, att det bör vara ett schablonbidrag i stället för kostnadstäckningsbidrag – vilket väl också fru Mogård nämnde i sitt anförande – och detta just beroende på att det är omöjligt att med hjälp av ett kostnadstäckningsbidrag klargöra vad som egentligen bör vara bidragsgillt. Dessutom har kostnadstäckningsbidrag en tendens att gynna de ekonomiskt starka organisationerna.

Den tredje utgångspunkten som är väsentlig och skiljer sig på ett avgörande sätt från det nuvarande fritidsgruppsbidraget är att bidraget bör vara ett klart och entydigt organisationsstöd. Så har alltså inte varit fallet med fritidsgruppsbidraget. Som en följd av detta vill vi också att organisationerna själva skall vara huvudmän för verksamheten och inte som hittills studieförbunden – för att nu ta ett exempel.

Vidare – detta är också en konsekvens av det ställningstagandet – bör

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verk-
samhet m. m.*

bidraget utgå till riksomfattande ungdomsorganisationers lokala verksamhet. Det kan inte anses vara en statlig angelägenhet att stödja lokala eller tillfälliga grupper när det gäller ett bidrag som jag skisserat i de punkter jag nämnde.

Den fjärde utgångspunkten enligt arbetsgruppens mening var att bidraget bör kunna medge enkla kompletteringar av kommunala bidrag eftersom det just handlar om ett stöd till de lokala avdelningarna. Det är också så i flera kommuner, att man tagit ett kommunalt kompletteringsbidrag till det statliga bidraget. Därför är det också viktigt att man ser till att denna möjlighet underlättas. Den femte utgångspunkten för stödet är att de lokala avdelningarnas aktivitet bör avgöra bidragets storlek. På så sätt får bidraget också en mycket klar karaktär av stimulansbidrag. Det lämpligaste, eller åtminstone enklaste, sättet att mäta en aktivitet är att, såsom arbetsgruppen har gjort, utgå från antalet sammankomster inom den lokala avdelningen.

Den sjätte punkt som vi vill ha som utgångspunkt är att bidraget skall utgå till den för organisationen naturliga verksamheten. Varje organisation måste ges möjlighet till att profilera sin verksamhet. Det är t. o. m. ett demokratiskt intresse att organisationerna stimuleras till att delta i samhällsdebatten och markera sina politiska och andra ideologiska ståndpunkter. Såsom konsekvens av detta ställningstagande bör också alla begränsningar av typ förbud mot religiös eller politisk propaganda tas bort ur bidragsbestämmelserna.

Dessa sex punkter bör alltså utgöra grunden för det statliga lokala stödet. Denna uppfattning delas av en så gott som enhällig opinion inom organisationerna. Det var med tillfredsställelse arbetsgruppen kunde konstatera vad remissinstanserna sagt på dessa punkter. Det finns också all anledning för organisationerna att känna sig tillfredsställda över den principiella uppläggning som stödet har fått i propositionen och nu i utskottets betänkande, som vi har att ta ställning till. Man har alltså följt dessa grundläggande principer i mycket stor utsträckning, vilket jag tycker är väldigt positivt.

Utskottet är, som har framgått av debatten, oenigt på en punkt som enligt mitt förmenande saknar någon större praktisk betydelse. Det gäller, som vi också har hört, anslagets karaktär. De borgerliga har av en för mig obegriplig anledning tagit strid på frågan om det under en övergångstid skall vara ett förslags- eller reservationsanslag. Det är i och för sig riktigt, som har sagts i debatten, att statens ungdomsråd ville ha ett förslagsanslag, men ungdomsrådet kommer sannolikt inte att känna sig så särskilt mycket trampat på fötterna om det blir ett reservationsanslag. Vi skall nämligen hålla i minnet att alla de grundläggande principer som ungdomsrådet har velat tillämpa har det också fått gensvar för i utskottsmajoritetens betänkande.

Ungdomsrådet har ju beräknat kostnaderna till 17,5 miljoner kronor, vilket också både föredragande statsråd och utskottsmajoriteten föreslår. Skälet till att stanna vid ett reservationsanslag kan naturligtvis diskuteras. Att skälet är ovissheten vid beräkning av kostnaden är ganska uppenbart.

Herr Zachrisson citerade tidigare en del stycken ur arbetsgruppens förslag, som styrker just påståendet att man har anledning att vara oviss

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

på denna punkt. Vi anförde fyra saker som i mycket stor utsträckning avgör storleken på bidraget, vars utfall vi dock i stort sett inte vet någonting om.

För det första vet vi att bidragskonstruktionen förändras på ett radikalt sätt, vilket gör att antalet sammankomster inte på förhand kan beräknas med någon visshet. Jag kan ur luften ta en uppgift, som vi har diskuterat mycket i arbetsgruppen. Vi vet i dag att de organisationer som är anslutna till Riksidrottsförbundet får större delen av sin naturliga verksamhet täckt av nuvarande fritidsgruppsbidrag, medan åtskilliga organisationer, exempelvis de politiska och religiösa, bara får en mindre del av sin verksamhet bidragsberättigad via fritidsgruppsbidraget. Men vad händer när vi slopar gränserna och säger att organisationerna skall få bidrag efter antalet sammankomster? Den frågan kan vi inte svara på. Detta bidrar till att förstärka ovissheten.

Vi vet också att kommunerna och organisationer som inte tillhör riksorganisationer kommer att bortfalla som bidragsobjekt. Det gäller dock en mindre summa, som inte är så svår att beräkna. Men vad vi inte kan beräkna är stimulans effekterna av bidragen. Man har naturligtvis anledning att hoppas att det skall bli så stor stimulans effekt som möjligt, eftersom organisationerna då också får verklig nytta av de pengar som staten ställer till förfogande. Därmed har alltså syftet med utredningen nåtts, men vi vet ingenting om hur utfallet blir.

På den fjärde punkten hade arbetsgruppen och statens ungdomsråd kanske delade meningar, nämligen att man inte kan mäta eller överskåda den nya konstruktionens genomslagskraft i organisationerna. Statens ungdomsråd kom fram till en annan siffra än arbetsgruppen vid beräkningen av det erforderliga bidragsbeloppet. Arbetsgruppen hamnade på 21 miljoner, medan ungdomsrådet hamnade på 17,5 miljoner kronor. Redan det faktum, att det finns två olika uppskattningar här, bekräftar att det råder stor ovisshet vid beräkningen. Både arbetsgruppen och statens ungdomsråd säger att det helt enkelt är omöjligt att avgöra hur det kommer att gå.

Jag kan, herr talman, inte undgå intrycket att de borgerliga har tagit striden för dess egen skull; det kan åtminstone inte vara motiverat av sakskäl. Fru Mogård sade tidigare i sitt anförande att reservanternas inte har behövt ta några partitaktiska hänsyn. Möjligt är, eftersom det inte är något sakskäl, att det är just partitaktiken och inte sakligheten som har fått avgöra om det skulle komma till en reservation eller inte i den här frågan.

Till slut: Det är ytterst sällan som ett statligt organ får exakt lika mycket pengar som det begärt. Statens ungdomsråd begärde att få 17,5 miljoner kronor och har fått det. I det läget tycker jag väl knappast att man kan beskylla regeringen för att på den punkten vara oförstående mot statens ungdomsråds krav.

Herr talman! Jag biträder bifallsyrkandet till utskottets hemställan.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Att herr Gustavsson i Nässjö inte har uppfattat att diskussionen hittills har varit principiell både förvänar och förvänar inte:

förvånar, därför att han har varit engagerad i arbetet på det förslag som statens ungdomsråd framlagt och som många av oss reservanter har bejublat, *förvånar inte*, därför att han är en socialdemokratisk riksdagsman för vilken partilojaliteten går före allt annat och reducerar en kärnfråga till en nullitet.

Det är sant att både en majoritet och minoritet har stannat för 17,5 miljoner kronor, men det är faktiskt ingen poäng mot reservanterna. Skillnaden ligger nämligen ytterst i frågan om förslagsanslag eller reservationsanslag. Krångligheterna börjar när man går över till reservationsanslag.

Vi har ansett oss kunna stanna vid 17,5 miljoner kronor därför att vi tror att det räcker, men vi vill att det, om aktiviteten glädjande nog skulle öka mer, skall finnas möjlighet att behandla den aktiviteten på samma villkor som all annan aktivitet enligt det enkla system som statens ungdomsråd har förordat.

Majoriteten tror att aktiviteten kan öka till en kostnad av – enligt vad vi har hört i dag – 30–40 miljoner kronor, och därför sätter man spärren vid 17,5 miljoner kronor och förstör därmed hela konstruktionen.

Konsekvensen av denna ganska omotiverade skräck för aktivitetsökning borde ha varit att förslaget till ändring av stödet inte lagts fram i nuvarande ekonomiska läge, i varje fall inte när man som nu hävdar att man gör en principiell omläggning på grundval av statens ungdomsråds förslag.

Nej, ändra i ärlighetens namn rubriceringen till ”Justeringar av nuvarande ordning” – vilka i och för sig är behövliga och glädjande.

Jag beklagar att statens ungdomsråds utmärkta och rediga förslag inte blir verklighet. Det är synd att herr Gustavsson i Nässjö inte velat stå på sig. Nog vet han vad partitaktiska hänsyn är.

Herr KÄLLSTAD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö har tagit tillfället i akt att nedvärdera betydelsen av den allmänpreventiva karaktären i ungdomsorganisationernas arbete; han t. o. m. kallade det argumentet för diffust. Han passade också på tillfället att angripa det sociala motiv som jag anfört för ett starkare stöd till ungdomsorganisationernas arbete. Det är ju ett faktum att vi har kunnat notera ökad konsumtion av mellanöl och alkohol bland ungdom, ökat narkotikamissbruk och ökad kriminalitet. Jag skulle vilja hänvisa till vad fru Odhnoff sade i sitt inlägg. Hon sade att organisationerna behöver samhällets stöd för att stärkas, och hon syftade sannolikt på det ekonomiska stöd som då behövs. Så fortsatte hon: Och samhället behöver organisationernas stöd. Jag kan inte föreställa mig att hon då utslöt det sociala motiv som jag anfört.

När det gäller att komma till rätta med problemen bland de ungdomar som här omnämnts har vi polisen, som svarar för omhändertagandet, men vi satsar också på hemmen och inte minst på dessa ungdomsorganisationer som det viktigaste medlet för att hjälpa ungdomarna till den samhällsfostrande inriktning som herr Gustavsson själv i senare delen av sitt anförande hänvisade till. Han talade också bl. a. om den exploatering av ungdomen som äger rum på diskoteken. Är inte detta ett argument för

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

det sociala motivet som innebär att vi bör göra en ökad ekonomisk satsning och gå på det förslagsanslag som statens ungdomsråd självt föreslagit?

Jag konstaterar också att herr Gustavsson nu visat sig vara en avhoppare från sitt ursprungliga förslag. Arbetsgruppen hamnade på 21 miljoner och tänkte sig ett förslagsanslag. Nu ansluter sig herr Gustavsson till utskottsmajoritetens diffusa skrivning. Det är att beklaga att han hoppat av från arbetsgruppens ståndpunkt.

Herr OLSSON i Kil (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustavsson i Nässjö påstår att vi från oppositionens sida är partitaktiska. Eftersom naturligtvis ingen misstänker att herr Gustavssons agerande på något sätt skulle kunna vara styrt av partitaktik, vill jag fråga honom varför han ändrat sig på en rad punkter på mycket kort tid. Vilka *sakskäl* har fått honom att ändra sig?

Herr Gustavsson har ju dubbla funktioner i detta sammanhang. Han var tidigare ordförande i den arbetsgrupp som lade fram det förslag som propositionen bygger på; han är också riksdagsman för socialdemokraterna.

I den första egenskapen säger han bl. a. så här: Arbetsgruppen finner att ett särskiljande av bidragsgivningen till den lokala verksamheten till idrotten från övriga organisationer vore olyckligt. Som *riksdagsman* accepterar han den uppdelningen. Som *ordförande i arbetsgruppen* säger han: Bidragsutformningen skall vara administrativt enkel. Som *riksdagsman* för socialdemokraterna accepterar han utskottets krångliga förslag med först preliminärt anslag, sedan tre justeringsmöjligheter och därefter om något år övergång till ett annat system. Som *ordförande* i arbetsgruppen vill han ha ett belopp på tio kronor per sammankomst. Som *riksdagsman* för socialdemokraterna accepterar han en konstruktion som kan innebära ett mindre anslag. Som *ordförande* i arbetsgruppen vill han ha förslagsanslag. Som *riksdagsman* vill han ha reservationsanslag.

Om det nu inte är partitaktik som gjort att herr Gustavsson på mycket kort tid ändrat sig på samtliga dessa punkter, vad är det då för skäl?

Herr GUSTAVSSON i Nässjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte säga att det är fullt att vara partitaktisk, men jag tycker att man i ärlighetens namn borde redovisa att det är sådana utgångspunkter som varit avgörande vid bedömningen av om man skall reservera sig i den här frågan eller inte.

Herr Olsson i Kil säger att jag spelar en dubbel roll. Jag känner mig i så fall nästan som en folkpartist, om den karakteristiken skulle vara riktig. Folkpartiet är ju det parti som verkligen visat att det är möjligt att inta en rad oförenliga ståndpunkter i samma fråga.

Låt mig i sak bemöta de inlägg som har gjorts mot mitt anförande. Man säger att jag inte är beredd att acceptera 10 kronor per sammankomst. Jovisst är jag beredd att acceptera det, och det är ju den summa som både ungdomsrådet och utskottsmajoriteten har föreslagit. Det blir sammanlagt 17,5 miljoner kronor, vilket också är föreslaget att organisationerna skall få.

Jag säger inte, herr Källstad, att det allmänpreventiva skälet inte är värt någonting. Det är värt en del, det skall jag inte alls förneka. Men samtidigt – det är väsentligt och där går också nyanskillnaden fram mellan herr Källstad och mig – är de andra skälen betydligt mer avgörande för om man skall ha ett samhälleligt stöd till organisationerna eller inte. Det gäller ytterst frågan om organisationernas möjligheter att fungera i en demokrati. Vi talar helt enkelt om demokratins grundfunktioner.

Till fru Mogård med hennes på förhand färdigskrivna replik vill jag säga att det inverkar inte menligt på aktiviteten om man följer utskottsmajoritetens förslag, därför att både reservanterna – det är ju intressant – och utskottsmajoriteten säger att det räcker med 17,5 miljoner kronor. Varför reserverar man sig då, fru Mogård?

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen mening med att fortsätta den sakliga debatten. Jag reagerar emellertid mot omdömen sådana som herr Zachrissons, att våra inlägg är som grammofonskivor som man spelar gång på gång. Nu får man tydligen inte heller skriva sina repliker i förväg. Det är väl i alla fall en något svag argumentering.

Herr SUNDGREN (s):

Herr talman! Debatten har nu pågått i flera timmar och är väl ganska urvattnad vid det här laget. Skillnaden är ju egentligen inte så stor mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Det har, tycker jag, alltför mycket blivit en strid om påvens skägg. Skägget är att man från den ena sidan begär ett reservationsanslag och från den andra ett förslagsanslag, men båda sidor har föreslagit exakt samma belopp, 17,5 miljoner kronor.

Reservanterna har försökt göra hela den här frågan till en teoretiskt krånglig, teknisk fråga då det i stället är en fråga om pengar och ekonomiskt budgetansvar. Det senare tycks vara något som man inte har någon större känsla för från oppositionens sida, och det har vi tidigare fått bevis för under den här vårriksdagen. Jag tror inte något parti i denna riksdag inte inser värdet av att stödja våra ungdomsorganisationer. Inte minst det parti jag representerar har ett varmt intresse för det. Varför skulle vi inte ha det?

Jag vill framhålla att det, såsom herr Gustavsson i Nässjö bl. a. underströk, inte minst ur samhällssynpunkt är viktigt att stödja våra ungdomsorganisationer i en tid då starka kommersiella intressen och anarkistiska krafter, stödda och uppmuntrade av press och massmedia, gör allt för att föra in vår ungdom i tankebanor som i värsta fall kan utgöra en risk för vår demokrati. Vi upplever exempelvis i dessa dagar hur respekten för i demokratisk ordning fattade beslut minskar. Även om motiven för vissa åtgärder kan vara de bästa är udden ändå många gånger riktad mot det fundamentala i vår demokrati, mot de politiska partiernas vuxen- och ungdomsorganisationer samt mot politikerna.

Vi anser att det för vår demokratis fortbestånd är viktigt att unga människor erhåller en skolning i samverkan, en skolning förankrad i de idéer och principer som vi kan finna i våra ungdomsorganisationer vilka,

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

oavsett om de arbetar för politiska eller religiösa mål, om de är nykterhets- eller idrottsorganisationer, gör ovärderliga insatser för ungdomens sociala fostran. Därför har denna regeringsproposition också varit efterlängtd. Det är ju snart tjugo år sedan det nuvarande stödet i form av det s. k. fritidsgruppsbidraget infördes. Det är glädjande att regeringen nu föreslår ett system som innebär ett stöd till den lokala verksamheten i dess helhet och inte endast till speciella former av verksamhet. Det är glädjande att diskrimineringen av den idépräglade politiska och religiösa verksamheten nu försvinner.

När man vidtar en sådan radikal förändring av bidragssystemet är det givetvis i inledningsskedet svårt att förutse antalet sammankomster och därmed anslagsbehovet. Jag har därför full förståelse för att anslagsbeloppet tas upp som ett reservationsanslag på 17,5 miljoner kronor. Det är förenligt med ansvar i budgetarbete. Anslaget innebär ändå, som Camilla Odhnoff också erinrade om, en ökning med 3 miljoner kronor jämfört med föregående budgetår, dvs. ca 20 procent.

Just denna fråga om reservations- eller förslagsanslag har jag och mina medmotionärer tagit upp i motion 1257. Vi har noterat det rimliga i att man börjar med ett reservationsanslag, men vi har också understrukit vikten av att anslaget så snart som erfarenheter vunnits blir ett förslagsanslag, ty det är klart att man inte alltför länge får tolerera den orimliga konsekvensen att den ur alla synpunkter önskvärda aktivitetsökningen kan medföra ett försämrat bidrag per aktivitet. Därför är jag mycket tacksam för skrivningen i kulturutskottets betänkande, där man anför: "Så snart underlag föreligger för en bedömning av medelsåtgången under det första året i det nya bidragssystemet bör man gå över till förslagsanslag."

En av de begränsningar som fanns i det gamla bidragssystemet och som vi hade hoppats skulle försvinna i samband med förslaget om ett nytt var den lägre åldersgränsen på 12 år. Statsrådet har också satt i fråga förekomsten av denna åldersgräns. Att man dock behållit den motiveras av att man ville avvakta 1968 års barnstugeutredning. Man pekar också i propositionen på det särskilda stöd för bl. a. ungdomsorganisationernas försöksverksamhet bland barn som kan utgå ur anslaget Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet på 400 000 kronor.

Jag anser att verksamheten bland dessa åldersgrupper under 12 år är så viktig att jag då motionen skrevs beklagade att man inte kunde följa statens ungdomsråds arbetsgrupps förslag att 1 miljon kronor skulle reserveras för verksamhet bland speciella ungdomsgrupper, och jag föreslog också i motionen att åtminstone 600 000 i stället för föreslagna 400 000 kronor skulle reserveras.

Nu har vi ändå över hövan blivit bönhörda eftersom regeringen i konselj den 16 april beslutat att ett belopp ur arvsfonden på sammanlagt högst 5 miljoner kronor under de närmaste två budgetåren ställs till förfogande för en försöksverksamhet, företrädesvis bland åldrarna 7–12 år. Jag vill här uttrycka den förhoppningen att man i ordet försöksverksamhet inbegriper den värdefulla reguljära verksamhet som nu bedrivs bland dessa åldersgrupper utav många av våra ungdomsorganisationer.

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag kan yrka bifall till

kulturutskottets betänkande nr 12, som tillsammans med regeringens konseljbeslut efter det att vår motion 1257 avlämnats helt har beaktat de synpunkter som vi framförde i motionen.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! När det gäller statens stöd till ungdomsorganisationernas lokala verksamhet har frågan om sänkning av bidragsåldern länge varit aktuell. Redan 1962 års ungdomsutredning föreslog en sådan sänkning av den nedre gränsen från tolv till tio år.

Ungdomsorganisationernas värdefulla verksamhet bland det uppväxande släktet — det må gälla de idrottsligt och sportsligt betonade, scoutarbetet eller nykterhetsverksamheten och de ideella och kristna ungdomsorganisationerna — är numera så pass känd och uppskattad, att ingen tvekan om biståndsbehovet eller om riktigheten av användningen av bidragen borde förefinnas.

Flertalet remissinstanser aktualiserar också den nedre gränsen med hänvisning till bl. a. det stora intresse samhället har av att barn och ungdomar redan i tidig ålder får komma i kontakt med fritidsaktiviteter och bli enrollerade i ungdomsföreningar och klubbar. Det är ju numera klart bevisat att ungdom, som en gång varit med i någon ungdomsorganisation eller ungdomsförening, mycket sällan träffas ute på brottets bana.

Nu har statens ungdomsråds arbetsutskott, som senast haft spörsmålet under utredning, fastnat för att föreningsengagemang i verksamhet bland barn under tolv år kommer att utredas av 1968 års barnstugeutredning och föreslår därför att nuvarande åldersgränser tills vidare bibehålles. Jag tycker inte att detta är någon stark motivering. Vad jag förstår så rör det sig här om två skilda områden.

Efter motionstidens utgång har nu ett delvis nytt läge uppstått, i det att Kungl. Maj:t beslutat att uppdra åt socialstyrelsen att i samråd med skolöverstyrelsen, statens ungdomsråd, 1968 års barnstugeutredning och Svenska kommunförbundet snarast möjligt utarbeta förslag till program för en försöksverksamhet med fritidsaktiviteter för barn, företrädesvis i åldrarna sju–tolv år. Det beslutet redovisas på s. 8 i betänkandet. Bidrag till denna försöksverksamhet kommer att utgå ur allmänna arvsfonden under två år med ett sammanlagt belopp av 5 miljoner kronor. Jag förmenar att detta är ett steg i rätt riktning. Vad jag förstår så är vårt förslag i fyrpartimotionen nr 1253 om sänkning av bidragsåldern till tio år i och med denna försöksverksamhet på väg att uppfyllas.

Utskottet meddelar också att möjligheter finns redan nu att efter prövning av skolöverstyrelsen erhålla bidrag till verksamhet även bland barn under tolvårsåldern. Jag tror att denna möjlighet är mycket litet känd och att den bör bli föremål för ytterligare information bland organisationerna.

I det nya läget har jag inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag i detta avseende — dock att jag beträffande hemställan i övrigt ansluter mig till reservationen av herrar Mattsson i Lane-Herrestad, Källstad m. fl.

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

Herr BJÖRK i Göteborg (s):

Herr talman! Det har sagts en del märkliga saker i denna debatt. Till de märkligare hör väl fru Mogårds upprepade förklaringar att det kanske hade varit bättre om statsrådet hade avstått från att lägga fram denna proposition tills budgetutrymmet garanterat en full tillämpning av principerna i ungdomsrådets förslag. Hur man nu än skall tolka det uttalandet, tyder det på att fru Mogårds kärlek till principerna är större än hennes kärlek till ungdomsorganisationerna. Hon skulle alltså med glatt hjärta ha funnit sig i att statsrådet avstått från att i år föreslå en höjning av bidragen till ungdomsorganisationernas verksamhet med 3 miljoner kronor.

Till de märkliga inslagen hör väl också fru Mogårds uttalande i ett tidigare stadium av debatten att riksdagen i själva verket står inför två alternativa avslagsyrkanden till Kungl. Maj:ts proposition. Det är för det första horribelt att jämställa ändringar i en proposition med ett förslag om avslag, särskilt när ändringarna inte går längre än att utskottsmajoriteten tillstyrker samma summa som föreslås i propositionen. Den ansluter sig till viktiga huvudprinciper, den föreslår vad den uppfattar som förenklingar men utan att hävda att man på längre sikt skall vara fullständigt låst i fråga om modellens utformning.

För det andra vittnar emellertid detta uttalande om en märklig syn på riksdagens roll. Det har varit en gammal borgerlig tes att den socialdemokratiska riksdagsgruppen är ett slags transportkompani, som ser som sin uppgift att utan några som helst ändringar slussa igenom alla regeringsförslag. Denna bild har aldrig varit riktig. Den socialdemokratiska gruppen har aldrig avstått från möjligheten att vidta ändringar i propositioner. Sådant förekommer allt emellanåt, även om man i det stora flertalet fall är nöjd med regeringsförslagen.

Men om vi i detta speciella fall har medverkat till vissa förändringar, så är det ju också uttryck för en naturlig socialdemokratisk strävan att finna lösningar med en bred förankring. Och när det visade sig att vissa tekniska inslag i regeringsförslaget utlöste missnöje hos de närmast berörda ungdomsorganisationerna, har det väl inte varit orimligt att här, så långt det går inom den allmänna ramen, tillgodose deras önskemål.

Det har i själva verket också förelegat goda möjligheter till en ännu bredare samling bakom utskottsmajoriteten än vad som nu kan bli fallet. När det inte skett, måste det ses som uttryck för den konfrontationspolitik som de borgerliga numera tycks ha bestämt sig för. Intresset för en sådan konfrontationspolitik är uppenbarligen starkast hos de borgerliga ledamöter som har minst erfarenhet av riksdagsarbetet, som inte har vanan att eftersträva sakliga lösningar av praktiska problem i de fall där det inte föreligger några väsentliga ideologiska motsättningar eller intressemotsättningar mellan partierna utan där det har gällt att närmast ta ställning till teknisk-administrativa frågor. På det sättet har vi fått denna mycket långa debatt. Det kanske har inneburit en viss tillfredsställelse för dem som fått tillfälle att delta i den. Jag är inte lika säker på att den har bidragit till riksdagens anseende.

Herr talman! Jag känner naturligtvis en smula dåligt samvete för att jag ytterligare förlänger talarlistan, men jag blev direkt tvungen till det,

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

därför att statsrådet Odhnoff aktualiserade en fråga som berör mig personligen. Det gäller en motion som jag väckt angående den statliga tillsynsmyndighetens insyn i register över s. k. medlemmar i de berörda ungdomsorganisationerna. Denna motion har blivit enhälligt tillstyrkt av utskottet.

Nu undrar statsrådet bl. a. om inte motionen möjligen bara gällde en semantisk fråga. Ja, om så vore fallet så är det kanske ändå inte så "bara". Semantik handlar väl bl. a. om beteckningar på saker och ting och personer. Faktum är att människor är väldigt känsliga för hur de betecknas. Jag har alldeles nyss upplevt hur mitt försök att klargöra att beteckningen "författare" kan ges olika innebörd utlöst avsevärda mängder av hojtande och trycksvärta. På liknande sätt kan människor vara väldigt känsliga för att betecknas som medlemmar i organisation av visst slag, och det måste vara bra onödigt att skapa nya missförstånd och oklarheter i sådana frågor.

Men det kanske ändå inte bara är fråga om semantik. Statsrådet hänvisar till att inga integritetsproblem uppstått med den ordning som hittills tillämpats i fråga om kontrollen när det gällt bidrag till fritidsverksamheten, och det må väl vara sant. Men jag vet inte om hon observerat att problemet ändå förändrar karaktär i någon mån, när det nya bidragssystemet direkt kommer att beröra sammankomster av klart ideologisk karaktär inom olika politiska och religiösa organisationer, att hela situationen därmed blir mera ömtålig, att det måste väcka något starkare invändningar om ett statligt organ har insyn i vilka ungdomar som deltar i det slaget av sammankomster, vare sig de sedan betecknas som medlemmar eller ej. Detta har jag för min del reagerat emot. Hela utskottet har också gjort det.

Nu undrar statsrådet om det räcker – om jag förstod henne rätt – att döpa om dessa medlemmar till deltagare. Det är uppriktigt sagt en fråga som jag inte är beredd att utan vidare besvara. Det är möjligt att en sådan förändring skulle försvaga invändningarna utan att helt undanröja dem. Men utskottet har gjort sina skrivningar här inte för skolöverstyrelsens bekvämlighets skull utan i den bestämda önskan att man allvarligt skall överväga ett ömtåligt avvägningsproblem och eftersträva alternativa kontrollmöjligheter.

Utskottet har ju inte sådana arbetsmöjligheter att de på egen hand kan utarbeta nya kontrollsystem. Utskottets uttalande här får med andra ord betraktas som en allmän rekommendation. Vi har förutsatt att skolöverstyrelsen ägnar sig åt denna fråga och företar vissa förändringar. Man får då i efterhand se hur riksdagen kommer att reagera på den praxis som kommer att utvecklas på detta speciella område.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk i Göteborg har försökt med samma demagogiska knep som han och egendomligt nog en departementstjänsteman försökte i utskottet, nämligen att hävda att vi reservanter eller eventuellt bara jag går emot höjningen med 3 miljoner kronor. Herr Björk vet att detta är fel. Jag har sagt: Varför inte vänta med propositionen, justera nuvarande ordning och öka med 3 miljoner kronor? Nu vet vi

Fredagen den
28 maj 1971

*Stöd till ungdoms-
organisationernas
lokala verksam-
het m. m.*

nämligen ingenting om var eller hur det stimulerar.

Och sedan: Nej, herr Björk i Göteborg, det är helt omöjligt att prata bort det som hänt. Här finns i realiteten två avslagsyrkanden. Frågan gäller ju: Skall bidragen stimulera till aktivitet eller skall de fördelas efter medlemsantal, inklusive pappersmedlemmar som propositionen föreslår? Ingen i utskottet har velat gå med på propositionens förslag. Men utskottsmajoriteten har inte förmått dra den logiska slutsatsen av sitt ställningstagande till propositionen och föreslå förslagsanslag. Utskottsmajoriteten har i stället av prestigeskäl och lojalitet, inte mot ungdomsorganisationerna utan mot ett statsråd i trångmål, lyckats krängla till det rediga system som ungdomsrådet föreslagit. Därför delar man upp anslaget i två poster, därför föreslår man justeringar i efterhand, därför anser man att förslagsanslag snarast skall införas, därför föreslår man t. o. m. tilläggsanslag.

Herr BJÖRK i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård har icke i sina tidigare inlägg klargjort att hon kunde länka sig en ökning med 3 miljoner kronor inom ramen för det nuvarande bidragssystemet. Men även om hon skulle följa den linjen, får man olägenheterna att exempelvis den nuvarande diskrimineringen av viss verksamhet av politiska och religiösa ungdomsorganisationer skulle kvarstå. Jag betvivlar starkt att fru Mogård och hennes parti i detta fall skulle kunna vinna anhängare på annat håll.

Vad hennes inlägg i övrigt beträffar var det ju en upprepning av tidigare synpunkter i debatten och föranleder ingen kommentar från min sida.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill vädja till herr Björk i Göteborg: Nog kan väl herr Björk ändå göra en ansträngning att höra på vad det är man säger, när herr Björk gör anspråk på att ha suttit och lyssnat på hela debatten.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Här har sagts så mycket under denna debatt, och de anmärkningar som framkommit mot propositionen och mot utskottets skrivningar har också bemötts på ett utomordentligt sätt. Jag vill därför avstå från att förlänga debatten.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Norrby i Gunnarskog begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Fredagen den
28 maj 1971Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 12 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Mattsson i Lane-Herrestad m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Norrby i Gunnarskog begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 159
Nej — 149
Avstår — 3

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1251 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 3–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 1251 i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 9–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 10 Föredrogs kulturutskottets betänkande nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om kulturellt samarbete jämte motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 **Utbildning av bibliotekspersonal m. m.**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande nr 19 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av bibliotekspersonal m. m. jämte motioner.

I propositionen 1971:52 hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över utbildningsärenden för den 26 mars 1971 föreslagit riksdagen att

1. godkänna i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för utbildning på biblioteksområdet m. m.,

Fredagen den
28 maj 1971

Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.

2. besluta att den 1 juli 1972 skulle inrättas en bibliotekshögskola i Borås.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs förslag fram om principerna för en reform av utbildningen av bibliotekarier och annan bibliotekspersonal. Vissa riktlinjer anges också för den fortsatta behandlingen av frågorna om utbildning av arkivpersonal och personal med informations- och dokumentationsuppgifter.

För bibliotekarier bör utbildningen innefatta dels egentlig yrkesutbildning, dels de varierande teoretiska studier och den praktik som är erforderlig med hänsyn till de krav på arbetsinsatser som ställs i olika befattningar på biblioteksområdet.

Den egentliga yrkesutbildningen för bibliotekarier för verksamhet inom folkbibliotek, forskningsbibliotek och skolbibliotek föreslås bli tvåårig. Utbildningens innehåll bör ges en relativt stor bredd och utformas med hänsyn till behovet att främja de utbildades möjligheter till rörlighet på arbetsområdet och förmåga att klara av nya arbetsuppgifter.

För tillträde till bibliotekarieutbildningen bör enligt propositionen t. v. gälla samma formella behörighetskrav som för tillträde till universiteten. Antagningssystemet bör dock utformas på sådant sätt att de sökande får tillgodoräkna sig även ytterligare meritering i form av yrkesverksamhet, teoretiska studier eller bådadera.

Bibliotekarieutbildningen bör bedrivas i nära samverkan med universiteten. Genomgången utbildning bör kunna tillgodoräknas som 80 poäng i filosofie kandidatexamen. Bibliotekarieutbildningen avses bli anordnad inom en särskild utbildningsenhet, bibliotekshögskolan, som bör inrättas den 1 juli 1972 och förläggas till Borås. Högskolan bör t. v. dimensioneras för en årlig intagning av 360 studerande.

Den nuvarande ettåriga utbildningen av folkbibliotekarier inom skolöverstyrelsens biblioteksskola bör upphöra den 30 juni 1972. Den ettåriga utbildningen beräknas dock fortsätta övergångsvis under ett år vid bibliotekshögskolan.

Det föreslås att utbildningen av annan bibliotekspersonal än bibliotekarier utformas med hänsynstagande till bibliotekens vidgade arbetsuppgifter och behovet av bredd i utbildningen. Denna utbildning bör utformas som en specialkurs i gymnasieskolan.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels motionen 1971:1400 av herr Henmark m. fl., vari hemställdes att riksdagen skulle besluta att utbildningen av bibliotekarier i vad avsåg tidsomfång, volym och kvalitet icke fick understiga den av utredningen rörande utbildning av bibliotekspersonal m. m. föreslagna,

dels motionen 1971:1401 av herr Molin,

dels motionen 1971:1405 av herrar Nilsson i Agnäs och Petersson i Gäddvik, vari hemställdes att riksdagen uttalade som sin mening att bibliotekshögskolan förlades i Umeå,

dels motionen 1971:1406 av herr Norrby i Gunnarskog m. fl.,

dels motionen 1971:1416 av fru Jonäng m. fl., vari hemställdes att riksdagen vid sin behandling av proposition 1971:52 skulle uttala att till

grund för inträde vid bibliotekshögskola skulle ligga eftergymnasial utbildning motsvarande 80 poäng vid filosofisk fakultet eller likvärdiga teoretiska studier eller kvalificerad yrkeserfarenhet,

dels motionen 1971:1417 av herr Nordstrandh m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle med avslag på proposition 1971:52 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

1. förslag till organisation av bibliotekarieutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag som framlagts av utredningen rörande utbildning av bibliotekspersonal m. m.,

2. förslag om en särskild ettårig forskningsbibliotekarielinje, till vilken för tillträde skulle krävas doktorsexamen eller motsvarande,

3. förslag om lokalisering av bibliotekshögskolan i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen,

dels motionen 1971:1418 av fru Ryding m. fl., vari hemställts att riksdagen

1. skulle bifalla förslaget i proposition 1971:52 om inrättande av en bibliotekshögskola i Borås från den 1 juli 1972,

2. beträffande riktlinjerna för utbildningen på biblioteksområdet m. m. skulle uttala

a. att minst ett års akademiska studier, alternativt ett särskilt preparandår vid bibliotekshögskolan, borde vara förutsättning för tillträde till den tvååriga utbildningen för de studerande som inte kunde åberopa god praktisk erfarenhet av biblioteksarbete e. d.,

b. att möjligheter borde skapas för en fort- och vidareutbildning svarande mot minst 2 terminers studier,

c. att vid planeringen av utbildningen i övrigt beaktades vad som anförts i motionen,

3. uttalade sig för skapande av universitetsfilialundervisning i Borås i enlighet med vad som anförts i motionen,

dels motionen 1971:1419 av herr Wikström m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle vid sin behandling av proposition 1971:52 uttala att vid de kommande övervägandena angående grunderna för antagning till bibliotekarieutbildningen förutsättningen – enligt i motionen anförda grunder -- skulle vara behörighetskrav motsvarande minst två års akademiska studier eller långvarig, kvalificerad yrkeserfarenhet, dels motionen 1971:1420 av herr Ångström m. fl., vari hemställts att riksdagen beslutade avslå förslaget i proposition 1971:52 om lokalisering av bibliotekshögskolan till Borås och i stället beslutade förordade bibliotekshögskolans placering i Umeå.

Utskottet hemställde
att riksdagen

1. i anledning av motionerna 1971:1400, 1971:1416, 1971:1417, 1971:1418 och 1971:1419 gav Kungl. Maj:t till kännas vad utskottet anfört beträffande grunderna för antagningen till bibliotekarieutbildningen,

2. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna 1971:1400, 1971:1401, 1971:1417 och 1971:1418, motionerna såvitt nu var i fråga, godkände i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för

Fredagen den
28 maj 1971

*Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.*

utbildning på biblioteksområdet m. m.,

3. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1401 såvitt nu var i fråga beslutade att en bibliotekshögskola skulle inrättas den 1 juli 1972,

4. beträffande förläggning av bibliotekshögskolan till Umeå skulle avslå motionerna 1971:1405 och 1971:1420 samt motionen 1971:1417 såvitt nu var i fråga,

5. beträffande förläggning av bibliotekshögskolan till Karlstad skulle avslå motionen 1971:1406 samt motionen 1971:1417 såvitt nu var i fråga,

6. skulle avslå motionen 1971:1417 i vad avsåg lokalisering till annan universitetsort eller universitetsfilialort,

7. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen 1971:1417 såvitt nu var i fråga beslutade att bibliotekshögskolan skulle förläggas till Borås,

8. skulle avslå motionen 1971:1417 i vad avsåg forskningsbibliotekarielinje,

9. skulle avslå motionen 1971:1418 i vad avsåg fortbildning och vidareutbildning,

10. skulle avslå motionen 1971:1418 i vad avsåg viss planering,

11. skulle avslå motionen 1971:1418 i vad avsåg universitetsutbildning i Borås.

Till detta betänkande hade fogats särskilda yttranden

1. av herrar Wikström (fp), Richardson (fp) och Nordstrandh (m),
2. av herr Berndtson i Linköping (vpk).

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Efter en omfattande och stundtals ganska het debatt om bibliotekaricutbildningen har ett enigt utbildningsutskott nu fastslagit att "som särskilt behörighetsvillkor kommer att ställas upp krav på utbildning, yrkesverksamhet eller en kombination av båda av viss minsta omfattning som sammanlagt uppgår till eller är likvärdig med 80 poäng i filosofie kandidatexamen". Motioner från samtliga fyra oppositionspartier liksom önskemål från bibliotekariernas sammanslutningar både i vårt land och andra nordiska länder har blivit tillgodosedda.

Utbildningens kvalitet kommer i och med detta att kunna upprätthållas. Den befarade standardsänkningen uteblir. I sak finns det anledning att vara tillfredsställd med att utskottet i enighet har kunnat lösa denna livligt omdebatterade och ur utbildnings- och kultursynpunkt betydelsefulla fråga.

Till betänkandet har herrar Richardson och Nordstrandh och jag skrivit ett särskilt yttrande, där vi vill fästa uppmärksamheten på att arbetet vid den nya bibliotekshögskolan redan från början planeras så att man inte försvårar möjligheten att i framtiden inordna den i en organisatoriskt sammanhållen eftergymnasial utbildningsenhet. Vi räknar med att också på den punkten våra önskemål skall bli tillgodosedda.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det har skrivits och sagts och kannstöpts så mycket om proposition nr 52 angående utbildning av bibliotekspersonal att jag som motionär och utskottsledamot känner mig föranlåten att i kammaren deklarerar hur jag uppfattat spelet kring densamma och hur jag letts fram till det ställningstagande jag gjort trots åtskilliga betänkligheter.

Utredningen rörande utbildning av bibliotekspersonal, den s. k. BU, lade fram ett förslag som innebar att en särskild bibliotekshögskola skulle inrättas. Vid den skulle ges tvåårig sammanhållen yrkesutbildning för såväl folk- som forskningsbibliotekarier. För tillträde till bibliotekshögskolan skulle enligt utredningen krävas en eftergymnasial utbildning som till omfånget svarade mot minst 80 poäng vid filosofisk fakultet.

Så kom Kungl. Maj:ts proposition nr 52, som visserligen sade sig i stort bygga på biblioteksutredningen men som dock på grund av det något diffusa och oprecisa sätt på vilket den var skriven gav *grundad* anledning att dra den slutsatsen att propositionen på väsentliga punkter verkligen avvek från utredningen, framför allt i fråga om elevernas förkunskaper vid intagningen till bibliotekshögskolan. Vidare gav propositionen mycket litet kunskap om den organisationskommitté som skulle planera intagningen och utbildningen vid bibliotekshögskolan, i synnerhet ringa kunskap om de direktiv som skulle ligga till grund för kommitténs planeringsarbete.

I det läget, då propositionen i sin utformning inte kunde tolkas på annat sätt än som en viljeinriktning att sänka kunskapsstandarden på bibliotekarieutbildningen i förhållande till såväl biblioteksutredningen som den nuvarande utbildningen, tillkom bl. a. motionen 1417 från moderat håll, innebärande avslag på propositionen och begäran om nytt förslag till bibliotekarieutbildning i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag som framlagts av utredningen. Dessutom väckte motionen tanken på dels en ettårig forskningsbibliotekarielinje, dels lokalisering av bibliotekshögskolan till en plats med universitet eller universitetsfilial.

Vid behandlingen av frågan i utbildningsutskottet, föregången av en intensiv pressdebatt och protester på löpande band från bibliotekssakkunniga, ändrades emellertid situationen radikalt. Därmed nådde vi fram till den springande punkten i den ganska sorglustiga sagan om proposition nr 52. I en föredragning inför utskottet gav utbildningsdepartementets talesmän, hänvisande också till utarbetade direktiv för den blivande organisationskommitténs planeringsarbete, en s. k. tolkning och ett s. k. förtydligande av propositionen. Om förtydligandet skulle ha någon mening och inte bara vara en undanmanöver måste det i huvudsak innebära en anknytning till utredningen. Detta var huvudkravet i motionen 1417 och huvudanledningen till dess hemställan om avslag på propositionen och begäran hos Kungl. Maj:t om nytt förslag.

I själva verket hade utbildningsdepartementet i fråga om behörighetskraven för inträde vid bibliotekshögskolan presterat en, skulle man kunna säga, ny version av proposition nr 52. Förfaringsättet måste ur konstitutionell synpunkt betecknas som både betänkligt och otillfredsställande. Men det illustrerar väl också – och det är å andra sidan tillfredsställande – att inte alla syndare vaknar för sent. Det senare tog

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

*Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.*

Fredagen den
28 maj 1971

Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.

utskottet fasta på och kunde alltså med full evidens konstatera – vilket också ges Kungl. Maj:t till känna – att som särskilt behörighetskrav *kommer att ställas upp utbildning, yrkesverksamhet eller en kombination av bådadera som sammanlagt uppgår till eller är likvärdig med 80 poäng i filosofie kandidatexamen, alltså biblioteksutredningens minimikrav.*

Därmed var på denna kardinalpunkt i huvudsak de farhågor för standardsänkning som låg bakom motionen 1417 stillade, då man måste utgå från att Kungl. Maj:t både uppfattar och följer vad utskottet klart givit uttryck åt.

Kvar står dock det olustiga och strängt taget oförsvarbara i att en proposition dels skrivs på *ett* sätt men skall tolkas på ett *annat* sätt, dels föranleder regeringen, jagad av opinionen, att hoppa in på nytt och under *behandlingen i utskottet lägga till rätta vad som borde vara otvetydigt utsagt redan i ursprungspropositionens formuleringar.* Det påminner på något sätt om ett hoppande från tuva till tuva och kan knappast accepteras som arbetsmetod.

Mitt och andra utskottsledamöters missnöje med regeringens handläggning, vilket förvisso inte är litet, borde kanske ha lett oss till att yrka avslag på propositionen. Den vägen har vi emellertid inte gått, utan vi har mera velat se till saken och till det resultat som uppnåtts genom revisionen av propositionen och genom utskottets fastslående av hur behörigheten för intagning till bibliotekshögskolan skall vara.

Jag hoppas och förutsätter att vi i fortsättningen slipper sådana här turer kring propositioner från utbildningsdepartementet. Med Skriftens ord uttryckt bör talet från departementet vara att ja är ja och nej är nej, inte något mitt emellan.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Det var intressant att lyssna till hur en utskottsrepresentant ser på behandlingen av bibliotekarieutbildningen. Jag har inte fått tillfälle att delta i utskottsbehandlingen – jag tillhör inte utskottet – utan jag har fått delta i den här riksdagsbehandlingen såsom vanlig enskild ledamot. Min kritik kommer inte att bli mindre skarp än den vi lyssnade till alldeles nyss.

Det var ju så att denna proposition, nr 52, möttes av en enorm opinionsstorm. Inte en bibliotekarie i detta avlånga land, om man undantar vissa som bor i närheten av Borås eller är verksamma i Borås, ansåg att det här förslaget var bra.

Detta var verkligen, tycker jag, att utmana svensk biblioteksvärld. Men agerandet är väl typiskt för regeringen Palmes konfrontationspolitik. Vad har det tagit åt utbildningsdepartementet som i tre frågor utmanar tre olika yrkeskategorier – först socionomkåren, nu bibliotekarierna och senare yrkesvalslärarna, liksom allt övrigt skolfolk som tycker att det nya s. k. Syo-systemet är helt tokigt och verklighetsfrämmande? Varför denna galna konfrontationspolitik?

Är det som det berättas i Kurt Samuelssons analys av det socialdemokratiska partiet och herr Palme i senaste numret av Veckojournalen, när han skriver: "Industri- och utbildningsdepartementen är rena snurren -- -- ." Fortsättningen är också intressant, men det överlåter jag åt mina kolleger att ta del av.

Fredagen den
28 maj 1971*Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.*

När regeringen utöver denna opinionsstorm upptäckte de motioner som väckts ansåg man att man snabbt måste göra någonting för att till varje pris undvika ett lika nesligt nederlag som det regeringen led i fråga om socionomutbildningen – och där jag inom parentes vill passa på tillfället att uttrycka min förvåning över att statsrådet Moberg inte har tagit de parlamentariska konsekvenserna. Jag är verkligen förvånad, herr talman, över att de parlamentariska principerna så framt nonchaleras. Här struntar ett statsråd i ett beslut som riksdagen fattade förra året. I år struntar han återigen i det. Han kommer med förslaget igen som hela riksdagen går emot. Det är alltså andra gången.

Men tillbaka till bibliotekarieutbildningen!

Regeringen insåg att möjligheterna att få igenom propositionen minskade, och därför valde man att fortsätta departementsarbetet i utbildningsutskottet. Där har alltså statssekreteraren varit på besök och, som det heter, förklarat vad som står i propositionen, dvs. gjort tillägg till propositionen i de frågor som underkänts av fackopinionen, av de sakkunniga och i en rad motioner. Och i utskottet har därvid presenterats en PM som är utarbetad på utbildningsdepartementet och som med tanke på innehållet skulle kunna kallas för ett slags kompletteringsproposition.

Jag vet inte hur utskottsarbetet bedrivs i det här utskottet och hur en departementskompromiss kommer till. Men nog blir man både häpen och upprörd som riksdagsman utanför utskottet när man tar del av utskottets yttrande.

Ärade kammarledamöter! Jag ber er att slå upp s. 5 i utskottets betänkande. Läs tredje raden: "Utskottet, som inhämtat förtydligande upplysningar beträffande de i propositionen skisserade reglerna – – –." Det är en högst ovanlig formulering. Vad avses med förtydligande upplysningar? Skall man läsa påtryckningar, hot eller ministerstyre? Eller borde det ha stått: Efter det att utskottet mottagit en kompletterande departementspromemoria – –? Var det detta som egentligen borde ha stått där?

Mina damer och herrar! Läs gärna den mening som står mitt på s. 5 i utskottets betänkande: "Uttalandet i propositionen, att det första stadiet av utbildningen inte för alla studerande skall utgöras av en teoretisk utbildning, skall enligt vad utskottet fått bekräftat så tolkas att – – –." Vem har bekräftat detta? Har Nämnden för svensk språkvård gjort det? Eller har någon juristprofessor gjort det? Eller är det utbildningsministern som gjort det? Jag tycker att detta är genant.

Några rader längre ner på samma sida i utskottsbetänkandet kan man läsa: "Det finns såsom departementschefen i annat sammanhang uttalat anledning räkna med – – –." Vad säger damerna och herrarna om det? Jag förmodar att ni känner till att utskottet här hänvisar till en hörnartikel i Dagens Nyheter av den 6 maj. Skall riksdagsarbetet verkligen gå till på detta sätt?

Som jag tidigare sade gör Kurt Samuelsson i sin artikel i Veckojournalen en analys av socialdemokratiska partiet – artikeln måste inom parentes sagt skaka t. o. m. säkra socialdemokratiska väljare – och radar där upp exempel som belyser förvirringen och snurren, dåliga sakfördragningar och kringirrande ministrar. Jag citerar det som berör

Fredagen den
28 maj 1971

*Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.*

utbildningsdepartementet: ”— — — Ingvar Carlssons intellektuella mödor med bibliotekarieutbildningen (där han föreslår en lösning i propositionen, en helt annan i en tidningsartikel), — — .”

Herr talman! En regering skall *i sina propositioner* tala om vad den vill. Hur skall vi riksdagsmän som inte tillhör respektive utskott annars bära oss åt? Bör inte vi ha tillgång till samma underlag för ett beslut i kammaren som utskottets ledamöter har?

Efter att ha hört ryktena om promemorian traskade jag upp till utskottet och bad att få se den. Svaret blev nej. Det bekräftades att promemorian fanns. Jag såg den t. o. m. med egna ögon; dock inte på läsavstånd. Den var alltså hemlig. Senare på dagen begav jag mig till utbildningsdepartementet. Jag blev mycket vänligt bemött och väl omhändertagen, men promemorian var inte tillgänglig. Den var nog hemlig, den. Då begärde jag skriftligt på beslutet att inte lämna ut promemorian — jag såg den för övrigt där för andra gången på ett par meters avstånd — och dessutom begärde jag s. k. besvärshänvisning. Och då märkte jag att en vändning var på gång i ärendebehandlingen. Slutligen, efter ett resonemang fram och tillbaka, överlämnades den till mig med motiveringen att jag ur servicesynpunkt borde ha den. Men den var fortfarande hemlig! Jag har sålunda promemorian nu. Men ni, mina damer och herrar, har inte fått ta del av promemorian.

Jag tycker verkligen att detta är beklagligt, och det kan inte få fortsätta på det här viset. Vanligt hederligt regeringsmygel inom riksdagens väggar kan vi inte hindra. Det kanske t. o. m. kan vara bra ibland. Men den här sortens konstitutionellt tvivelaktigt mygel tar jag avstånd från. Vill regeringen ändra på sina förslag på ett sätt som gynnar saken, så får den göra sig omaket att skriva nya propositioner, som i vederbörlig ordning avlämnas till riksdagen.

Men inget mygel i världen kan förhindra att det nu står klart att regeringen och statsrådet Carlsson i propositionen 52 framlagt ett förslag som inte antas av riksdagen. Det är egentligen dags för ett nytt regeringsnederlag — och för utbildningsdepartementet ett andra allvarligt nederlag. I båda fallen har ett enigt utbildningsutskott gått emot regeringen, om alla om några timmar röstar på det sätt som vi kan anta att de kommer att göra. Parlamentariskt får utbildningsdepartementets två statsråd således för andra gången då uppleva att de inte har stöd i riksdagen, inte av en majoritet, och inte ens av en minoritet.

Resultatet av utskottets och regeringens samverkan, som vi kan se i form av ett utskottsbetänkande, är jag naturligtvis inte nöjd med. 80 poäng som behörighetsvillkor för inträde vid bibliotekshögskolan borde klart anges. I utskottets betänkande har man kommit mycket nära detta, men tänk om man hade sagt det rent ut. Att såsom departementschefen gör i den hemliga departementspromemorian och i Dagens Nyheter räkna med att antalet sökande med universitetsutbildning blir så stort att saken nog ordnar sig ändå, är att göra det väl enkelt för sig. Han räknar tydligen med att försynen skall rädda propositionen utan att man behöver i bestämmelserna inskriva 80-poängskravet.

Vidare är det tveksamt om den utbildning som ges funktionärer och förtroendemän inom folkrörelserna är en lämplig grund för bibliotekarie-

Fredagen den
28 maj 1971*Utbildning av bibliotekspersonal
m. m.*

utbildning. Folkbildnings- och folkrörelsearbetet har i dag mycket få beröringspunkter med det egentliga, nutida biblioteksarbetet. Folkbibliotekens historiska framväxt ur studiecirkelbiblioteken är odiskutabel. Men att på det här sättet göra en återanknytning tycker jag är olämpligt. Dessutom måste vi få veta hur många år man skall vara riksdagsman, hur många år man skall vara ordförande i en byggnadsnämnd eller ombudsman i moderata samlingspartiet eller i Metall eller suppleant i ABF för att det skall vara tillräcklig merit för att komma in på bibliotekshögskolan.

Det här senare utgör en annan intressant aspekt på utbildningsdepartementets övermeriteringsfilosofi. Poäng utöver 80 poäng skall inte tillmätas meritvärde. Men är det vettigt? Kunskaper kan man aldrig få nog av. Alldeles särskilt tror jag det gäller den yrkesgrupp vi nu talar om. Det verkar som om man inte hade insett att bibliotekariens arbete har avsevärt förändrats under de senare åren. Det är inte längre romaner som upptar bibliotekariens mesta tid. Nej, i dag är det arbetet med facklitteraturen som dominerar, och det har, tror jag, utbildningsexpansionen, TV och vuxenutbildningen medverkat till. Den som tar 40 poäng i engelska och 40 poäng i litteraturhistoria har utomordentlig nytta också av kunskaper i naturvetenskapliga ämnen. Men de skall inte räknas med i meriteringen. Skall det bli minus för dem? Man kan faktiskt ställa den frågan. Och skall samma princip om övermeritering gälla för arbete i byggnadsnämnd eller inom nykterhetsrörelsen? I så fall får man bara ha ett visst antal års erfarenhet från folkrörelsen.

Herr talman! Detta för mig in på de krav som har framförts i motion nr 1417 beträffande särskilt ettårig forskningsbibliotekarielinje. Utskottet säger på s. 6 att det utgår ifrån att organisationskommittén som nyligen tillsatts skall beakta dessa synpunkter. Tittar man i promemorian finner man ingenting om en särskild linje, och promemorian skall ju vara något slags direktiv för den här organisationskommittén. Vidare har utskottet avstyrkt denna hemställan, och det förefaller mig en aning märkligt.

Jag måste alltså yrka bifall till motionen 1417 vad gäller hemställan i punkten 2 om en särskild ettårig forskningsbibliotekarielinje.

I motionen 1417 anförs vidare att frågan om lokalisering av bibliotekshögskolan bör tas upp till förnyad prövning. Jag delar den uppfattning som biblioteksutredningen framförde och som också framförts i den här motionen: I studieorten och dess närhet bör det finnas olika typer av bibliotek och ett väl utvecklat biblioteksväsende som lämpar sig för praktiktjänstgöring och studiebesök. Högskolan bör vidare med tanke på den kvalificerade lärarpersonal som krävs ligga på universitetsort. Borås är således inte en lämpligt vald ort. Jag beklagar dem som bor i Borås och som nu kommer att protestera. Men ur saklig principiell synpunkt förhåller det sig på detta sätt. Borås bör naturligtvis få andra lokaliseringsprojekt, herr statsråd. Medverka till det i stället!

Sakligt sätt är Stockholmsområdet att föredra. I andra hand kan jag tänka mig Umeå, och jag kommer således att rösta för det yrkande som senare kommer att framföras vid punkten 4, dvs. yrkandet om bifall till förslaget om Umeå.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag bara uttala ett beklagande

över att regeringens handlande sannerligen inte kan sägas vara till fromma för svenskt framtida biblioteksväsende.

I detta anförande instämde fröken Ljungberg och fru Mogård (båda m).

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Jag skall återkomma senare i debatten, men jag vill redan nu ge en sakupplysning med anledning av herr Wennerfors' inlägg. Han gav en dramatisk beskrivning av hur han jagat en hemlig promemoria och efter ett idogt arbete, först i utskottet och sedan i departementet, hade plockat fram denna promemoria. Jag vill tala om för kammarens ledamöter vad det är för material herr Wennerfors äsyftar.

Det har som bekant tillsatts en organisationskommitté som skall börja arbeta efter det att besluten om bibliotekshögskolan har fattats. Som förberedelse härför har det inom departementet utarbetats vissa riktlinjer, som i går distribuerades, som vägledning för organisationskommitténs arbete. Av hänsyn till riksdagens arbete och utskottets beslut och ställningstagande har vi inte kunnat göra den definitiva utskriften av denna promemoria, innan besluten är fattade. Det är av respekt för riksdagens arbete som denna promemoria inte publicerats.

Jag tycker att herr Wennerfors i fortsättningen skall använda sina detektivegenskaper på mer produktiva sysselsättningar.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till kl. 19.30.

§ 12 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande:

Nr 36 i anledning av proposition med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m., jämte följdmotioner

Skatteutskottets betänkanden:

Nr 35 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag med anledning av inrättande av skatterätter, m. m. och till förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308)

Nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391), m. m. jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 43 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner

Nr 44 i anledning av motioner angående jordbrukspolitiken

Nr 46 angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende

Näringsutskottets betänkande:

Nr 26 i anledning av förnyad behandling av Kungl. Maj:ts framställning i statsverkspropositionen om anslag för budgetåret 1971/72 till statens vattenfallsverk jämte motioner

Nr 99

Fredagen den
28 maj 1971

---

§ 13 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 275 Herr *Werner* i Malmö (m) till herr utrikesministern om svenskt initiativ i Förenta Nationerna för att reglera förhållandet mellan Etiopien och Eritrea:

Planerar regeringen ett svenskt initiativ i Förenta Nationerna i syfte att reglera förhållandet mellan Etiopien och Eritrea?

Nr 276 Herr *Gernandt* (c) till herr utrikesministern angående återför-
ening av föräldrar och barn efter invandring:

Kan den svenska regeringen medverka till att med föräldrarna i Sverige återförena barn som av olika skäl ej kunnat åtfölja föräldrarna vid flyttning till Sverige?

§ 14 Kammaran åtskildes kl. 17.08.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert